

Bygdebutikkenes økonomi 2018

En analyse av offentlig tilgjengelige regnskapsdata for butikker i IBA's Bygdebutikk-register og med en spesiell vurdering av nåsituasjonen og utviklingen i økonomien i perioden 2010 – 2018 for bygdebutikker som er deltakere i eller har vært tilknyttet til Merkur-programmet.



Utarbeidet av Institutt for bransjeanalyser AS

Forord

«Bygdebutikkens økonomi 2018» er en rapport fra Institutt for bransjeanalyser (IBA), og som er utarbeidet som et oppdrag bestilt av Merkur-programmet. Rapporten bygger på en analyse av regnskapene for 510 dagligvarebutikker som av IBA er definert som bygdebutikker og som er registrert i Andhøys Bygdebutikk-register. Regnskapene som danner grunnlaget for analysene av butikkens økonomi, er offentlig tilgjengelig informasjon som hovedsakelig er innhentet fra næringslivstjenesten proff.no. Bygdebutikker som er organisert som enkeltmannsfirma og butikker hvor regnskapet inneholder flere butikker og derfor inngår i regnskapet for et foretak, er ikke med i vår analyse. Videre er regnskaper som forteller om en drift som er atypisk for bygdebutikkene, holdt utenfor i regnskapsanalysen.

Gjennom regnskapsanalysen er det tatt sikte på å kunne dokumentere nåsituasjonen for bygdebutikkene og utviklingen over år. Det er lagt spesiell vekt på å kunne fremskaffe informasjon om økonomien til butikkene som er og/eller har vært tilknyttet Merkur-programmet og vise en sammenligning av økonomien i Merkurbutikkene med butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker. Regnskapsanalysen vil også vise nåsituasjon og utviklingen i økonomien for bygdebutikkene inndelt i grupper med ulik omsetningsstørrelse, bygdebutikkene i 5 landsdeler og utviklingen i økonomien i perioden 2010 – 2018.

I denne analyse av bygdebutikkens økonomi, er det også gjennomført ulike analyser av regnskapsposten «Andre inntekter» med sikte på å kunne avdekke i hvilken grad de aktiviteter som kan knyttes til denne regnskapspost, har hatt innvirkning på bygdebutikkens inntekter, kostnader og resultat. Som et ledd i denne analysedel, er det benyttet informasjon om analysebutikkens tilleggstenester fra Merkurs butikkregister.

Vurderingene og kommentarene i denne rapporten og bygdebutikkens økonomi bygger på IBA's kunnskaper om og erfaringer fra analyser av varehandelen og kjennskap til Merkur-programmet ut fra mange års samarbeid med analyser og rapporter. Arbeidet med regnskapsanalysen og med utarbeiding av denne rapport, er gjennomført av IBA's forskningsleder Per Gunnar Rasmussen.

Oslo, september 2020

Institutt for bransjeanalyser

Innhold

Forord	2
Sammendrag	5
1. Bygdebutikken – navet i lokalsamfunnet	9
1.1 Definisjon av bygdebutikker	9
1.2 IBA's bygdebutikkregister	10
1.3 IBA's tidligere analyser av bygdebutikkens økonomi	11
2. Bygdebutikkens regnskaper og definisjoner av økonomistørrelser	12
2.1 Oppbyggingen av analysen av bygdebutikker 2018	12
2.2 Definisjoner og nærmere beskrivelse av bygdebutikkens regnskapsstørrelser	14
2.3 Butikkene i analysen av bygdebutikkens økonomi 2018	18
4. Økonomistørrelser for bygdebutikkene 2018	22
4.1 Bygdebutikkens inntekter i 2018	23
4.2 Bygdebutikkens driftskostnader 2018	26
4.3 Bygdebutikkens resultat 2018	28
4.4 Bygdebutikkens soliditet og likviditet	29
5. Økonomitall for bygdebutikkene inndelt i omsetningsgrupper	31
5.1 Bygdebutikkens økonomistørrelser 2018 – inndelt i omsetningsgrupper	31
5.2 Regnskapsanalyse for Merkurbutikkene – inndelt i omsetningsgrupper	34
5.3 Regnskapsanalyse for Øvrige bygdebutikker – inndelt i omsetningsgrupper	38
5.4 En sammenligning mellom Merkurbutikker og Øvrige bygdebutikker	41
6. Bygdebutikkens økonomi ut fra beliggenheten i landsdeler	54
6.1 Økonomistørrelser 2018 for bygdebutikkene fordelt på landsdeler	54
6.2 Økonomistørrelser 2018 for Merkurbutikkene fordelt på landsdeler	56
6.3 Merkurbutikkene og Øvrige bygdebutikkene i landsdelene	58
7. En analyse av bygdebutikkens økonomi i perioden 2010 – 2018	65
7.1 Økonomistørrelser over tid for 386 bygdebutikker	67
7.2 Kommentar til utviklingen for bygdebutikkene i perioden 2010 – 2018	68
8. Analyse av økonomien ved bygdebutikkens tilleggstenester	74
8.1 Tilleggstenester i bygdebutikkens regnskaper	75
8.2 Regnskapsposten Andre inntekter i analysen av bygdebutikker 2018	77
8.3 Andre inntekter i Merkurbutikkens regnskaper	79

8.4	Økonomien i Merkurbutikker med ulike nivåer på Andre inntekter	82
9.	Analyser av økonomien ved endringer i regnskapsposten Andre inntekter	85
9.1	Økonomien ved økning og nedgang i Andre inntekter i 2018	85
9.2	Økonomien ved ulike nivåer på endringer av Andre inntekter.....	90
9.3	Andre analyser av økonomien ved tilleggstjenester.....	95
10.	Analyser av økonomien i 2018 for Merkurbutikker – inndelt i grupper.....	98
10.1	Økonomien for grupper av bygdebutikker med registrerte tilleggstjenester	98
10.2	Folkebutikkens økonomi i 2018.....	101
11.	Noen kommentarer til analysen av Merkurbutikkens økonomi	103

Sammendrag

«Bygdebutikkens økonomi 2018» er en rapport fra Institutt for bransjeanalyser (IBA) for en regnskapsanalyse som bygger på offentlig tilgjengelig regnskapsinformasjon for året 2018 for 510 virksomheter definert som bygdebutikker. 338 av regnskapene i analysen var Merkurbutikker, dvs. butikker som var registrert som deltakere i Merkur-programmet. Regnskapsanalysen omfatter også en analyse over tid av 386 bygdebutikker med regnskapstall for alle år i perioden 2010 – 2018.

Gjennomsnittlig omsetning for bygdebutikkene var 14,15 millioner kroner eksklusive merverdiavgift i 2018. Merkurbutikkens omsetning var 10,3 millioner kroner, mens gjennomsnittet for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker var 21,7 millioner kroner. Bygdebutikkens omsetning øket med 2,02 prosent i 2018. For Merkurbutikkene var omsetningsveksten 1,38 prosent og for Øvrige bygdebutikker 2,94 prosent. En organisk analyse, dvs. en analyse av 500 bygdebutikker som hadde omsetning i alle terminer både i 2017 og 2018, viste en omsetningsvekst på 2,89 for bygdebutikkene totalt, 2,49 prosent for Merkurbutikkene og 3,27 prosent for Øvrige bygdebutikker.

Omsetningsveksten i prosent for bygdebutikkene var 1 prosentpoeng lavere enn gjennomsnittet for dagligvarebutikkene i Norge i 2018. Hovedtrekket i omsetningsutviklingen både for bygdebutikkene totalt og for bygdebutikkene i Merkur-programmet, var større omsetningsvekst i prosent med økende omsetning. Bygdebutikkene med omsetning under 5 millioner hadde i likhet med butikkene med salgsinntekter over 30 millioner, nedgang i omsetningen i 2018. Av landsdelene var det bygdebutikkene lokalisert på Østlandet som hadde størst prosentvis vekst i omsetningen.

Organisk analyse for bygdebutikker med omsetning under 5 millioner, viste 0,62 prosent nedgang i omsetningen. 91 prosent av butikkene i denne omsetningsgruppe var tilknyttet Merkur-programmet, og for disse var omsetningen 0,42 prosent lavere enn i 2017. Samlet vekst i omsetningen for bygdebutikkene i perioden 2010 – 2018, var 29,4 prosent. Merkurbutikkene hadde 24,1 prosent omsetningsvekst i denne periode, mens veksten var 34,3 prosent for gruppen Øvrige bygdebutikker.

I gjennomsnitt hadde bygdebutikkene 260 000 kroner i andre inntekter i 2018. Dette var 1,87 prosent av salgsinntektene og 7,13 prosent av de samlede inntekter, dvs. summen av bruttofortjenesten og av andre inntekter. Merkurbutikkens gjennomsnitt for Andre inntekter, var 221 000 kroner. Dette var 8,35 prosent av de samlede inntekter. I bygdebutikker med salgsinntekter under 5 millioner, sto regnskapsposten Andre inntekter for 18,2 prosent av de samlede inntekter.

Posten Andre inntekter i bygdebutikkens regnskaper øket i gjennomsnitt med 3,70 prosent i 2018. Merkurbutikkene hadde her en gjennomsnittlig vekst på 2,22 prosent, mens inntektene for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker øket med i gjennomsnitt 5,89 prosent. Det var stor spredning i størrelsen på regnskapsposten og i endringen i inntektene i 2018. Gruppen bygdebutikker med salgsinntekter under 5 millioner kroner, hadde en gjennomsnittlig økning i Andre inntekter på 18,28 prosent i 2018. 52,7 prosent av bygdebutikkene nullvekst eller nedgang i Andre inntekter i 2018.

Analysen av bygdebutikker med regnskaper i alle år i perioden 2010 – 2018, viste 42,9 prosent økning i regnskapsposten Andre inntekter i perioden, sammenlignet med 29,2 prosent som økning for salgsinntektene. Merkurbutikkene hadde i samme periode 62,3 prosent økning i Andre inntekter, mens salgsinntektene øket med 24,1 prosent. Analysen av regnskapene viste at inntektene for bygdebutikkene fra aktiviteter i tillegg til omsetningen av dagligvarer, har vært et viktig og er for mange butikker et helt nødvendig tilskudd i arbeidet med å sikre et butikktilbud for lokalsamfunnet.

Gjennomsnittet for bygdebutikkens bruttofortjeneste, var 24,40 prosent i 2018. Dette nivå var 0,09 prosentpoeng lavere enn i 2017. Det var kun mindre forskjeller i gjennomsnittet for butikkene inndelt i omsetningsgrupper og mellom Merkurbutikker og Øvrige bygdebutikker. I 2018 hadde 51,8 prosent av bygdebutikkene nedgang i bruttofortjenesten i prosent. Sammenlignet med 2010, var bruttofortjenesten 2,0 prosentpoeng høyere i 2018 enn i 2010.

Av driftskostnadene var lønnskostnadene den desidert største post i bygdebutikkens regnskaper med 14,18 prosent av omsetningen. Merkurbutikkens gjennomsnittlige lønnsprosent var ifølge analysen ca. 1 prosentpoeng høyere enn nivået for Øvrige bygdebutikker. Inndelingen av bygdebutikkene i grupper ut fra omsetningen, viste nedgang i lønnsprosenten ved økende omsetning. I 2018 øket lønnsprosenten med 0,34 prosentpoeng, og 62,1 prosent av bygdebutikkene hadde økning i lønnsprosenten. Samlet økning i perioden 2010 – 2018, var 1,79 prosentpoeng.

For bygdebutikkene med salgsinntekter under 5 millioner kroner, var lønnsprosenten 15,11 prosent i 2018. Godtgjørelse til daglig leder var her kun 225 000 kroner, noe som tyder på at lønnsprosenten i analysen var lavere enn det den ville vært med et normalt nivå på lederlønn. Også for butikkene i omsetningsklassen 5 – 7,5 millioner kroner, var lederlønnen langt lavere enn normalt. I 2018 øket lederlønnen i bygdebutikkens regnskaper med i gjennomsnitt 2,94 prosent, mens den gikk ned med 1,44 prosent for butikkene med salgsinntekter under 5 millioner kroner.

Den andre store kostnadspost i regnskapene, er Andre driftskostnader. I denne posten inngår kostnader ved butikkens lokaler, markedsføring, databruk, kjedeavgifter mv. Gjennomsnittet for bygdebutikkene i 2018 var 9,68 prosent av omsetningen. Merkurbutikkene hadde lavere gjennomsnitt enn butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker. Andre driftskostnader målt i prosent, var fallende med økende omsetning. I bygdebutikker med salgsinntekter under 5 millioner kroner, var kostnaden 11,92 prosent, for så å falle til 9,5 prosent for butikker med salgsinntekter mellom 5 og 7,5 millioner. I perioden 2010 – 2018 øket kostnadsposten med i gjennomsnitt 0,32 prosentpoeng.

Øvrige driftskostnader i bygdebutikkens regnskaper var Avskrivninger med et gjennomsnitt på 1,14 prosent i 2018, og Finanskostnader med et gjennomsnitt på 0,50 prosent. Avskrivninger i prosent var høyest og også økende for Merkurbutikkene med salgsinntekter under 5 millioner. Også for finanskostnadene hadde butikkene i denne omsetningsklasse høyest nivå og kostnadsøkning i 2018. Dette antas å ha sammenheng med økende investeringer blant butikkene i denne omsetningsklasse.

Resultat før skatt for bygdebutikkene var i gjennomsnitt 1,01 prosent i 2018. Merkurbutikkens gjennomsnitt var 0,67 prosent, og for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker var gjennomsnittet 1,67 prosent. Sammenlignet med året før, var det en nedgang på i gjennomsnitt 0,65 prosentpoeng for bygdebutikkene, 0,76 prosentpoeng for Merkurbutikkene og 0,42 prosentpoeng for Øvrige bygdebutikker. Bygdebutikkene med salgsinntekter under 5 millioner hadde i gjennomsnitt et minusresultat på 0,33 prosent. Resultat før skatt i prosent var økende med økende omsetning. Best resultat hadde bygdebutikkene med salgsinntekter over 30 millioner kroner, med 3,27 prosent som gjennomsnitt i 2018. Merkurbutikkene hadde et bedre gjennomsnitt for Resultat før skatt enn Øvrige bygdebutikker i omsetningsklassene for butikker med salgsinntekter under 10 millioner kroner.

32,4 prosent av bygdebutikkene hadde minusresultat i sine regnskaper i 2018. Andelen av butikker med minusresultat var 37,2 prosent for Merkurbutikker, og 22,8 prosent for Øvrige bygdebutikker. 60,5 prosent av bygdebutikkene hadde nedgang i størrelsen resultat før skatt i prosent i 2018. Alle grupper av bygdebutikker med omsetning under 20 millioner kroner, hadde et resultat i prosent i 2018 som var mer enn 60 prosent lavere enn resultatet i 2017.

Som en del av analysen av bygdebutikkens økonomi, er det gjennomført analyser av regnskapene med sikte på å avdekke hvordan og i hvilken grad tilleggstjenester bidrar til butikkenes økonomi. Inntektene ved bygdebutikkens tilleggstjenester vises enten i regnskapsposten Andre inntekter som godtgjørelser for tjenestene, eller gjennom størrelsen på bruttofortjenesten for de varer/produkter som registreres som varesalg. Bygdebutikkens kostnader ved tilleggstjenestene inngår som oftest i regnskapspostene for butikkens drift, og da først og fremst i lønnskostnadene.

Uten andre inntekter og med uendret kostnadsnivå, ville bygdebutikkene hatt et minusresultat på i gjennomsnitt 0,83 prosent i 2018. For Merkurbutikkene ville minusresultatet blitt 1,47 prosent, og for Merkurbutikkene med salgsinntekter på under 5 millioner, ville det blitt 5,57 prosent. En analyse av Merkurbutikkens økonomi ved ulike nivåer på regnskapsposten Andre inntekter, viste bedre resultat ved økende andel andre inntekter. Butikkene med en andel andre inntekter på mellom 0 og 0,5 prosent av salgsinntektene, hadde minusresultat. Merkurbutikker med over 2 prosent i andre inntekter, hadde best gjennomsnitt for resultatet i prosent og for andel butikker med minusresultat.

En analyse av økonomistørrelser for Merkurbutikker inndelt i to grupper med økning og reduksjon i størrelsen på regnskapsposten Andre inntekter, viste økning i salgsinntekter i 2018 på 3,29 prosent for butikkene med økning av andre inntekter og 1,50 prosent for butikkene med reduksjon. Regnskapsposten Resultat før skatt viste et gjennomsnitt på 1,15 prosent for Merkurbutikkene med økning i andre inntekter og 0,46 prosent for butikkene med reduksjon. Med butikkene inndelt i omsetningsklasser, hadde butikkene med økning i andre inntekter og med omsetning under 5 millioner både best omsetningsutvikling og best utvikling for regnskapsposten Resultat før skatt, når det sammenlignes med butikkene med reduksjon i andre inntekter i 2018.

En analyse av regnskapene for Merkurbutikkene inndelt i grupper ut fra endringer i nivået på regnskapsposten Andre inntekter, viste klare forbedringer av økonomien for butikkene med økning i regnskapsposten Andre inntekter. Spesielt gunstige var forbedringene for butikkene i gruppene hvor økningen i 2018 var på over 50 000 kroner. Gjennomsnittlig Resultat før skatt i prosent var for denne gruppe butikker bedre i 2018 enn året før, selv om gjennomsnittet for Merkurbutikkene var 0,76 prosentpoeng lavere i 2018 enn året før. Resultatet for disse butikkene var et resultat av øket salgsinntekt, økningen i Andre inntekter og lave og reduserte kostnader. Merkurbutikkene i gruppene med nedgang i Andre inntekter, hadde nedgang i resultatet i 2018 sammenlignet med 2017. Dette var først og fremst på grunn av økning i kostnadene i prosent.

Ut fra en individuell koding og vurdering av regnskapsposten Andre inntekter i Merkurbutikkene, ble butikkene inndelt i grupper ut fra endringer i denne regnskapspost i 2018 og 2017. En tredel av butikkene i gruppen kalt «Stabilt 2018» hadde økonomistørrelser som var noenlunde like med gjennomsnittstallene for Merkurbutikkene. Gruppen butikker med økning av andre inntekter i 2018, hadde en gjennomsnittlig vekst i salgsinntekter som var 3,5 ganger normen. Nær 60 prosent økning i andre inntekter og lavere driftskostnader i prosent, bidro til et resultat før skatt på 1,47, noe som var mer enn det doble av Merkurbutikkens resultatprosent.

10 prosent av Merkurbutikkene var kodet med stor økning av andre inntekter i 2017. Butikkene i denne gruppen fikk effekten av dette i regnskapstallene for 2017, men maktet også å opprettholde det nye nivået på regnskapsposten Andre inntekter og på salgsinntektene i 2018. Dette sammen med at butikkene i gruppen reduserte driftskostnadene i prosent, bidro til et gjennomsnittlig Resultat før skatt på 1,37 prosent i 2018, et resultat som var 0,70 prosentpoeng bedre enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene.

17 prosent av Merkurbutikkene ble i denne analyse av regnskapsposten Andre inntekter henført til gruppen «Bortfall i 2018». I gjennomsnitt hadde gruppen 38 prosent nedgang i disse inntekter, og nær halvparten av butikkene hadde lavere inntekter i 2018 enn i 2017. Denne nye situasjon med et betydelig bortfall av inntekter, bidro til en nedgang i butikkenes omsetning på 0,49 prosent. Regnskapstallene for 2018 viste at butikkene i denne gruppe øket bruttofortjenesten i prosent og også sum inntekter i prosent. Sterk økning i driftskostnadene førte imidlertid til at resultat før skatt, ble 1 prosentpoeng lavere i 2018 enn i 2017.

Merkurbutikker med stor nedgang i regnskapsposten Andre inntekter i 2017 og en normal utvikling i 2018 med det nye nivå på aktiviteter i tillegg til varesalg, ble henført til gruppen «Bortfall i 2017». Butikkene i denne gruppe hadde som gjennomsnitt både et stort bortfall av Andre inntekter og også stor nedgang i salgsinntektene i 2017. Regnskapstallene for 2018 viste at butikkene fortsatte å ha en betydelig nedgang i Andre inntekter. God omsetningsvekst for varesalget, bidro til å opprettholde inntektsnivået. Sterk vekst i butikkenes driftskostnader, førte imidlertid til et minusresultat på 0,18 prosent i 2018. Dette var en nedgang i Resultat før skatt på 1,94 prosentpoeng.

Som et ledd i analysen av Merkurbutikkens økonomi, ble regnskapene kodet med informasjon om tilleggstenester slik de er registrert i Merkurs butikkregister. Ut fra dette, har vi fremskaffet økonomistørrelser for grupper av Merkurbutikker med ulike former for tilleggstenester. Inntektene av tilleggstenestene registreres enten som salgsinntekt eller som andre inntekter, mens kostnadene vanligvis inngår i kostnadsposter for den samlede butikkdrift. Ettersom de fleste butikker tilbyr flere tilleggstenester og økonomien av disse og av enkeltjenester ikke kan dokumenteres, blir det kun indikasjoner som kan fås gjennom økonomistørrelser for butikker med ulike tilleggstenester.

Merkurbutikkene med Post i Butikk (PiB) hadde i gjennomsnitt 21 prosent større salgsinntekter og oppnådde langt større vekst i omsetningen i 2018 enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene. Andre inntekter som normalt viser godtgjørelse for PiB, hadde svakere vekst enn normen. Resultat før skatt var også langt høyere enn normen, og viste nedgang fra 2017 på linje med normen.

Butikkene med omsetning av drivstoff hadde svak vekst i salgsinntektene hvor omsetningen av drivstoff vanligvis registreres. Dette kan ses i sammenheng med at det var 3 prosent nedgang i omsetningen av drivstoff i Norge. Bruttofortjenesten og driftskostnadene i prosent, var lavere enn normen, noe som har sammenheng med omsetningen av drivstoff. Resultat før skatt var høyere enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene, men det var langt lavere enn i 2017.

Merkurbutikkene med et serveringstilbud i form av kafé eller pub, var butikker med lavere omsetning og langt lavere Andre inntekter enn gjennomsnittet for Merkur. Butikkerne hadde nedgang i salgsinntektene og stor nedgang i Andre inntekter. Resultat før skatt var også negativt, og langt lavere enn i 2017. 2 av 3 butikker hadde minusresultat i 2018. Spesielt svakt resultat hadde butikkene med omsetning under 5 millioner. Butikkene med Marina som tilleggsteneste hadde stort sett samme utvikling som butikkene med Kafé/pub. Resultatet for disse butikker var imidlertid bedre enn gjennomsnittet for Merkurbutikker, mens nedgangen i resultatet fra 2017, var noe mindre.

En oversikt over økonomistørrelser for Merkurbutikker kodet som folkebutikker, viste at butikkene hadde salgsinntekter som var 38,6 prosent lavere enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene. Lavere bruttofortjeneste-% og lavere kostnads-% førte til at gjennomsnittet for Resultat før skatt, ble 0,30 prosent i 2018. Folkebutikkene med omsetning under 5 millioner kroner hadde best resultat-% med 1,34, mens folkebutikkene med omsetning over 5 millioner hadde minusresultat som gjennomsnitt. Lave kostnader for arbeid og lokaler bidro til at 57 prosent av folkebutikkene hadde plussresultat.

1. Bygdebutikken – navet i lokalsamfunnet

I mange små lokalsamfunn er det kun gjennom én butikk at fastboende og andre som av ulike grunner besøker området, har mulighet til å anskaffe nødvendige forbruksvarer og i noen tilfeller også få tilgang til noen tjenester uten å måtte reise til et sted med et større butikk- og tjenestetilbud. Denne endrede situasjon for mange av våre lokalsamfunn, er et resultat av en samfunnsutvikling med endringer i næringer, sentralisering av offentlige tjenester, økende krav til effektivitet og stordrift, nye bomønstre, økende velstand, endringer i utdanningstilbudet, økende mobilitet, digitalisering m v.

I lokalsamfunn hvor butikk- og servicetilbudene er redusert i de senere år, er det gjerne en dagligvarebutikk som representerer det eneste butikktilbud for bygdefolket og butikken er ofte også bygdas eneste naturlige møteplass. Begrepet bygdebutikk benyttes om en butikk som er alene om å ivareta oppgavene med salg av dagligvarer og med å tilby servicetjenester til befolkningen i små og mellomstore lokalsamfunn. Disse lokalsamfunn kjennetegnes gjerne med nedgang i innbyggertallet og med fastboende med en høy og økende gjennomsnittsalder. Videre er turister og eiere av fritidsboliger som er bosatt i andre områder, en viktig del av markedsgrunnlaget for mange bygdebutikker.

Bygdebutikkens støtteapparat er i første rekke Merkur-programmet. Programmet som er Kommunal- og moderniseringsdepartementets program for å utvikle og for å styrke butikker i distrikts - Norge, startet i 1995. Merkur-programmet tilbyr faglig bistand i arbeidet med å utvikle et bedre og mer lønnsomt butikk- og servicetilbud i små lokalsamfunn. Videre gis det mulighet til å kunne få økonomisk støtte til utvikling av butikken og til forbedring av servicetilbudet i lokalsamfunn. Det bør også nevnes at Merkur-programmet har bidratt aktivt i arbeidet med å sikre grunnlaget for et fortsatt butikk- og servicetilbud i livskraftige bygder som har mistet eller står i fare for å miste sitt eneste butikktilbud.

1.1 Definisjon av bygdebutikker

Institutt for bransjeanalyser (IBA) etablerte i 2005 et register over butikker i småsamfunn, da under navnet Distriktsbutikkregisteret. I samarbeid med Merkur-programmet ble navnet på dette registeret endret til Bygdebutikkregisteret i 2015. Siktemålet med etableringen av registeret, var å kunne utarbeide gode statistikker for disse butikker.

Utvelgelse av butikker som skal inngå i Bygdebutikkregisteret, er foretatt av IBA gjennom en manuell identifisering av dagligvarebutikker over hele landet. Kriteriene som benyttes er følgende:

- Dagligvarebutikk registrert med næringskode 47.111 i Statistisk sentralbyrå
- Butikken skal ha fullverdig dagligvaresortiment
- Butikken skal ha helårsdrift
- Butikken er sistebutikk i ei bygd eller i et avgrenset geografisk område
- Butikkens beliggenhet er i god avstand fra større byer
- Andre subjektive vurderinger ut fra butikkens beliggenhet, driftsform, størrelse og konkurransesituasjon

Butikkene som deltar i Merkur-programmet, er alle definert som bygdebutikker. Kriteriene som benyttes ved deltakelse i dette programmet, er stort sett sammenfallende med de kriterier som er nevnt ovenfor. I tillegg har imidlertid Merkur-programmet med en regel om at antall husstander i

nærmarkedet ikke må overstige 200 og at avstanden til nærmeste konkurrent som hovedregel skal være minimum 10 kilometer. Videre praktiserer Merkur en omsetningsgrense for butikkenes dagligvareomsetning og det legges vekt på butikkenes rolle som en sentral aktør i lokalsamfunnet. I dette ligger blant annet at butikken må ha en motivert leder og at det er villighet til at butikken ivaretar tilleggsfunksjoner til beste for lokalsamfunnet.

De fleste bygdebutikker har i dag tilknytning til landsdekkende kjedekonsepter. Dette betyr at bygdebutikken fremstår med en dagligvarekjedes logo, vareutvalg, priser, service og markedsføringstiltak. I tillegg til kjedens sortiment, markedsfører mange bygdebutikker også et lokalt tilpasset utvalg av faghandelsvarer og produkter som produseres i og/eller er spesielle for bygda. I tillegg til dagligvareomsetningen har noen bygdebutikker stor omsetning og betydelige inntekter gjennom salg av andre varer, produkter og tjenester. Eksempler på dette er omsetning av drivstoff, landbruksprodukter, oppkjøp og videresalg av fisk og annen sjømat, drift av feriefasiliteter m.v. Der hvor dette viser alt for atypiske regnskapstall, er disse bygdebutikker ikke deltakere ved fremskaffelse av hovedtall i regnskapsanalysen.

De fleste bygdebutikker har videre et tilbud av offentlige og private servicetjenester, noe som kan bidra til en enklere og bedre hverdag for lokalbefolkningen, for hytteiere og ikke minst for turister som det gjerne er mange av i disse bygdene. Ettersom bygdebutikken ofte er den eneste gjenværende, naturlige møteplass og kontaktsted for lokalbefolkningen, har butikkene gjerne en kaffekrok for kundene eller det er tilrettelagt et utvidet serveringstilbud.

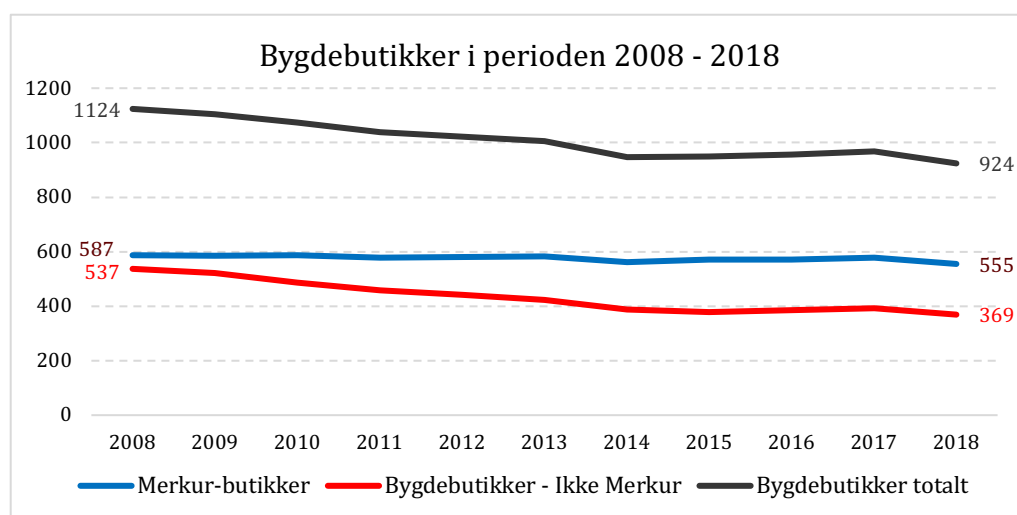
Bygdebutikkene er en gruppe butikker som ut fra beskrivelsen ovenfor, er lite homogen. Det er betydelige variasjoner i butikkenes omsetningsstørrelse som følge av ulikt kundegrunnlag i primærmarkedet, omfanget av turisme og tilfeldig trafikk, konkurransen fra nærliggende områder, kjøpslojalitet i nærmarkedet, bygdebutikkens attraktivitet m.v. Videre er det store variasjoner i bruttofortjenesten av varesalget og inntekter av bygdebutikkens tilleggstjenester.

1.2 IBA's bygdebutikkregister

I Bygdebutikkregisteret inngår dagligvarebutikker som tilfredsstiller de krav som er beskrevet i definisjonen av bygdebutikker. Registeret inneholder blant annet informasjon som muliggjør kobling til Bedrifts- og foretaksregisteret (BoF) hos Statistisk sentralbyrå (SSB). BoF blir periodisk oppdatert med omsetningsopplysninger fra Skattedirektoratet. Koblingen mellom de to registrene muliggjør således fremstilling av statistikk over omsetningsutviklingen.

Bygdebutikkregisteret omfatter to butikkgrupperinger - Merkurbutikker og Andre bygdebutikker. En Merkurbutikk er definert som en butikk som har tilknytning til Merkurprogrammet. Med tilknytning menes at butikkens eier/driver er/har vært med i programmet, eller at dette er en butikk konsulentene er i dialog med, selv om den ikke pr. dags dato har deltatt aktivt i programmet.

Av andre informasjon som inngår i Bygdebutikkregisteret, kan nevnes butikkenes beliggenhet fordelt på kommuner, fylker og landsdeler, samt tilknytningen til butikkjeder. De butikker som inngår i våre analyser av økonomien i bygdebutikkene, er alle registrert i Bygdebutikkregisteret. Registeret omfattet ca. 1050 bygdebutikker i 2018. Av disse var det ifølge Statistisk sentralbyrå 924 butikker som var aktive butikker, dvs. butikker som hadde registrert omsetning i minimum 1 av terminene i 2018.



Figur 1

Kilde: SSB/IBA

Figur 3 viser utviklingen i antallet bygdebutikker og fordelingen av disse på Merkurbutikker og Øvrige bygdebutikker i perioden fra 2008 til 2018. Fremstillingen bygger på data fra IBA's tidligere analyser av omsetningsutviklingen for Merkurbutikkene. I denne periode er antallet bygdebutikker redusert med 200, noe som tilsvarer 17,8 prosent. Denne store reduksjon i antallet butikker må ses på som en kombinasjon av at det er bygdebutikker som har avvirket driften i perioden og at det er butikker som fortsatt er i drift, men som ikke lenger omfattes av definisjonen som bygdebutikk og av den grunn er fjernet fra Bygdebutikkregisteret.

Viktigste grunn til reduksjonen i antallet bygdebutikker i denne periode, var avviking av driften på grunn av dårlig økonomi. Av årsaker til dette kan nevnes svært lav og ofte fallende omsetning på grunn av forhold som for eksempel sviktende kundegrunnlag, stor og økende handelslekkasje, dårlig beliggenhet for butikkene, lite egnede butikklokaler, manglende profesjonalitet i ledelse og drift av butikkene og ikke minst sterk konkurranse fra store butikker i tilgrensende markedsområder.

Andre årsaker har vært problemer med å rekruttere nye drivere av butikker hvor kjøpmannen ønsker å avvike, oftest på grunn av fremskredet alder. Butikkene som falt bort, hadde videre i liten grad oppnådd støtte til markedsføring og rasjonell drift gjennom bistand fra konsulenter, deltakelse i læreprogrammer og tilslutning til dagligvarekjeder. Det at noen butikker mistet sin status som bygdebutikk på grunn av endringer i driftsform og konkurransesituasjon, kan også forklare noe av nedgangen i antallet.

1.3 IBA's tidligere analyser av bygdebutikkens økonomi

Fra 2005 har IBA utarbeidet årlige analyser av omsetning og omsetningsutvikling for bygdebutikkene. Analysene viser faktisk og organisk omsetning og omsetningsutvikling for bygdebutikkene fordelt på 6 terminer av året. Videre vises utviklingen for deltakere i Merkur-programmet, for øvrige bygdebutikker og en sammenligning med utviklingen for landets dagligvarebutikker. Sammenlignbare størrelser for omsetning og omsetningsutviklingen blir også vist for Merkurbutikkene og samlet for bygdebutikkene i fylker og landsdeler.

Som et ledd i utarbeidelsen av IBA's rapport 4/2012 «Distriktsbutikken – bygdas eneste vareformidler og naturlige møteplass», ble det gjennomført en analyse av regnskapene for årene 2009 og 2010. Analysen omfattet 342 butikker som var registrert i IBA's daværende Distriktsbutikkregister. I de

etter følgende år har vi samlet inn offentlig tilgjengelige regnskapsinformasjoner fra et økende antall butikker registrert i Bygdebutikkregisteret. I rapporten «Fakta og vurderinger rundt butikkene i Merkur-programmet» (november 2015) ble Merkurbutikkens økonomi i 2013 belyst. Analysen omfattet også utviklingen i økonomien for butikker med full drift i perioden fra 2010 til 2013.

IBA's analyse «Bygdebutikkens økonomi» fra januar 2019, omfattet en analyse av regnskapene for 504 bygdebutikker i 2016 og 397 bygdebutikker med regnskapsdata fra årene 2010 til 2016. Årets analyse av regnskapene for bygdebutikkene i 2018, vil på enkelte områder være en videreføring av disse tidligere analyser av bygdebutikkens økonomi.

2. Bygdebutikkens regnskaper og definisjoner av økonomistørrelser

Vår analyse av bygdebutikkens økonomi er gjennomført på bakgrunn av offentlig tilgjengelige informasjoner om virksomhetens økonomi. Det betyr at regnskapstall for de av bygdebutikkene som er registrert som enkeltmannsfirma, ikke er tilgjengelige. Det samme gjelder for bygdebutikker hvor regnskapstallene inngår i regnskapet for et foretak. Hovedkilde for regnskapsdataene er næringslivstjenesten Proff.

Mange av bygdebutikkene og da i særlig grad butikker som har lave omsetningstall, er organisert som enkeltmannsfirma. Regnskapene for slike virksomheter er ikke offentlig tilgjengelig. Vi registrerer videre at det er et stort og et økende antall av bygdebutikkene som er eiet av og organisert i samvirkelag med flere virksomheter. I likhet med de av bygdebutikkene som er eiet av kjeder eller har en eier som har flere virksomheter, foreligger det ikke eller det foreligger kun i liten grad informasjoner om økonomistørrelser som er egnet for analyse av regnskapene for hver enkelt virksomhet i foretaket.

Disse problem med innhenting av regnskapsdata som er egnet for analyse av bygdebutikkens økonomi, fører til at det er en underrepresentasjon i analysen av regnskapsdata fra bygdebutikker med lave omsetningstall. Det er videre også en klar underdekning av regnskaper fra bygdebutikker som er organisert som samvirkelag. Disse svakhetene med utvalget, vil bli nærmere kommentert i tilknytning til presentasjon av økonomistørrelser senere i denne rapporten.

2.1 Oppbyggingen av analysen av bygdebutikker 2018

Analysen av bygdebutikkene 2018 bygger på regnskaper for butikker i IBA's Bygdebutikk-register og hvor regnskap og tilhørende informasjoner om virksomheten foreligger i proff.no. Ut fra dette og ut fra vårt kjennskap til virksomheten og våre registreringer av historiske regnskapsdata for bygdebutikkene, er det vurdert i hvilken grad butikken bør være med som deltaker i regnskapsanalysen av 2018 og i sammenligninger av bygdebutikkens økonomi over tid.

Bygdebutikkens omsetning er i vår analyse av regnskapene fordelt på salgsinntekter av varesalget og andre inntekter. Størrelsene er vist i 1000 kroner og er eksklusive merverdiavgift. Presentasjonen av omsetningsstørrelsene er vist som et gjennomsnitt for butikkene i et geografisk område eller for butikker i en gruppe inndelt ut fra omsetningsstørrelse. Beregning av omsetningsendring i prosent for en gruppe bygdebutikker er fastsatt som et veiet gjennomsnitt for butikkene i gruppen. Prosentendringen er da fastlagt ved å sammenligne sum omsetning for butikkene i en gruppe i en periode med sum omsetning for gruppen i en sammenlignbar periode.

Netto inntekt av varesalget, dvs. salgsinntektene fratrasket varekostnadene, er benevnt **bruttofortjenesten**. Denne angis i prosent av salgsinntekten og vises for grupper av bygdebutikker beregnet som et uveiet gjennomsnitt, dvs. at bruttofortjenesteprosenten for hver butikk teller likt ved fastsettelse av gjennomsnittstørrelsen for en gruppe butikker.

Samlede inntekter for bygdebutikken er summen av bruttofortjenesten i kroner og andre inntekter. Som prosentstørrelse regnes samlede inntekter i prosent av bygdebutikkens omsetning.

Bygdebutikkens kostnader er i vår regnskapsanalyse inndelt i postene lønnskostnader, avskrivninger, andre driftskostnader og finanskostnader. Kostnadene blir vist som prosentstørrelser med bygdebutikkens omsetning som prosentgrunnlag. For grupper av butikker er gjennomsnittet for kostnadene i prosent beregnet gjennom metoden for beregning av et uveiet gjennomsnitt.

Bygdebutikkens resultat i en periode fremkommer som differansen mellom de samlede inntekter og kostnadene knyttet til driften av butikkene. Resultatet vises som en prosentstørrelse regnet i prosent av bygdebutikkens omsetning. For grupper av bygdebutikker er gjennomsnittet for bygdebutikkens resultat i prosent, beregnet som uveiet gjennomsnitt.

Andre regnskapsstørrelser som vises i denne analyse, er bygdebutikkens egenkapital. Denne vises som en prosentstørrelse beregnet ut fra summen av de verdier virksomheten forvalter ved utgangen av et regnskapsår. For grupper av bygdebutikker er egenkapitalen i prosent beregnet som uveiet gjennomsnitt. Egenkapitalen i prosent er en størrelse som uttrykker virksomhetens soliditet. En annen økonomistørrelse i regnskapsanalysen og som forteller om graden av soliditet, er størrelsen likviditetsgrad som viser forholdet mellom omsettbare eiendeler og kortsiktig gjeld.

I tillegg til de størrelser som vises gjennom analyse av bygdebutikkens regnskaper, har vi gjennomført ulike beregninger som viser endringer i regnskapsstørrelsene over tid og beregning av hvor store andeler av bygdebutikker som har oppnådd definerte mål på regnskapsstørrelser og utviklingen i disse størrelser.

I analysen av bygdebutikkene 2018 vil vi vise beregninger av regnskapsstørrelser og vi vil kommentere resultater på følgende områder:

- Analyse av regnskapene i 2018 for 510 bygdebutikker
 - Totaltall for Norge og med inndeling av bygdebutikkene i gruppene Merkurbutikker og Øvrige bygdebutikker
 - Bygdebutikkene inndelt i grupper ut fra omsetningsstørrelse
 - Bygdebutikkene inndelt ut fra beliggenheten i landsdeler
- Analyse av 500 bygdebutikker med regnskaper både i 2018 og 2017
- Analyse av 386 bygdebutikker med regnskaper for årene 2010 – 2018.
- En spesiell analyse av inntektsposten «Andre inntekter»

Analysen av bygdebutikkens regnskaper vil kunne gi et bilde av den økonomiske stilling til butikken, utviklingen i økonomien over tid og de resultater som er oppnådd. Disse informasjonen vil kunne danne grunnlag for å fastslå hvilke forutsetninger som må være til stede for at en bygdebutikk skal kunne oppnå en sunn økonomi med et resultat av driften som kan bidra til å sikre bygdefolket tilgang til et egnet vare- og servicetilbud og samtidig gi noen svar på hvordan og i hvilken grad dette er mulig å oppnå.

2.2 Definisjoner og nærmere beskrivelse av bygdebutikkens regnskapsstørrelser

Vi skal her definere og gi noen informasjonen knyttet til de enkelte økonomistørrelser som vil bli vist og kommentert i regnskapsanalysen av bygdebutikkene. Forhåpentlig vil dette kunne gi en ekstra forklaring for leserne til de fremskaffede økonomistørrelser.

Salgsinntekt er den omsetning bygdebutikken har oppnådd i en periode gjennom salg av varer. Bygdebutikkene er alle registrert i Statistisk sentralbyrå med næringskode 47.111. Det betyr at bygdebutikkene pr definisjon skal ha mer enn 50 prosent av omsetningen innen dagligvarer. Naturlig nok er det store variasjoner i bygdebutikkens vareutvalg. Store variasjoner i antall innbyggere i nærmarkedet, forskjeller i kundekretsens demografi og kjøpekraft, ulik konkurranse fra butikker i nærliggende markeder, turisme og tilfeldig trafikk i bygda, næringslivet i bygda, konkurranse fra netthandel og ulik grad av oppslutning om bygdebutikken fra bygdefolket og kommunen er blant de mange forhold som bidrar til bygdebutikkens store variasjoner i tilbudet av varer og tilgrensende tjenester.

Noen bygdebutikker vil derfor kunne ses på som tradisjonelle dagligvarebutikker, men andre bygdebutikker kanskje har tilrettelagt et varetilbud hvor butikken langt på vei fremstår som et lite varehus i bygda eller som en moderne landhandel. Eksempler på vareområder som ofte har stor betydning for omsetningen og økonomien til bygdebutikkene, er leketøy, gaveartikler, kjøkkenutstyr, fiskeutstyr, hverdagstekstiler, jernvarer, hobbyvarer og sportsutstyr. Noen bygdebutikker lokalisert i landbruksområder kan ha en betydelig omsetning av forvarer og utstyr til landbruket, og en stor del av bygdebutikkene selger drivstoff. Dersom omsetningen av landbruksvarer og drivstoff inngår som en del av bygdebutikkens salgsinntekter, vil dette medføre lavere bruttofortjeneste målt i prosent.

Andre inntekter er en samlepost for inntekter bygdebutikkene har oppnådd som godtgjørelse for tilleggstjenester og gjennom andre tiltak som er iverksatt for å kunne styrke bygdebutikkens økonomi og slik at butikken kan fremstå som et attraktivt innkjøpssted og som en sentral møteplass for lokalsamfunnet. Ulik regnskapspraksis gjør at det gjerne er store variasjoner blant bygdebutikkene mellom hva som registreres som salgsinntekter eller som andre inntekter. Omsetning av drivstoff kan være sett på som salgsinntekt i en bygdebutikk, mens beregnet godtgjørelse for salg av drivstoff behandles som annen inntekt i en annen bygdebutikkens regnskap. Tilvarende ulikheter kan vi finne for bygdebutikker som har inntekter gjennom serveringsomsetning og salg av lokale matvarer og husflidsprodukter.

De tilleggstjenester som har størst utbredelse blant bygdebutikkene og kan gi tilleggsinntekter for butikkene, er kommisjonær for Norsk Tipping, utlevering av apotekvarer, Post i butikk, annen pakkeutlevering, drivstoffomsetning, kafédrift eller pub, miljøstasjon, ulike former for kommunale tjenester, turistinformasjon og drift av campingplasser og marina. For bygdebutikker i turistområder skapes ofte betydelige inntekter gjennom utleie av sportsutstyr og ivaretagelse av ulike serviceoppgaver knyttet til fritidsboliger.

I de senere år har noen bygdebutikker med stor betydning for lokalsamfunnet og med et begrenset kundegrunnlag kunnet få et økonomisk bidrag gjennom Merkur-programmet for å kunne ivareta oppgavene med vareforsyning og service for bygda. Videre har noen kommuner valgt å gi økonomisk godtgjørelse til bygdebutikker for ivaretagelse av serviceoppgaver for innbyggerne i små lokalsamfunn. Slike støttebeløp blir vanligvis behandlet som andre inntekter i bygdebutikkens regnskaper.

Bygdebutikkens omsetning er sum av butikkens salgsinntekter og av posten andre inntekter. Regnskapsstørrelsene er alltid eksklusive merverdiavgift og vises i analysen som et beløp i hele 1000 kroner. Prosentstørrelser for bygdebutikkens driftsinntekter, driftskostnader og resultat er alltid beregnet i prosent av bygdebutikkens omsetning, omsetningen er 100 prosent.

Bruttofortjenesten er bygdebutikkens godtgjørelse for salg av varer i en periode. Størrelsen fremkommer som differansen mellom salgsinntekter og en beregning av de tilhørende kostnader ved anskaffelse av varene. Bruttofortjenesten for bygdebutikkene er i vår analyse beregnet ut fra regnskapene i næringslivstjenesten Proff og vist i analysen som en prosentstørrelse med 2 desimaler med butikkens salgsinntekter som prosentgrunnlag, dvs. 100 prosent.

Naturlig nok vil det være betydelige variasjoner i bygdebutikkens bruttofortjeneste målt i prosent. Salgsinntektene for varene vil være påvirket av forhold som fordeling av omsetningen på varegrupper og vareområder, prispolitikken til bygdebutikken/kjeden, omfanget av tilbudsaktiviteter og rabatter, synlig og usynlig svinn m.v. Varekostnadene for bygdebutikkene vil videre være bestemt av innkjøpsbetingelsene som oppnås fra hovedleverandør av dagligvarer og fra andre leverandører av bygdebutikkens varetilbud. For noen vareområder og for noen bygdebutikker vil det tilkomme tillegg for frakt. Det vil videre kunne være store variasjoner i omfanget av og størrelsen på rabatter og bonuser basert på innkjøpsvolum, lojalitet og markedstiltak.

Samlede driftsinntekter er sum av bygdebutikkens bruttofortjeneste oppnådd ved salg av varer og andre inntekter oppnådd gjennom butikkens tilleggstjenester og/eller ved inntekter bygdebutikken har hatt gjennom støtteordninger. Som prosentstørrelse beregnes de samlede driftsinntekter i prosent av bygdebutikkens netto omsetning.

Lønnskostnadene er en samlepost for kostnader knyttet til arbeidsoppgavene i bygdebutikken. I denne posten inngår lønn til ansatte på hel- og deltid, innleiet arbeidskraft, sosiale kostnader og lønn og annen godtgjørelse til daglig leder. Lønnskostnadene beregnes i prosent av bygdebutikkens samlede omsetning. Nivået på lønnskostnadene målt i prosent vil kunne variere sterkt mellom bygdebutikker, og forklaringene på dette er mange.

De av bygdebutikkene som har stor omsetning av dagligvarer, vil kunne oppnå «stordriftsfordeler» som kan bidra til å redusere lønnsprosenten. Stor omsetning gir mulighet for rasjonell arbeidsdeling og en bemanning som er tilpasset trafikkmønsteret. Videre oppnås fordeler ved at administrative kostnader, herunder lederlønn, kan fordeles på en større omsetning i butikker med høy omsetning enn i bygdebutikker med lav omsetning og få ansatte.

Et annet moment som påvirker lønnsprosenten, er fordelingen av omsetningen på vareområder med ulike grader av personlig service. Lønnsprosenten ved omsetning av drivstoff er vanligvis lav, mens den gjerne blir svært høy for serveringsvirksomhet og for mange av tilleggstjenestene. Andre forhold som påvirker lønnsprosenten, er fordelingen av kundetrafikken med stor sesongtrafikk og store variasjoner i omsetningen mellom ukedagene og butikkens åpningstider.

Lønnsnivået til medarbeidere og til leder er naturligvis også med og bestemmer lønnsprosenten. Videre er butikkens betjeningsform og den tekniske standard med og gir rammer for hvor effektivt arbeidsoppgavene kan løses og i hvilken grad kundene kan bidra til en rasjonell handel. Dyktig ledelse av bygdebutikken med godt tilrettelagte arbeidsoppgaver og med motiverte medarbeidere, er også

med på å danne grunnlaget for en gunstig lønnsprosent og til å gi bygdebutikken konkurransemessige fortrinn.

Lønnskostnadene er vanligvis den største av kostnadspostene i bygdebutikkens regnskaper. Nivået på lønnsprosenten vil naturlig nok variere sterkt blant bygdebutikkene, og da spesielt som følge av at det gjerne er store ulikheter i butikkenes omsetningsstørrelse og i vare- og tjenestetilbudet. Lønnsprosenten gir uttrykk for den arbeidsmengde som er nedlagt i en periode, og effekten av denne innsatsen bør kunne vises gjennom nivået på omsetning og tilhørende inntekter.

Avskrivninger er en regnskapsstørrelse som viser i hvilken grad kostnader ved investeringer i varige driftsmidler fordeles over flere år. I de fleste bygdebutikker er avskrivninger i prosent av omsetningen lav, og i noen bygdebutikker er størrelsen null. Dette avspeiler den økonomiske situasjon for mange av bygdebutikkene hvor spesielt butikker med lav omsetning har hatt begrensede muligheter til å kunne investere i og i å oppgradere butikkene. Noen mindre investeringer kan imidlertid være gjennomført og utgiftsført i regnskapsåret selv om regnskapet viser null avskrivninger.

Andre driftskostnader er en samlepost for kostnader knyttet til lokaler, kontorkostnader, reiser, reparasjon og vedlikehold, markedsføring, kjedeavgifter m v. Også denne regnskapspost er i vår regnskapsanalyse vist som en prosentstørrelse med bygdebutikkens omsetning som prosentgrunnlag. Andre driftskostnader er vanligvis den nest største av kostnadspostene, og normalt en størrelse som er noe lavere enn lønnskostnadene.

Kostnadene for lokalene, også kalt husleiekostnadene, er vanligvis størst blant kostnadspostene som inngår i regnskapsposten andre driftskostnader. Det er en rekke forhold som bidrar til at nivået på bygdebutikkens kostnader for lokaler kan variere sterkt. Av slike kan nevnes størrelsen på lokalene, beliggenheten i bygda og i landet, bruksområder for leiearealene, standarden på lokalene og eiers/utleiers vurderinger av hvilken leie som bør benyttes for bygdebutikkens lokaler.

Kostnadene for lokaler som er eiet av bygdebutikken, vil også være bestemt av størrelsen på investeringene, når investeringene er gjennomført, i hvilken grad det er gjennomført avskrivninger og omfanget av årlige kostnader knyttet til oppgradering og vedlikehold. I de tilfeller hvor eiendommene som bygdebutikken disponerer er skilt ut i et eget eiendomsselskap, kan leieprisen som benyttes for lokalene være bestemt ut fra vurderinger av bygdebutikkens økonomiske situasjon.

Et eksempel på dette er når bygdebutikkens har lokaler i en eiendom eiet av daglig leder/eier, og hvor leien for lokalene i butikkens regnskaper avviker fra det normale leienivå i markedsområdet. Når sistebutikken i en bygd er i ferd med å bli borte, ser vi også eksempler på at det tas initiativ i bygda med å få reetablert et butikktilbud for lokalsamfunnet, gjerne organisert som en folkebutikk. Gjennom å tilby butikklokaler med en gunstig leiepris, kan grunnlaget således legges for fortsatt drift av en butikk med et egnet vare- og tjenestetilbud for bygda.

Finanskostnadene er en kostnadspost som viser forskjellen mellom virksomhetens kostnader for lånekapital og eventuelle inntekter som er oppnådd som avkastning på disponible midler. Størrelsen er i vår analyse angitt som en prosent av bygdebutikkens omsetning. I regnskapene for bygdebutikkene er finanskostnadene vanligvis lave. Unntaket er for de av bygdebutikkene som har hatt store låneopptak knyttet til investeringer i nye butikklokaler og -utstyr og for de butikker hvor det er tatt opp lån i mangel av egenkapital.

Bygdebutikkens resultat fremkommer som differansen mellom de samlede inntekter i perioden (bruttofortjeneste og andre inntekter) og sum driftskostnader. Størrelsen som uttrykker resultatet før eventuell skatt, er i vår regnskapsanalyse beregnet og vist i prosent med bygdebutikkens omsetning som prosentgrunnlag.

Forutsetningene for at en bygdebutikk skal kunne oppnå et tilfredsstillende resultat i en periode, er evnen til å ta vare på og til å utnytte de muligheter butikken har til å oppnå en stor nok omsetning av varer og tjenester, og at det gjennom dette arbeidet skapes inntekter som er store nok til å dekke den nødvendige ressursinnsats og de tilhørende kostnader. Resultatet av driften bør være godt nok til å kunne gi tilfredsstillende godtgjørelse for det arbeid som nedlegges, til kostnader knyttet til lokaler og drift og mulighet for å kunne videreutvikle driften.

Egenkapital-prosenten viser hvor stor andel av bygdebutikkens samlede eiendeler som er finansiert med risikokapital fra bygdebutikkens eier(e). Egenkapitalen endres først og fremst gjennom resultatet etter skatt som bygdebutikken har oppnådd i en periode. Svake resultat over år kan bidra til svekket soliditet og kan også føre til at bygdebutikkens regnskaper viser en negativ egenkapitalprosent. En videre drift av virksomheten vil være avhengig av tilførsel av ny egenkapital, eller den kan videreføres med regnskapsmessig negativ egenkapital dersom det er større verdier i eiendeler enn det fremkommer gjennom regnskapet, eller det er klare tegn på at fortsatt drift av bygdebutikken vil være lønnsom.

Tapt egenkapital er imidlertid den vanligste grunn til en tvungen eller en frivillig nedleggelse av bygdebutikker, eller det er grunnen til at det må gjennomføres omfattende endringer i bygdebutikkens driftsform og eierskap. Dersom markedsgrunnlaget for en bygdebutikk er godt nok, vil nye eiere kunne bidra til å videreføre driften av bygdebutikken. I noen livskraftige bygder hvor bygdefolket innser nødvendigheten av at bygda har et attraktivt butikktilbud, ser vi i økende grad et sterkt engasjement for å bevare sistebutikken. Med innskudd av ny kapital og ofte stor dugnadsinnsats ser vi eksempler på at det legges til rette for ulike former for å skape grunnlag for et nytt butikk- og servicetilbud for innbyggerne i bygda. Merkur-programmet og kommunene har gjerne bidratt på ulike måter ved etablering av slike nye bygdebutikker som gjerne benevnes folkebutikker.

Likviditetsgraden er en størrelse som uttrykker en virksomhets evne til å kunne innfri sine løpende betalingsforpliktelser ved forfall. Den viser forholdet mellom størrelsen likvide omløpsmidler (tilgjengelige betalingsmidler og varebeholdningen) og de av virksomhetens gjeldsposter som er vurdert som kortsiktig gjeld. I vår analyse av bygdebutikken uttrykkes likviditetsgraden med en tallstørrelse med to desimaler. En økning av likviditetsgraden indikerer forbedret likviditet, mens en nedgang i størrelsen varsler at virksomheten har svekket sine evner til å kunne innfri løpende betalingsforpliktelser.

I analysen av bygdebutikkene har vi også gjennomført beregninger og presentert størrelser som kan bidra til en nærmere forklare regnskapsstørrelser:

Omsetningsendringer er størrelser som viser prosentvise endringer i bygdebutikkens inntekter. Endringene fremkommer ved en sammenligning av omsetningsstørrelsene mot tidligere perioder. I vår analyse er omsetningsendringene for grupper av bygdebutikker beregnet som veiet gjennomsnitt. Det vil si at samlet omsetning for en gruppe butikker i en periode er sammenlignet mot samlet omsetning i en annen periode.

Endring i bruttofortjeneste Endringer i nivået på bruttofortjenesten vil bli vist med prosentpoeng. Bruttofortjenesten for bygdebutikker med omsetning i gruppen ... millioner øket med 1,24 prosentpoeng i perioden 2010 til 2018. Ved presentasjon av bruttofortjenesten i prosent vil vi også vise hvor stor andel av en gruppe, målt i prosent, som hadde endringer i størrelsen i en periode.

Endring i lønnskostnader For denne kostnadspost vil det som for bruttofortjenesten bli vist endringer målt i prosentpoeng og andeler av en gruppe med endringer i størrelsen. Videre vil det i analysen bli vist nivået på gjennomsnittlig godtgjørelse til daglig leder. Denne godtgjørelse vil bli vist i 1000 kroner og endringene i størrelsen vil bli vist i prosent.

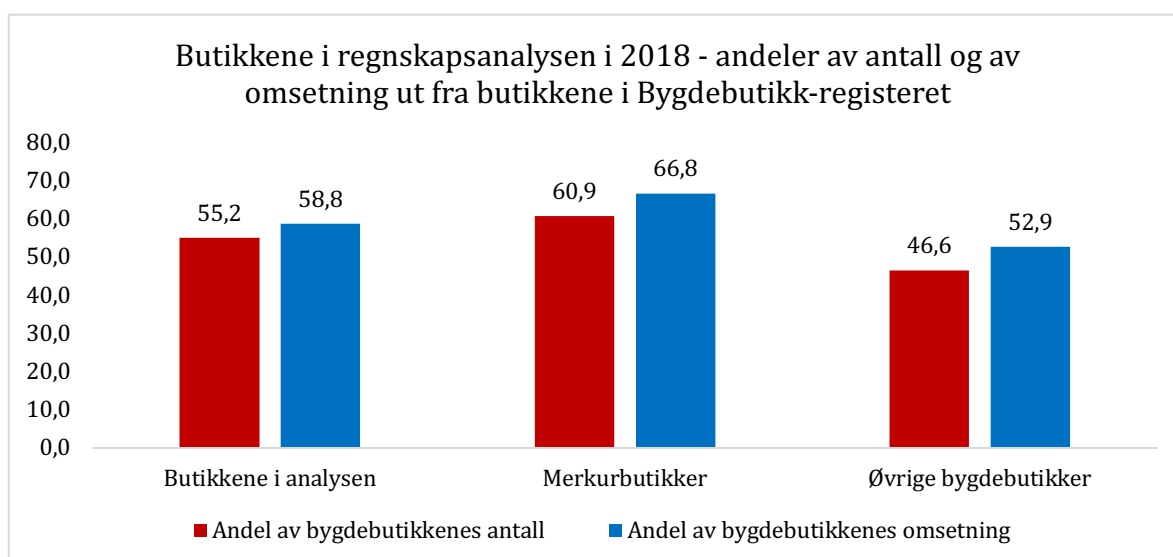
Endringer i resultat før skatt For denne regnskapsstørrelse vil det gjennom beregning av prosentvis andel med negativt resultat bli vist og kommentert hvorledes resultatet i prosent for bygdebutikkene i analysen fordelte seg med pluss- og minusstørrelser. Videre vil det bli vist og kommentert endringer over tid for resultatprosenten og den prosentvise andel av bygdebutikkene med økning og nedgang i resultatstørrelsen.

2.3 Butikkene i analysen av bygdebutikkens økonomi 2018

Analysene av regnskapene til bygdebutikkene i 2018 bygger på data fra 510 butikker. Dette tilsvarer 55,2 prosent av de av butikkene i IBA's Bygdebutikkregister og som ifølge Statistisk sentralbyrå var registrert med omsetning i minimum én av momsterminene i 2018. Butikkene i regnskapsanalysen omsatte varer og tjenester for 7 216 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Dette var 58,8 prosent av omsetningen i landets bygdebutikker slik denne fremkommer gjennom IBA's analyse «Merkurbutikkens omsetning 2018» og var 4,0 prosent av SSB's statistikk for omsetningen gjennom Norges dagligvarebutikker i 2018 (Nace 47.111).

I årets analyse av bygdebutikkens regnskaper er det sammenlignet med våre tidligere analyser av bygdebutikkens regnskaper, gjennomført en noe grundigere vurdering av deltakende regnskaper. Eksempler på regnskaper som ikke er med i årets analyse, er regnskaper for bygdebutikker som av ulike grunner er avvirket i løpet av året 2018, regnskaper hvor det har funnet sted store endringer i dagligvaresalget og regnskaper hvor posten andre inntekter forteller om virksomheter som ikke tilfredsstiller definisjonen av bygdebutikker.

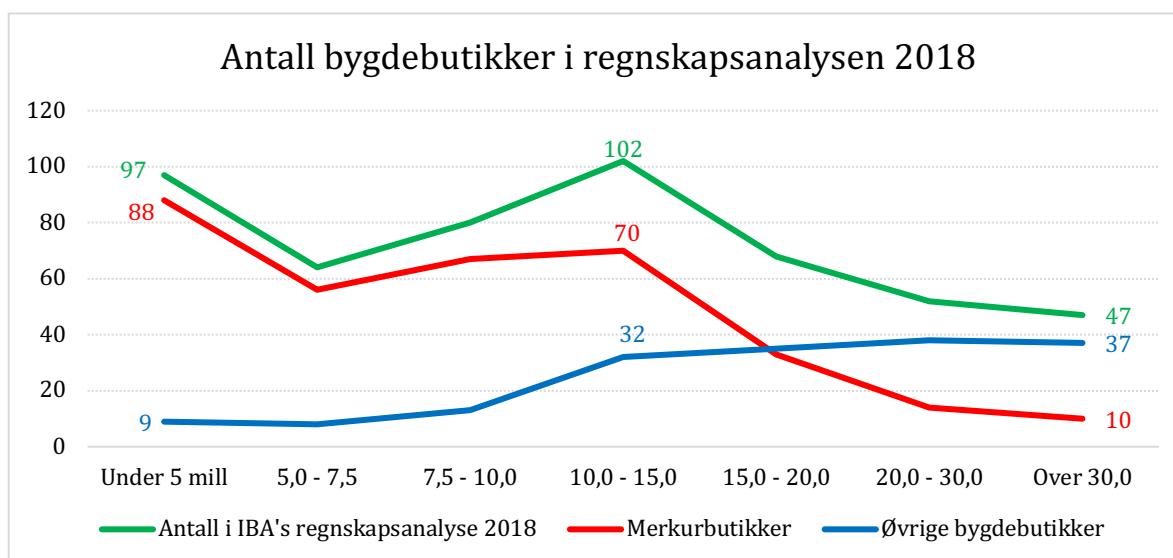
Av de 510 butikkene i regnskapsanalysen 2018 var det 338 som var registrert som deltakere i Merkur-programmet. Dette tilsvarte 66,3 prosent av antall Merkurbutikker i Bygdebutikkregisteret. Andelen Merkurbutikker i Bygdebutikkregisteret var til sammenligning 60,1 prosent i 2018. Øvrige bygdebutikker var representert med 33,7 prosent av antallet butikker i regnskapsanalysen, mens andelen Øvrige bygdebutikker i Bygdebutikkregisteret var 39,9 prosent. Forklaringen på at det er lavere andel Øvrige bygdebutikker i regnskapsanalysen enn i Bygdebutikkregisteret, er først og fremst at det er mange butikker i denne gruppe som inngår i et samvirkelag eller i et filialforetak med flere virksomheter og hvor regnskapet ikke er tilgjengelig for hver enkelt butikk.



Figur 2

Kilde: SSB/IBA

Figur 2 viser prosentvis fordeling av antall og omsetning for bygdebutikkene i regnskapsanalysen i 2018 sammenlignet med totaltall for butikkene i Bygdebutikkregisteret. 55,2 prosent av bygdebutikkene i Norge er med i regnskapsanalysen. 58,8 prosent av bygdebutikkens omsetning i 2018 viser at gjennomsnittlig omsetning for bygdebutikkene i regnskapsanalysen er høyere enn for landets bygdebutikker. Fordelingen på Merkurbutikker og Øvrige bygdebutikker viser at omsetningsandelene for butikkene i regnskapsanalysen er høyere enn butikkandelene for begge grupper av bygdebutikker. Beregningene vist i figur 2 indikerer at bygdebutikker med lav omsetning er underrepresentert i regnskapsanalysen.



Figur 3

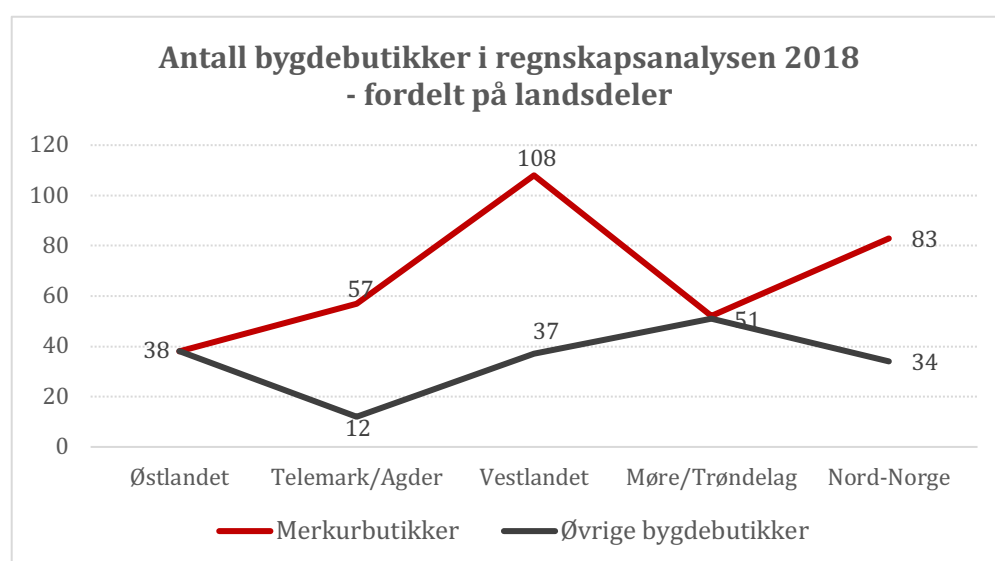
Kilde: SSB/IBA

Figur 3 viser antall bygdebutikker i regnskapsanalysen 2018 og fordeling av antallet på Merkurbutikker og Øvrige bygdebutikker med inndeling i grupper ut fra butikkens netto salgsinntekt. Størst antall bygdebutikker i regnskapsanalysen var det i omsetningsgruppen fra 10 til 15 millioner kroner hvor regnskapene for 102 bygdebutikker er analysert. 70 bygdebutikker eller 68,6 prosent av antallet i denne omsetningsgruppe, var registrert som Merkurbutikker.

I alle gruppene for bygdebutikker med omsetning under 15 millioner, var Merkurbutikkens andel av butikkene i regnskapsanalysen svært høy. For butikkene med salgsinntekt under 5 millioner kroner var 90,7 prosent av bygdebutikkene i regnskapsanalysen en Merkurbutikk. 241 butikker eller 47,3 prosent av bygdebutikkene i regnskapsanalysen, hadde salgsinntekter i 2018 som var lavere enn 10 millioner kroner. 87,5 prosent av disse butikkene var Merkurbutikker.

Antallet bygdebutikker i regnskapsanalysen med salgsinntekter som var større enn 15 millioner kroner i 2018, var 167 butikker eller 32,7 prosent av totalt utvalg. I omsetningsgruppene for butikkene med salgsinntekter over 15 millioner kroner, var det naturlig nok størst andeler butikker i gruppen Øvrige bygdebutikker. For butikker med over 30 millioner i omsetning var andelen Øvrige bygdebutikker 78,7 prosent.

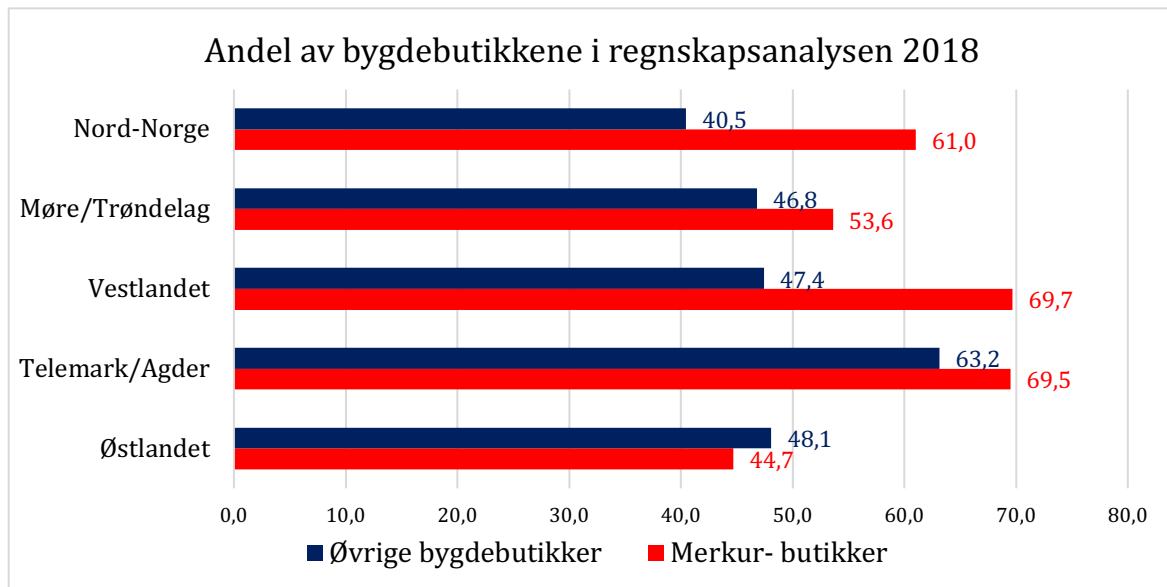
Denne til dels store forskjell i antall butikker og i andeler av butikker i omsetningsgrupper for Merkurbutikker og for butikker i gruppen Øvrige bygdebutikker, må naturligvis tas med ved vurdering av de resultater som fremkommer gjennom regnskapsanalysen. I omsetningsgrupper hvor antallet er spesielt lavt, dvs. for Øvrige bygdebutikker med lav omsetning og for Merkurbutikker med høy omsetning, vil regnskapsstørrelser som avviker sterkt fra det normale, kunne gi et feilaktig bilde av nivået på gjennomsnittet for regnskapsstørrelsene i gruppene. Så langt det har vært mulig, er regnskaper med atypiske størrelser i 2018, holdt utenfor ved årets analyse av regnskapene.



Figur 4

Kilde: SSB/IBA

Figur 4 viser antall bygdebutikker med deltakelse i regnskapsanalysen 2018 og med fordeling på landsdeler. Med 145 butikker var det Vestlandet som hadde flest bygdebutikker med som deltakere i regnskapsanalysen, fulgt av landsdel Nord-Norge med 117 butikker. Lavest antall regnskaper var det i landsdel Telemark/Agder med 69 butikker. Vestlandet hadde også flest Merkurbutikker med 108. Her var det færrest deltakere blant bygdebutikkene på Østlandet med 38 butikker som deltakere i regnskapsanalysen. I gruppen Øvrige bygdebutikker var det flest deltakere i regnskapsanalysen for butikkene i landsdel Møre/Trøndelag med 51 butikker og færrest deltakere i landsdel Telemark/Agder med kun 12 butikker.



Figur 5

Kilde: SSB/IBA

Regnskapsanalysen av bygdebutikkene 2018 omfatter 55,2 prosent av landets bygdebutikker. Av disse var andelen av butikker tilsluttet Merkurprogrammet 60,9 prosent, mens andelen Øvrige bygdebutikker med deltakelse i regnskapsanalysen var 46,6 prosent. Figur 5 viser andelen butikker i regnskapsanalysen fordelt på landsdeler og på Merkurbutikker og Øvrige bygdebutikker. Blant Merkurbutikkene var det butikkene på Vestlandet som var sterkest representert med 69,7 prosent, mens andelen på Østlandet var lavest med 44,7 prosent. Blant Øvrige bygdebutikker var det landsdel Telemark/Agder som hadde størst deltakelse i regnskapsanalysen, mens det var i Nord-Norge at det var lavest deltakelse med 40,1 prosent.

Noen kommentarer til utvalget som regnskapsanalysen av bygdebutikkene 2018 bygger på:

- Regnskapsanalysen av bygdebutikkene 2018 omfatter 510 regnskaper hvor regnskapstall er offentlig tilgjengelig. Dette var 55,2 prosent av antallet butikker i Andhøys Bygdebutikkregisteret.
- Manglende regnskaper ved analysen er hovedsakelig regnskaper for butikker registrert som enkeltmannsfirma og for butikker hvor regnskapstallene inngår i et foretaksregnskap eller i regnskapet for samvirkelag hvori inngår mer enn én virksomhet.
- I regnskapsanalysen er det en litt større andel av bygdebutikkene som er tilsluttet Merkurprogrammet enn den andelen som vises i Bygdebutikkregisteret.
- Gjennomsnittlig omsetningsstørrelse er noe større for butikkene i regnskapsanalysen enn det gjennomsnitt som er beregnet ut fra SSB's omsetningsstatistikk for bygdebutikkene 2018. Dette forteller at bygdebutikker med lav omsetning er underrepresentert i regnskapsanalysen.
- Merkurbutikkene er dominerende i antall blant bygdebutikker med lave omsetningstall. Mange av disse butikker er organisert som enkeltmannsfirma eller som samvirkelag hvor regnskapstall for butikkene ikke er tilgjengelige. Dette betyr at mange butikker med lav omsetning ikke er blitt med som deltakere i regnskapsanalysen. Som en konsekvens av dette er gjennomsnittlig omsetning for Merkurbutikkene lavere enn det som vises i regnskapsanalysen, og de resultattall som vises i analysen antas å være noe gunstigere enn de som ville blitt beregnet dersom analysen omfattet alle Merkurbutikker.

4. Økonomistørrelser for bygdebutikkene 2018

Vi skal her vise og kommentere gjennomsnittstall ut fra regnskapene for de 510 bygdebutikker som er med i vår analyse av regnskapene for 2018. Videre viser vi noen beregninger av nøkkeltall som skal bidra til å gi et utvidet bilde av den økonomiske nåsituasjon og utviklingen for landets bygdebutikker. Presentasjonen omfatter også beregninger av økonomistørrelser for bygdebutikker tilsluttet Merkur-programmet og for gruppen Øvrige bygdebutikker.

Tabell 1 A: Hovedtall fra regnskapsanalysen av bygdebutikkene 2018

	Bygdebutikker	Merkurbutikker	Øvrige bygdebutikker
Antall virksomheter	510	338	172
Salgsinntekt (1000 kr)	13 888	10 082	21 368
Annen inntekt (1000 kr)	260	221	336
Sum inntekter (1000 kr)	14 148	10 304	21 704
Bruttofortjeneste	24,40	24,05	25,10
Lønnskostnader	14,18	14,51	13,52
Avskrivninger	1,14	1,15	1,12
Andre driftskostnader	9,68	9,57	9,89
Finanskostnader	0,50	0,51	0,47
Resultat før skatt	1,01	0,67	1,67
Egenkapital i prosent	34,4	32,7	37,7
Likviditetsgrad	2,68	2,74	2,55

Tabell 1 B: Effektivitetsmål m v for bygdebutikkene 2018

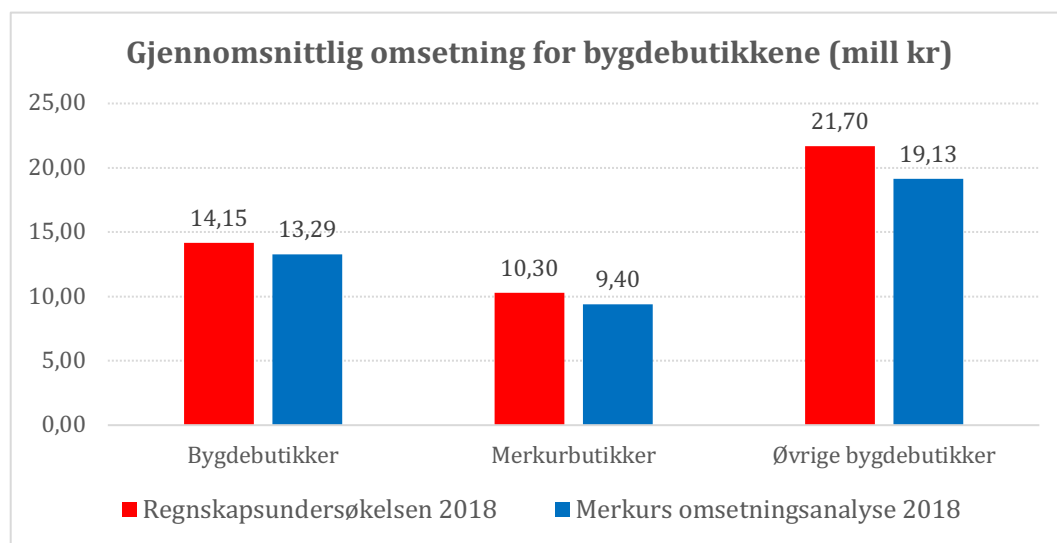
	Bygdebutikker	Merkurbutikker	Øvrige bygdebutikker
Antall virksomheter	510	338	172
Omsetningsendring i % - Salgsinntekter	1,98	1,36	2,89
Omsetningsendring i %- andre inntekter	3,70	2,22	5,89
Omsetningsendring i % - totale inntekter	2,02	1,38	2,94
Andeler i % av bygdebutikkene med:			
Nedgang i omsetningen i 2018	35,7	36,0	35,1
Nedgang i bruttofortjeneste-prosenten	51,8	53,5	48,5
Økning av lønnsprosenten	62,1	62,8	60,8
Nedgang i resultat-prosenten	60,5	61,0	59,6
Minusresultat i regnskapet	32,3	37,2	22,8
Gjennomsnittlig lønn til daglig leder (1000 kr)	382	351	444
Endring i lederlønn i prosent 2018	2,94	5,37	-0,83

4.1 Bygdebutikkens inntekter i 2018

I regnskapsanalysen av bygdebutikkene 2018 er inntektene vist som gjennomsnittstørrelser ut fra regnskapene for de 510 butikker som inngår i analysen. Salgsinntekter er inntekter gjennom salg av varer som ifølge definisjonen av bygdebutikker i hovedsak er dagligvarer. Annen inntekt er inntekter bygdebutikken har oppnådd gjennom ulike former for tilleggstjenester eller gjennom andre områder enn salg av varer. Sum inntekter eller bygdebutikkens omsetning er sum av salgsinntekter og av andre inntekter. Inntektstallene i tabell 1 er beregnet ut fra sum av inntektspostene for bygdebutikkene dividert på det antallet bygdebutikker som analyseres.

Bygdebutikkens inntekter er vist i hele 1000 kroner og er eksklusive merverdiavgift. Ved våre analyser hvor bygdebutikkene er inndelt ut fra omsetning, er inndelingen i grupper gjennomført med utgangspunkt i bygdebutikkens salgsinntekter.

Gjennomsnittlig salgsinntekt for bygdebutikkene i regnskapsanalysen 2018 var 13,89 millioner kroner. Sammen med andre inntekter, som i gjennomsnitt var 260 000 kroner, ble bygdebutikkens gjennomsnittlige omsetning 14,15 millioner kroner i 2018. Gjennomsnittlig omsetning for de 338 bygdebutikker som var tilsluttet Merkur-programmet, var 10,3 millioner kroner. For de 172 Øvrige bygdebutikker var gjennomsnittlig omsetning 21,7 millioner kroner, dvs. et nivå som var mer enn det dobbelte av Merkurbutikkens omsetning.



Figur 6

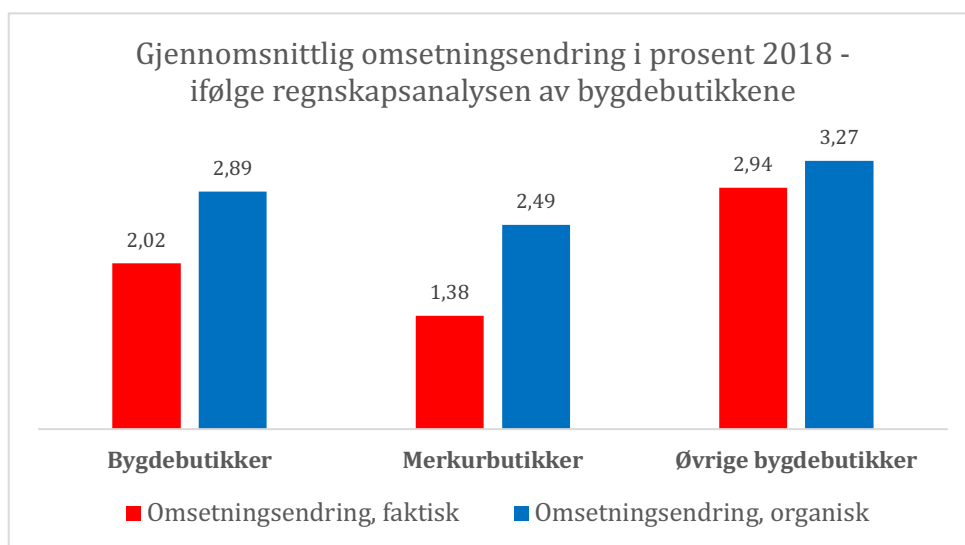
Kilde: Proff/IBA

Figur 6 viser en sammenligning mellom beregnet gjennomsnittsomsetning for bygdebutikkene i 2018 ut fra omsetningsanalysen for 932 butikker i Bygdebutikkregisteret og de 510 bygdebutikker som inngår i regnskapsanalysen. Butikkene i regnskapsanalysen hadde størst gjennomsnittlig omsetning, noe som underbygger våre tidligere antakelser om at bygdebutikker med lav omsetning er underrepresentert i regnskapsanalysen.

Bygdebutikkene hadde i 2018 andre inntekter som i gjennomsnitt var 260 000 kroner. Dette var 1,87 prosent av salgsinntektene. Merkurbutikkens gjennomsnitt for andre inntekter var 221 000, noe som var 2,19 prosent av salgsinntektene. For Øvrige bygdebutikker var gjennomsnittsinntekten 336 000 kroner og 1,57 prosent av salgsinntektene. I et senere kapittel i denne rapporten vil vi

gjennomføre beregninger og kommentere regnskapsposten Andre inntekter i bygdebutikkens regnskaper og gi et bilde av disse inntekters betydning for bygdebutikkens økonomi.

Salgsinntektene for de 510 bygdebutikkene i regnskapsanalysen øket i gjennomsnitt med 1,98 prosent i 2018. Bygdebutikkens omsetning, dvs. salgsinntektene pluss andre inntekter viste en økning på 2,02 prosent sammenlignet med omsetningen året før. Denne faktiske vekst er påvirket av at det var 6 bygdebutikker som var nye i Bygdebutikkregisteret. Til sammenligning var omsetningsveksten for dagligvarebutikker ifølge SSB 3,1 prosent i 2018. En beregning av omsetningsutviklingen for 500 bygdebutikker som hadde omsetning både i 2017 og 2018, viste en gjennomsnittlig omsetningsvekst på 2,89 prosent. Denne størrelse omtales gjerne som organisk vekst.



Figur 7

Kilde: Proff/IBA

Figur 7 viser forholdet mellom faktisk og organisk omsetningsendring for bygdebutikkene i 2018. Bygdebutikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker hadde i 2018 en større gjennomsnittlig omsetningsvekst i prosent både faktisk og organisk, enn omsetningsveksten for Merkurbutikkene.

Andre inntekter i regnskapene for bygdebutikkene viste en gjennomsnittlig økning på 3,70 prosent i 2018. Organisk vekst for denne regnskapspost var til sammenligning 4,76 prosent i 2018.

Merkurbutikkene hadde en svakere omsetningsvekst både faktisk og organisk for posten Andre inntekter enn veksten for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker.

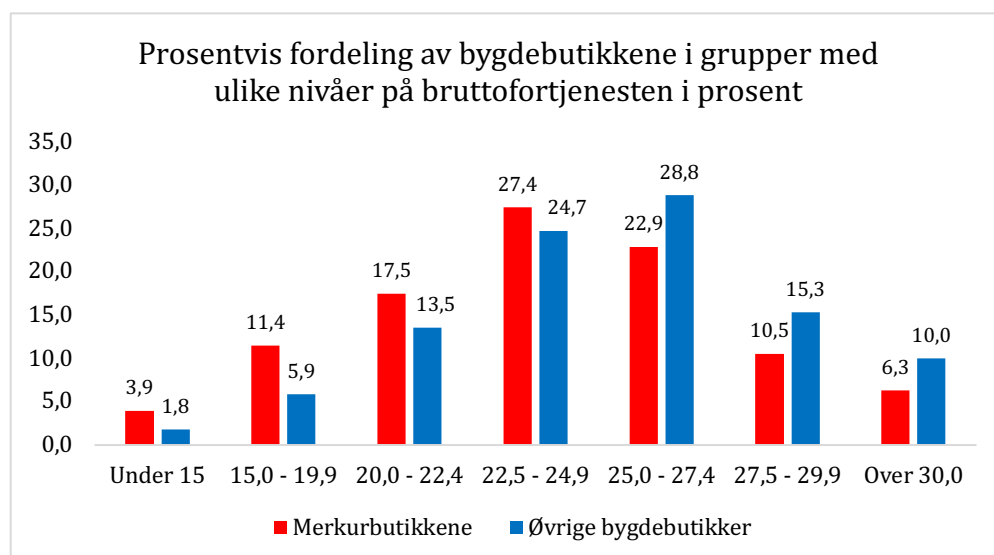
Regnskapsanalysen avdekket at det var store variasjoner i omsetningsutviklingen for bygdebutikkene. 35,7 prosent av bygdebutikkene hadde nedgang i omsetningen i 2018, mens det var 53,0 prosent av bygdebutikkene som hadde nedgang i posten Andre inntekter.

Bruttofortjenesten er den inntekt bygdebutikkene oppnår gjennom omsetning av varer. Størrelsen fremkommer som differansen mellom netto salgsinntekt for varer fratrasket kostnader knyttet til anskaffelse av de solgte varer. Som prosentstørrelse beregnes bruttofortjenesten på grunnlag av netto salgsinntekt. Summen av bruttofortjenesten og eventuelle andre inntekter, viser bygdebutikkens inntekter i en periode. Denne inntekt skal bidra til å dekke kostnadene ved drift av bygdebutikken og forhåpentligvis gi et tilfredsstillende økonomisk resultat.

I 2018 var gjennomsnittlig bruttofortjeneste for bygdebutikkene 24,40 prosent. Størrelsen er i regnskapsanalysen beregnet ved bruk av metoden uveiet gjennomsnitt. Det vil si at gjennomsnittet for en gruppe bygdebutikker er beregnet som et gjennomsnitt av bruttofortjeneste-prosentene for butikkene. Gjennomsnittet for de 338 Merkurbutikkene i analysen, var 24,05 prosent, mens Øvrige bygdebutikker hadde en gjennomsnittlig bruttofortjeneste på 25,10 prosent.

I 2018 hadde 51,8 prosent av bygdebutikkene nedgang i bruttofortjeneste-prosenten, og gjennomsnittet for størrelsen var også litt lavere enn i 2017. Merkurbutikkene hadde lavere gjennomsnittlig bruttofortjeneste-prosent i 2018 enn året før, og for 52,5 prosent av butikkene var det nedgang i prosentstørrelsen. Gruppen Øvrige bygdebutikker hadde litt økning i gjennomsnittlig bruttofortjeneste i prosent i 2018, men også for denne gruppe butikker var det nedgang i størrelsen for 48,5 prosent av butikkene.

Analysen av regnskapene viste store variasjoner i bygdebutikkens bruttofortjeneste regnet i prosent. Forklaringene til dette er mange, men først og fremst er de store variasjonene i nivået på bruttofortjenesten et resultat av store ulikheter i butikkens vareutvalg, i fordelingen av omsetningen på ulike varegrupper og i graden av servicetjenester i tilknytning til salget. Videre er nivået på bruttofortjenesten et resultat av ulikheter i bygdebutikkens konkurransesituasjon, innkjøpskraft, svinnkontroll og evne til å oppnå godtgjørelse for service og tilgjengelighet.



Figur 8

Kilde: Proff/IBA

Figur 8 viser fordelingen av bygdebutikkene i grupper ut fra nivået på bruttofortjenesten i prosent i 2018. Av Merkurbutikkene var det størst andel butikker i gruppen med bruttofortjeneste mellom 22,5 og 25 prosent, mens det for Øvrige bygdebutikker var flest butikker i gruppen med bruttofortjeneste mellom 25 og 27,5 prosent. Merkurbutikkene har størst andel butikker i gruppene med de laveste nivåer på bruttofortjeneste-prosenten, mens Øvrige bygdebutikker er sterkest representert i grupper med bruttofortjeneste i prosent over 25 prosent.

Noen av kjennetegnene ved bygdebutikker med de laveste nivåer på bruttofortjenesten i prosent, er en stor andel av omsetningen innen vareområder som gjerne omsettes med lave marginer, for eksempel drivstoff og forvarer til landbruket. Videre er dette ofte bygdebutikker med begrenset

kundegrunnlag og lav omsetning og som av ulike grunner ikke har kunnet oppnå gunstige priser ved vareinnkjøpene.

Bygdebutikkene som har oppnådd størst bruttofortjeneste i prosent, kjennetegnes med forhold som at butikkene i tillegg til omsetningen av dagligvarer har oppnådd betydelige salgsinntekter av varer som vanligvis omsettes gjennom faghandelen, har stor omsetning gjennom serveringsvirksomhet og har salgsinntekter ved forhandling av fisk og landbruksvarer eller ved ulike former for vareproduksjon tilknyttet butikkdriften. Beliggenhet i typiske turistområder og/eller i områder hvor butikktilbudet er et unikt tilbud til bygdefolket og besøkende, danner også grunnlag for å kunne tilby varer og tjenester med stor bruttofortjeneste i prosent.

Inntektene som skal bidra til å dekke driftskostnadene for bygdebutikken består av bruttofortjenesten ved omsetning av varer og tilhørende tjenester og godtgjørelse som i regnskapene er registrert som andre inntekter. Som prosentstørrelse regnes denne sum inntekter i prosent av bygdebutikkens omsetning.

4.2 Bygdebutikkens driftskostnader 2018

Driftskostnadene for bygdebutikkene som vist i tabell 1 A, er inndelt i lønnskostnader, avskrivninger, diverse driftskostnader og finanskostnader. Størrelsen på driftskostnadene er angitt i prosent av bygdebutikkens sum inntekter, også omtalt som omsetningen. Kostnadene vist i tabell 1 er et gjennomsnitt for bygdebutikkene beregnet som et uveiet gjennomsnitt, dvs. sum av kostnadsprosentene for butikkene i en gruppe, er dividert med antallet butikker i gruppen. Endringer i kostnadsprosentene vil bli angitt med prosentpoeng.

Lønnskostnadene er normalt den største av kostnadspostene for bygdebutikkene. Gjennomsnittlig lønnsprosent for bygdebutikkene var 14,18 prosent i 2018. Gjennomsnittlig lønnsprosent for Merkurbutikkene var 14,51 prosent og for Øvrige bygdebutikker var gjennomsnittet 13,52 prosent. Forskjellen mellom Merkurbutikker og Øvrige bygdebutikker i nivået på lønnsprosenten, kan først og fremst forklares med at det oppnås stordriftsfordeler for kostnader knyttet til arbeid. Dette vil videre bli påvist gjennom analyser av bygdebutikkene inndelt i omsetningsgrupper.

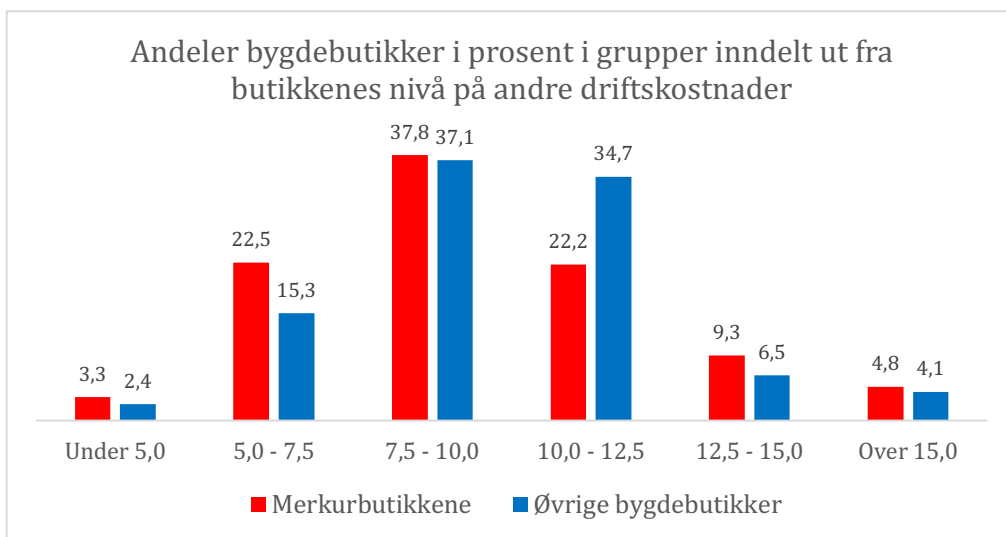
I lønnskostnadene inngår godtgjørelse til daglig leder av virksomheten. I regnskapene skal denne godtgjørelse benevnt som lederlønn være spesifisert, noe som ikke alltid er tilfelle. I vår analyse er lederlønnen beregnet ut fra 92 prosent av bygdebutikkene, til å være i gjennomsnitt 382 000 kroner i 2018. Dette tilsvarte 2,7 prosent av bygdebutikkens omsetning. Gjennomsnittlig lederlønn i Merkurbutikkene var 351 000 kroner i 2018, noe som var 3,41 prosent av butikkenes gjennomsnittsomsetning. For Øvrige bygdebutikker var gjennomsnittlig godtgjørelse til daglig leder 444 000 kroner, noe som tilsvarte 2,05 prosent av omsetningen.

62,1 prosent av bygdebutikkene hadde høyere lønnsprosent i regnskapene for 2018 enn i 2017. Det var kun mindre forskjeller mellom Merkurbutikker og Øvrige bygdebutikker i andelen butikker med økning av lønnsprosenten. Gjennomsnittlig lederlønn i bygdebutikkene øket med 2,94 prosent i 2018. I Merkurbutikkene i analysen øket godtgjørelsen til daglig leder med 5,37 prosent i 2018, mens det var en nedgang på 0,83 prosent i gjennomsnittlig lederlønn for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker.

Avskrivningskostnadene forteller i hvilken grad virksomhetene har investert i varige eiendeler og hvor kostnadene som følge av investeringer er fordelt over flere år. Gjennomsnittet for avskrivninger for bygdebutikkene var 1,14 prosent i 2018. Det var kun mindre forskjeller i gjennomsnittet for avskrivninger i Merkurbutikker og i Øvrige bygdebutikker. 5 prosent av bygdebutikkene hadde ikke avskrivningskostnader og 30 prosent av bygdebutikkene hadde avskrivningskostnader som var lavere enn 0,5 prosent. 15 prosent av bygdebutikkene hadde avskrivninger som var større enn 2 prosent.

Andre driftskostnader er en samlepost for bygdebutikkens kostnader til lokaler, reparasjon og vedlikehold, butikkontor, datakostnader, reiser, markedsføring, kjedeavgifter m.v. Størrelsen på denne regnskapspost varierer videre med vare- og tjenestetilbudet og med i hvilken grad kostnader ved driften av bygdebutikken kommer til uttrykk gjennom regnskapet og i så fall i hvilke regnskapsposter kostnadene blir vist.

Gjennomsnittet for regnskapsposten andre driftskostnader i de 510 butikker som inngår i regnskapsanalysen av bygdebutikkene 2018, var 9,68 prosent. Dette var en økning på 0,35 prosentpoeng sammenlignet med kostnadene for disse butikker i 2017. Merkurbutikkene hadde et gjennomsnitt for andre driftskostnader på 9,57 prosent, mens gjennomsnittet for Øvrige bygdebutikker var 9,89 prosent.



Figur 9

Kilde: Proff/IBA

Figur 9 viser hvorledes bygdebutikkene er fordelt ut fra nivåene i 2018 på regnskapsposten andre driftskostnader. Som det fremgår av figuren, er det store variasjoner i nivået på kostnadsposten andre kostnader. Spesielt stor spredning er det for Merkurbutikkene hvor det er en størst andel av butikkene i alle nivåer av kostnaden med unntak av gruppen andre driftskostnader mellom 10 og 12,5 prosent hvor Øvrige bygdebutikker dominerer.

Kostnadene knyttet til lokalene er vanligvis den største delkostnad i posten andre driftskostnader. Spesielt blant bygdebutikker i de minste omsetningsklasser, ser vi eksempler på at husleien som fremkommer i regnskapene er svært lav. Dette kan være basert på en vurdering av eier(e) av lokalene hvor en lav husleie ses på som viktigste grunn til at driften av bygdebutikken skal kunne opprettholdes og at de reelle kostnader ved lokalene dekkes gjennom tiltak som ikke kommer til uttrykk i regnskapet til bygdebutikken.

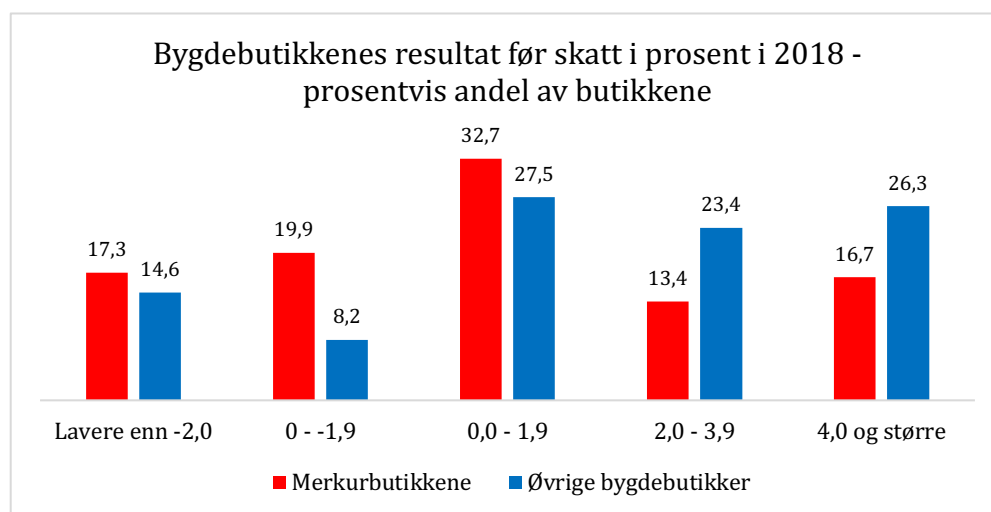
Finanskostnadene er en kostnadspost som for tiden er svært lav i de fleste regnskaper for bygdebutikker. I regnskapsanalysen for bygdebutikker 2018 var gjennomsnittet for finanskostnader 0,50 prosent av butikkenes omsetning. Dette var et gjennomsnitt for kostnaden som var 0,07 prosentpoeng høyere enn i 2017. Hver sjuende bygdebutikk hadde ikke kostnader i 2018 knyttet til finansiering av virksomheten, og én av ti bygdebutikker hadde finanskostnader som var større enn 1 prosent. Det var ingen markert forskjell mellom Merkurbutikkene og Øvrige bygdebutikker i gjennomsnittsnivået for finanskostnadene.

4.3 Bygdebutikkens resultat 2018

Det økonomiske resultat som oppnås i en bygdebutikk, fremkommer som differansen mellom inntektene av aktivitetene i en periode og de tilhørende driftskostnader. I regnskapsanalysen for bygdebutikker er det økonomiske resultat vist i prosent for året 2018 og med bygdebutikkens omsetning som prosentgrunnlag. Gjennomsnittlig resultat for bygdebutikkene og for grupper av disse er beregnet som et uveiet gjennomsnitt av resultatene for butikkene.

Gjennomsnittlig resultat før skatt for de 510 bygdebutikker som inngår i vår regnskapsanalyse, var 1,01 prosent i 2018, noe som tilsvarte et gjennomsnittlig resultat for bygdebutikkene på 143 000 kroner. Resultatet før skatt regnet i prosent 2018, var 0,67 prosentpoeng lavere enn det beregnede resultat for bygdebutikkene i 2017. Det var også det laveste resultat i prosent som er vist gjennom våre årlige analyser av bygdebutikkene fra 2009.

Som vist i tabell 1 A, var gjennomsnittlig resultat i 2018 for butikkene tilsluttet Merkurprogrammet 0,67 prosent, noe som tilsvarte et gjennomsnittlig resultat for Merkurbutikkene på 69 000 kroner i 2018. I 2017 var til sammenligning gjennomsnittlig resultat for Merkurbutikkene 1,46 prosent, noe som tilsvarte et gjennomsnittlig resultat på 149 000 kroner. Gruppen Øvrige bygdebutikker hadde et resultat før skatt som i 2018 var i gjennomsnitt på 1,67 prosent. Dette tilsvarte et gjennomsnittlig resultat før skatt i 2018 på 362 000 kroner. Sammenlignbare størrelser for Øvrige bygdebutikker i 2017, var et gjennomsnittlig resultat på 2,09 prosent og 443 000 kroner.



Figur 10

Kilde: Proff/IBA

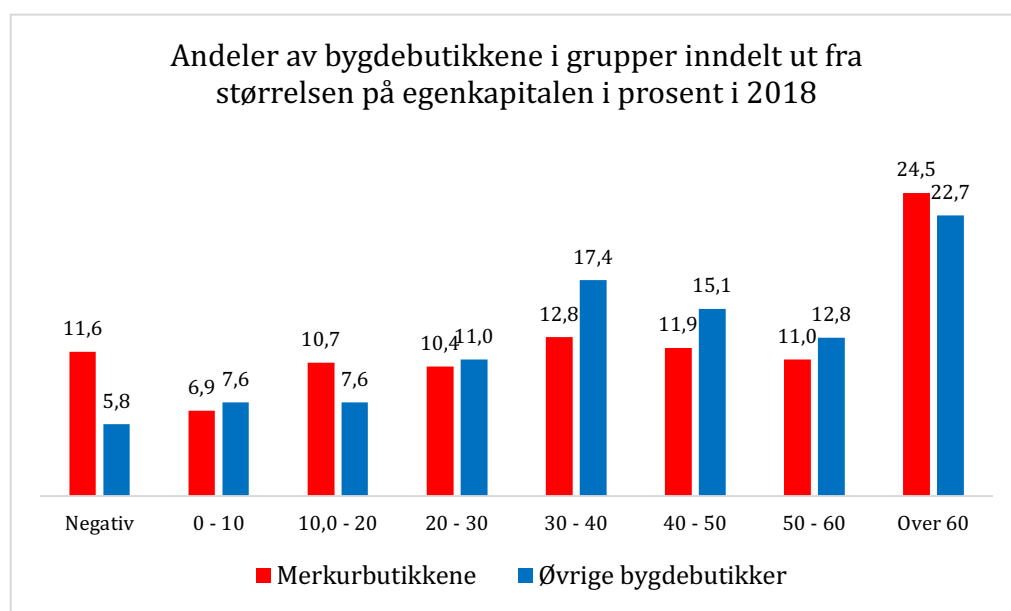
Figur 10 viser den prosentvise fordeling av Merkurbutikker og Øvrige bygdebutikker i grupper med ulike nivåer for størrelsen resultat før skatt i prosent. 17,3 prosent av Merkurbutikkene hadde et

resultat før skatt som var lavere enn – 2,0 prosent, mens det var 14,6 prosent av Øvrige bygdebutikker som hadde et resultat som var svakere enn – 2,0 prosent. 37,2 prosent av Merkurbutikkene og 22,8 prosent av Øvrige bygdebutikker hadde minusresultat i 2018. I gruppen bygdebutikker med et resultat før skatt i 2018 på over 4 prosent, var 16,7 prosent av Merkurbutikkene og 26,3 prosent av Øvrige bygdebutikker.

Bygdebutikkens resultat før skatt i 2018 var svakere enn i 2017 for 60,5 prosent av butikkene. Av Merkurbutikkene var det 61,0 prosent som hadde nedgang i størrelsen resultat i prosent av omsetningen, mens tilsvarende beregning for gruppen Øvrige bygdebutikker viste at 59,6 prosent av butikkene hadde lavere resultat-prosent i 2018 enn i 2017. Nedgangen i bygdebutikkens resultat i 2018, kan i første rekke tilskrives økninger i driftskostnadene og da i første rekke økning i lønnskostnadene. Bygdebutikkens resultat og kommentarer til nivå og endringer i dette, vil bli presentert i tilknytning til analyser av bygdebutikkene inndelt i omsetningsgrupper, ut fra beliggenhet og med sammenligning av utviklingen gjennom flere år.

4.4 Bygdebutikkens soliditet og likviditet

Egenkapitalen i prosent er den økonomistørrelse som i vår regnskapsanalyse gir et bilde av bygdebutikkens soliditet. Som vist i tabell 1 var gjennomsnittet av bygdebutikkens egenkapital-prosenter 34,4 prosent i 2018. Dette var en økning på 0,7 prosentpoeng fra 2017. Merkurbutikkene i analysen hadde en gjennomsnittlig egenkapital på 32,7, mens gruppen Øvrige bygdebutikker hadde et gjennomsnitt i egenkapitalen på 37,7 prosent.



Figur 11

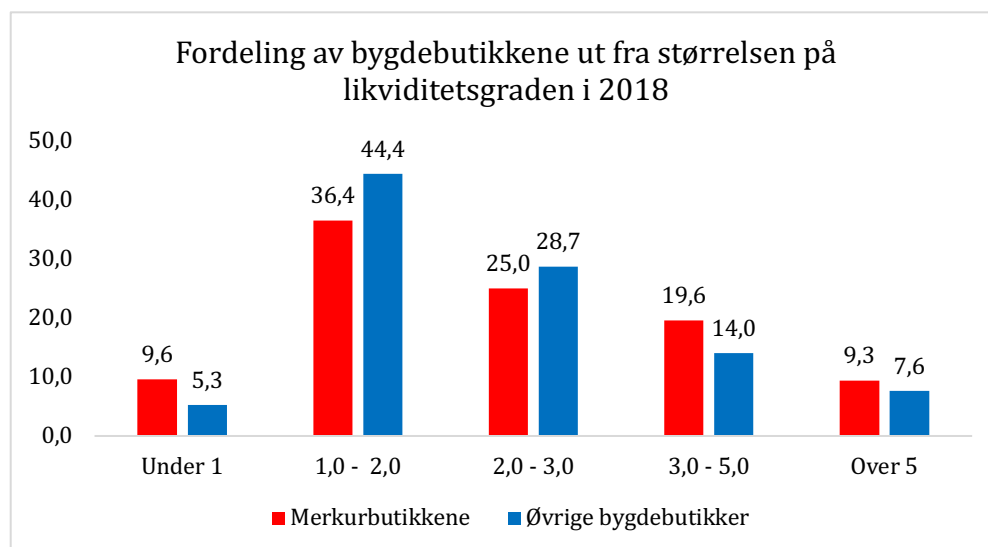
Kilde: Proff/IBA

Figur 11 viser hvorledes bygdebutikkene inndelt i Merkurbutikker og Øvrige bygdebutikker fordeler seg på ulike nivåer for egenkapital-prosent. Som det fremgår av figur 11, var det store variasjoner i nivået på egenkapitalen i prosent. 9,7 prosent av bygdebutikkene hadde negativ egenkapital i 2018. For Merkurbutikkene var det 11,6 prosent av butikkene som hadde negativ egenkapital, mens andelen med negativ egenkapital blant gruppen Øvrige bygdebutikker, var 5,8 prosent.

Negativ egenkapital betyr at driften av bygdebutikken opprettholdes ved lånekapital og kreditter fra leverandører av varer og tjenester. En fortsatt drift av virksomheter med negativ egenkapital kan finne sted dersom virksomheten har betydelige verdier i eiendeler, verdier som ikke vises gjennom regnskapet og/eller det oppnås gode resultater av driften som vil kunne bidra til å bygge opp ny egenkapital. I analysen av bygdebutikkene 2018 var det 49 butikker som hadde negativ egenkapital og med et gjennomsnitt for egenkapitalen på – 50 prosent. 80 prosent av antallet butikker med negativ egenkapital, var registrert med tilknytning til Merkur-programmet.

Gjennomsnittet for størrelsen resultat før skatt i 2018 for bygdebutikkene som hadde negativ egenkapitalprosent, var -3,7 prosent. 75,5 prosent av disse bygdebutikker hadde røde tall for resultatet i 2018, og de fleste av disse hadde også røde resultattall i 2017. Disse beregninger viser at en stor del av bygdebutikkene med negativ egenkapital i 2018 står i fare for å bli nedlagt, eller de må gjennomføre betydelige tiltak med refinansiering av virksomheten og omlegginger av driften.

Regnskapsstørrelsen Likviditetsgrad er beregnet som forholdet mellom de av virksomhetens eiendeler som defineres som omløpsmidler og tilgangen på kapital fra lån- og kredittyttere definert som kortsiktig gjeld. Størrelsen gir et signal om virksomhetens evne til å kunne innfri sine løpende betalingsforpliktelser. Et nivå på denne størrelse på minimum 2,00 regnes å kunne fortelle om at likviditeten eller betalingsevnen er god. Gjennomsnittet for likviditetsgraden for bygdebutikkene var ifølge regnskapsanalysen 2,68. Det var kun en mindre endring med en økning på 0,06 prosentpoeng fra 2017. Gjennomsnittlig likviditetsgrad for Merkurbutikkene var 2,74 og for gruppen Øvrige bygdebutikker var den 2,55.



Figur 12

Kilde: Proff/IBA

Figur 12 viser at det var store variasjoner i nivået på størrelsen likviditetsgrad. 8,2 prosent av bygdebutikkene hadde likviditetsgrader under 1,00 i 2018. 71 prosent av disse hadde negativt resultat og 61 prosent hadde negativ egenkapitalprosent. Bygdebutikkene med likviditetsgrader større enn 5, kjennetegnes med at de gjerne er butikker med et bredt vareutvalg i tillegg til dagligvarer. Mange av bygdebutikkene i regnskapsanalysen med høyt nivå på likviditetsgrad, er organisert som samvirkevirksomheter.

5. Økonomitall for bygdebutikkene inndelt i omsetningsgrupper

Bygdebutikkene er ulike på mange måter. Vi skal i dette kapitlet se nærmere på og kommentere gjennomsnittstall for økonomien til bygdebutikkene, hvor butikkene er inndelt i grupper ut fra størrelsen på salgsinntektene. I tabell 2 vil vi vise og kommentere økonomistørrelsene for samtlige bygdebutikker med inndeling i omsetningsgrupper. Tabell 3 vil på tilsvarende måte vise størrelser for Merkurbutikker og tabell 4 for butikker i gruppen Øvrige bygdebutikker. Videre vil det bli vist en sammenligning av økonomien og av økonomiutviklingen for butikkene med tilknytning til Merkur-programmet og for gruppen Øvrige bygdebutikker.

5.1 Bygdebutikkens økonomistørrelser 2018 – inndelt i omsetningsgrupper

Tabell 2 A: Hovedtall fra regnskapsanalysen av bygdebutikker – inndelt i omsetningsgrupper

	Under 5 mill	5,0 - 7,5	7,5 - 10,0	10,0 - 15,0	15,0 - 20,0	20,0 - 30,0	Over 30 mill
Antall virksomheter	97	64	80	102	68	52	47
Salgsinntekt (1000 kr)	3 381	6 104	8 599	12 283	17 451	24 740	41 501
Annen inntekt (1000 kr)	187	182	142	254	263	403	568
Sum inntekter (1000 kr)	3 568	6 286	8 741	12 537	17 714	25 143	42 069
Bruttofortjeneste	24,74	23,74	23,46	23,87	25,35	25,64	24,53
Lønnskostnader	15,11	14,61	14,11	14,26	14,44	13,63	11,85
Avskrivninger	1,53	0,97	0,86	1,04	1,05	1,21	1,29
Andre driftskostnader	11,92	9,50	9,44	8,82	9,04	9,23	8,99
Finanskostnader	0,86	0,38	0,55	0,35	0,44	0,32	0,43
Resultat før skatt	-0,33	0,59	0,08	0,96	1,63	2,58	3,27
Egenkapital i prosent	24,6	31,7	27,1	37,3	42,2	43,6	43,5
Likviditetsgrad	3,14	2,73	2,48	2,66	2,48	2,66	2,35

Tabell 2 B: Effektivitetsmål m v for bygdebutikkene – inndelt i omsetningsgrupper

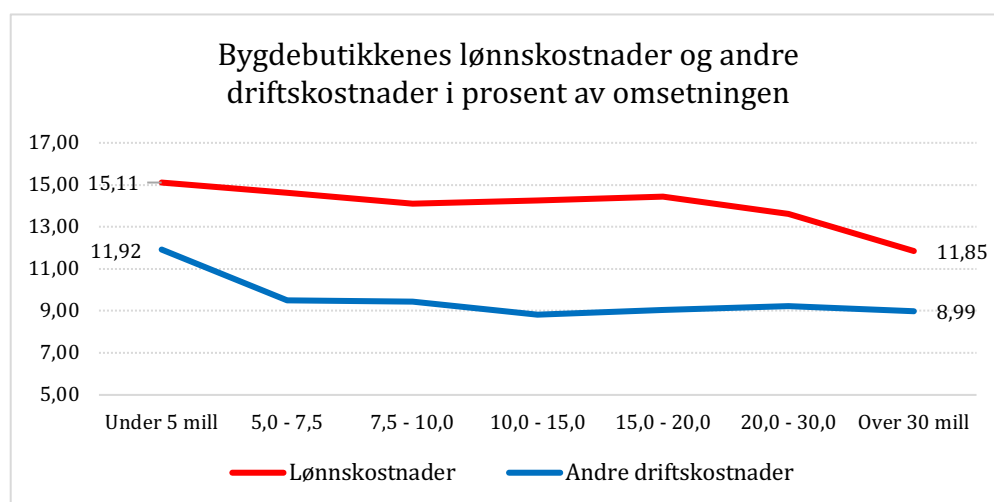
	Under 5 mill	5,0 - 7,5	7,5 - 10,0	10,0 - 15,0	15,0 - 20,0	20,0 - 30,0	Over 30 mill
Antall virksomheter	97	64	80	102	68	52	47
Oms.endring i % - Salgsinntekter	-1,94	-1,25	0,26	1,98	2,27	2,32	6,74
Oms.endr. i %- andre inntekter	13,33	13,40	3,20	-6,42	-0,69	7,52	7,21
Oms.endr. i %- totale inntekter	-1,22	-0,87	0,30	1,80	2,22	2,40	6,75
Andeler av bygdebutikkene med:							
Nedgang i omsetningen i 2018	53,2	39,7	38,0	34,3	30,9	25,0	12,8
Nedgang i bruttofortj.-prosenten	55,3	47,6	62,0	54,9	48,5	40,4	42,6
Økning av lønnsprosenten	62,8	66,7	64,6	60,8	58,8	61,5	57,4
Nedgang i resultat-prosenten	62,8	61,9	62,0	61,8	63,2	50,0	55,3
Minusresultat i regnskapet	45,4	46,9	43,8	29,4	23,5	9,6	8,5
Gj.sn. lederlønn (1000 kr)	225	285	353	367	520	496	576
Endring i lederlønn i 2018 (%)	-1,44	7,75	5,63	1,09	6,40	2,80	2,45

Tabell 2 viser gjennomsnittlige økonomitørrelser for de 510 bygdebutikker som inngår i IBA's analyse av regnskapene for 2018. Bygdebutikkene er inndelt i grupper ut fra nivået på salgsinntektene. Det var bygdebutikker med salgsinntekter mellom 10 og 15 millioner kroner som var sterkest representert i antall i regnskapsanalysen 2018. Denne analysegruppe omfattet 102 bygdebutikker, noe som var 20 prosent av det totale utvalg. Minste gruppe i regnskapsanalysen var bygdebutikker med omsetning over 30 millioner kroner hvor det var 47 butikker og en andel på 9,2 prosent av totalen.

Bygdebutikkens salgsinntekter øket i gjennomsnitt med 1,98 prosent i 2018. I gruppene for butikker med omsetning under 7,5 millioner kroner, var det nedgang i gjennomsnittlig salgsinntekt. Sterkest vekst, med et gjennomsnitt på 6,74 prosent, hadde bygdebutikker med salgsinntekter over 30 millioner kroner. For regnskapsposten andre inntekter var det sterkest gjennomsnittlig prosentvekst i gruppene for bygdebutikkene med salgsinntekter under 7,5 millioner. Gruppene for butikkene med omsetning mellom 10 og 20 millioner, hadde prosentvis nedgang i posten andre inntekter.

Totale inntekter eller bygdebutikkens omsetning i 2018, var 2,02 prosent større enn året før. Det var omsetningsvekst i gruppene for butikker med omsetning over 7,5 millioner kroner, men det var kun gruppen bygdebutikker med omsetning over 30 millioner, som kunne vise til en bedre prosentvis vekst enn gjennomsnittet for dagligvarebutikker i Norge. 35,7 prosent av bygdebutikkene hadde omsetningsnedgang i 2018. 53,2 prosent av bygdebutikkene med omsetning i 2018 under 5 millioner, hadde nedgang i omsetningen, mens andelen med nedgang i omsetningen blant butikkene med omsetning over 30 millioner, var lavest med 12,8 prosent.

Gjennomsnittet for bygdebutikkens bruttofortjeneste regnet i prosent av salgsinntektene, var 24,4 prosent i 2018. Beregninger for bygdebutikkene inndelt i omsetningsgrupper, viste at det kun var mindre variasjoner i gjennomsnittlig bruttofortjeneste i prosent. Det antas at det er fordelingen av omsetning på varegrupper med ulikt nivå på bruttofortjeneste som først og fremst er forklaringen på at bygdebutikker med lav omsetning oppnår en bruttofortjeneste målt i prosent som er omtrent på samme nivå som gjennomsnittet i gruppen for bygdebutikker med størst omsetning. 51,8 prosent av bygdebutikkene hadde nedgang i bruttofortjeneste-prosenten i 2018. Andelen butikker med nedgang i bruttofortjenesten, var størst for bygdebutikker med omsetning under 10 millioner kroner.



Figur 13

Kilde: Proff/IBA

Figur 13 viser nivået på gjennomsnittlig lønnsprosent og andre driftskostnader for bygdebutikkene inndelt i omsetningsgrupper. For begge kostnadsposter er det naturlig at det oppnås stordriftsfordeler som gir lavere prosentstørrelser ved økende omsetning. Bygdebutikkene med omsetning i 2018 under 5 millioner kroner, hadde størst lønnsprosent med 15,21 prosent. Etter som det er mange bygdebutikker med lave omsetninger som på grunn av at de er organisert som enkeltmannsfirma og derfor ikke er med i regnskapsanalysen, taler alt for at lønnsprosenten i denne omsetningsgruppe i realiteten er enda høyere. Den gjennomsnittlige lønn til daglig leder er også lav i regnskapene for bygdebutikkene med omsetning under 5 millioner.

62,1 prosent av bygdebutikkene hadde økning i lønnsprosenten i 2018. Bygdebutikkene med omsetning under 10 millioner hadde størst andel butikker med økning i lønnsprosenten. Gjennomsnittet for regnskapsposten andre driftskostnader var 9,68 prosent i 2018. Kostnadene var høyest med 11,92 prosent i bygdebutikkene med omsetning under 5 millioner kroner. I alle grupper av bygdebutikker med høyere omsetning, var kostnadene mellom 2,5 og 3 prosentpoeng lavere.

Regnskapspostene avskrivninger og finanskostnader hadde lave kostnadene i bygdebutikkene sammenlignet med lønnskostnader og andre driftskostnader. Målt i prosent av omsetningen gikk avskrivningene ned med økende omsetningsstørrelse, for så å øke for bygdebutikkene med størst omsetning. Samme kostnadsutvikling, ble påvist ved analysen av bygdebutikkens finanskostnader.

Bygdebutikkene med omsetning under 5 millioner kroner, hadde det høyeste gjennomsnitt for kostnader i prosent for alle kostnadsposter i vår regnskapsanalyse. Forskjellen i samlede kostnader i prosent mellom bygdebutikkene med lavest omsetning og for butikkene med omsetning over 30 millioner kroner, var nærmere 7 prosentpoeng i 2018. Inntektene som skal bidra til å dekke de samlede kostnader for bygdebutikken, er den bruttofortjeneste som er oppnådd gjennom salg av varer og de inntekter bygdebutikken har hatt ved å ha et tilbud av tilleggstenester for lokalsamfunnet og/eller gjennom andre inntektsskapende aktiviteter som inngår i bygdebutikkens regnskap. Gjennomsnittet for sum inntekter i regnskapsanalysen for bygdebutikkene i 2018, var 25,8 prosent av omsetningen. Sum inntekter i 2018 for bygdebutikkene med omsetning under 5 millioner kroner, var i gjennomsnitt 28,7 prosent av omsetningen, mens tilsvarende størrelse beregnet for butikker med over 30 millioner i omsetning, var 25,6 prosent av omsetningen.

Resultat før skatt for bygdebutikkene var i gjennomsnitt 1,01 prosent i 2018. I tabell 2 A fremgår at bygdebutikkene med omsetning under 5 millioner kroner hadde gjennomsnittlig et negativt resultat på 0,33 prosent. For de øvrige omsetningsgrupper var gjennomsnittlig resultat før skatt positivt og stort sett økende med bygdebutikkens omsetningsstørrelse. For gruppen bygdebutikker med omsetning over 30 millioner kroner, var gjennomsnittlig resultat høyest med 3,27 prosent.

32,3 prosent av bygdebutikkene hadde minusresultat i sine regnskaper. Som vist i tabell 2 B, var andelen bygdebutikker med minusresultat i 2018 over 40 prosent i omsetningsgrupper under 10 millioner kroner og under 10 prosent for bygdebutikker med omsetning over 20 millioner kroner. Tabellen viser videre at over halvparten av bygdebutikkene i alle omsetningsgruppene hadde nedgang i 2018 i størrelsen resultat før skatt i prosent.

Gjennomsnittlig egenkapital for bygdebutikkene var 34,4 prosent i 2018. Analysen av bygdebutikkene inndelt i omsetningsgrupper viste økende egenkapital-prosent med økende omsetningsstørrelse. Gjennomsnittet for likviditetsgraden som viser bygdebutikkens evne til å kunne betale sine løpende forpliktelser, viste kun mindre variasjoner for bygdebutikkene inndelt i omsetningsgrupper.

i

5.2 Regnskapsanalyse for Merkurbutikkene – inndelt i omsetningsgrupper

Med samme inndelinger av regnskapsstørrelser som for bygdebutikkene totalt, vist i tabell 2 A og tabell 2 B, skal vi her vise og kommentere gjennomsnittstall for 2018 for bygdebutikkene tilknyttet Merkur-programmet.

Tabell 3 A: Hovedtall fra regnskapsanalysen av Merkurbutikkene – inndelt i omsetningsgrupper

	Under 5 mill	5,0 - 7,5	7,5 - 10,0	10,0 - 15,0	15,0 - 20,0	20,0 - 30,0	Over 30 mill
Antall virksomheter	88	56	67	70	33	14	10
Salgsinntekt (1000 kr)	3 395	6 080	8 676	11 992	17 345	24 316	43 506
Annen inntekt (1000 kr)	195	159	150	286	282	343	465
Sum inntekter (1000 kr)	3 590	6 239	8 826	12 278	17 627	24 659	43 971
Bruttofortjeneste	25,21	23,20	23,29	23,73	24,86	25,60	20,86
Lønnskostnader	15,49	14,23	14,10	14,53	14,60	14,41	9,97
Avskrivninger	1,56	0,84	0,86	1,13	1,09	1,15	1,43
Andre driftskostnader	11,75	8,79	9,31	8,81	8,46	8,64	6,80
Finanskostnader	0,90	0,34	0,37	0,36	0,51	0,29	0,39
Resultat før skatt	-0,13	0,92	0,14	0,76	1,56	2,32	3,70
Egenkapital i prosent	25,6	33,2	25,7	37,1	45,2	43,3	52,9
Likviditetsgrad	3,23	2,87	2,35	2,56	2,46	2,40	3,16

Tabell 3 B: Effektivitetsmål m v for Merkurbutikkene – inndelt i omsetningsgrupper

	Under 5 mill	5,0 - 7,5	7,5 - 10,0	10,0 - 15,0	15,0 - 20,0	20,0 - 30,0	Over 30 mill
Antall virksomheter	88	56	67	70	33	14	10
Oms.endring i % - Salgsinntekter	-0,15	3,02	-0,75	3,41	2,69	-0,06	6,95
Oms.endring i % - andre inntekter	12,83	3,28	6,39	-6,54	2,03	6,67	-0,06
Oms.endring i % - totale inntekter	0,48	3,02	-0,64	3,14	2,68	0,03	6,87
Andeler i % av bygdebutikkene med:							
Nedgang i omsetningen i 2018	51,8	34,5	40,3	25,7	21,2	28,6	10,0
Nedgang i bruttofortj.-prosenten	54,1	45,5	61,2	60,0	54,5	14,3	30,0
Økning av lønnsprosenten	62,4	63,6	65,7	61,4	60,6	71,4	40,0
Nedgang i resultat-prosenten	62,4	60,0	62,7	61,4	66,7	42,9	40,0
Minusresultat i regnskapet	45,5	44,6	44,8	31,4	18,2	14,3	0,0
Gj.sn. lederlønn (1000 kr)	232	299	361	366	548	505	587
Endring i lederlønn i 2018 (%)	-1,18	10,71	9,55	2,45	12,92	8,99	-1,74

Tabell 3 viser gjennomsnittlige økonomistørrelser for de 338 bygdebutikker som var registrert med tilknytning til Merkur-programmet. Butikkene er inndelt ut fra nivået på salgsinntektene. Butikkene med salgsinntekter i 2018 på under 5 millioner kroner utgjorde den største gruppe med 88 butikker, noe som var 26 prosent av Merkurbutikkene i regnskapsanalysen. I omsetningsgruppene for bygdebutikker med omsetning større enn 20 millioner kroner, er det få Merkurbutikker. I disse

omsetningsgrupper vil unormale tallstørrelser for en butikk kunne påvirke gjennomsnittstallene for gruppen i langt sterkere grad enn i omsetningsgrupper med et langt høyere antall butikker.

I gjennomsnitt øket salgsinntektene for Merkurbutikkene med 1,36 prosent i 2018. Butikkene i gruppene med salgsinntekter under 5 millioner kroner, mellom 7,5 og 10,0 millioner og mellom 20 og 30 millioner, hadde nedgang i salgsinntektene. Nedgangen i omsetningen var størst i gruppen 7,5 til 10,0 millioner, med 0,75 prosent. I de øvrige omsetningsgrupper var det solid gjennomsnittlig vekst i salgsinntektene for Merkurbutikkene.

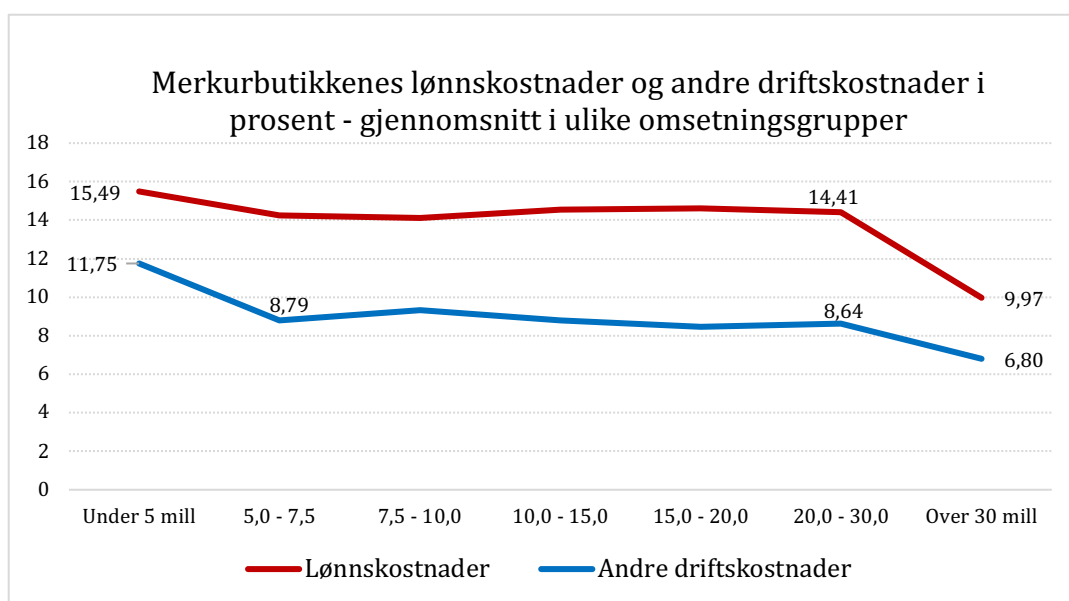
Regnskapsposten Andre inntekter viste 2,22 prosent økning i omsetningen for Merkurbutikkene. For Merkurbutikkene med omsetning under 5 millioner, var det hele 12,83 prosent økning for denne regnskapspost. Omsetningen ved andre inntekter var også høy i de andre gruppene med salgsinntekter under 10 millioner kroner og også for Merkurbutikkene med omsetning mellom 20 og 30 millioner. I omsetningsgruppen fra 10 til 15 millioner kroner, var det imidlertid 6,73 prosent nedgang i regnskapsposten og det var også en mindre nedgang i andre inntekter for butikkene med en omsetning over 30 millioner. I sistnevnte gruppe omfattet analysen kun 10 butikker.

Samlet omsetning, dvs. sum av vareomsetningen og andre inntekter, øket med 1,38 prosent for Merkurbutikkene. Til sammenligning var omsetningsveksten for dagligvarebutikker i Norge 3,05 prosent i 2018. Omsetningsveksten i regnskapsanalysen var også lavere enn den faktiske vekst på 2,0 prosent i IBA's analyse av Merkurbutikkens omsetning i 2008. Denne forskjell i gjennomsnittlig vekst for Merkurbutikkene i regnskapsanalysen sammenlignet med SSB's tall for omsetningsvekst for Merkurbutikkene, kan forklares med manglende tilgang til regnskapstall for enkeltmannsbedrifter og butikker hvor økonomien inngår i regnskapene for et foretak, sammen med at noen regnskaper for butikker med unormale driftsformer, er utelatt fra vår regnskapsanalyse.

36 prosent av Merkurbutikkene i regnskapsanalysen hadde nedgang i omsetningen i 2018. For butikkene med omsetning under 5 millioner kroner var det 51,8 prosent som hadde lavere omsetning i 2018 enn året før. 43,5 prosent av Merkurbutikkene med salgsinntekter under 10 millioner kroner hadde nedgang i omsetningen i 2018, mens det var 23,6 prosent av Merkurbutikkene med omsetning over 10 millioner kroner som hadde nedgang i omsetningen. For gruppen Merkurbutikker med omsetning over 30 millioner, var det kun én butikk eller 10,0 prosent som hadde svakere omsetning i 2018 enn året før.

Merkurbutikkens bruttofortjeneste ved salg av varer, var i gjennomsnitt 24,05 prosent i 2018. Størst bruttofortjeneste i prosent med 25,21 prosent, hadde butikkene med salgsinntekter lavere enn 5 millioner kroner. Bruttofortjeneste for Merkurbutikkene med omsetning over 30 millioner, var i gjennomsnitt kun 20,86 prosent, noe som var klart lavest av omsetningsgruppene. Dette lave nivå på gjennomsnittlig bruttofortjeneste forklares med få Merkurbutikker i omsetningsgruppen og for noen av butikkene i gruppen, en stor andel av varesalget innen varegrupper med lave marginer, for eksempel drivstoff eller forvarer for landbruket.

53,5 prosent av Merkurbutikkene i regnskapsanalysen hadde lavere bruttofortjeneste i prosent i 2018 enn året før. Andelen butikker med nedgang i bruttofortjenesten i prosent, var over 60 prosent i omsetningsgruppene 7,5 – 10 millioner og 10 – 15 millioner. I omsetningsgruppe 20 til 30 millioner var det kun hver sjuende av Merkurbutikkene som hadde nedgang i bruttofortjeneste-prosenten.



Figur 14

Kilde: Proff/IBA

Figur 14 viser nivået på gjennomsnittet i prosent for Merkurbutikkens lønnskostnader og for andre driftskostnader i 2018 med butikkene inndelt i grupper ut fra størrelsen på salgsinntektene. Gjennomsnittlig lønnsprosent for Merkurbutikkene var 14,51 prosent i 2018. Som vist i figuren, var lønnsprosenten høyest med 15,49 prosent, for butikkene i omsetningsgruppe under 5 millioner kroner. Allerede i omsetningsgruppe 5 – 7,5 millioner kroner var gjennomsnittlige lønnskostnader over 1 prosentpoeng lavere, og var kommet på et nivå som kan ses på som et normalt for Merkurbutikkene, da med unntak for de av butikkene som har lavest omsetning.

Lønnsprosenten for Merkurbutikkene med omsetning over 30 millioner kroner på under 10 prosent, må ses på som et naturlig nivå ut fra omsetningsfordelingen og bruttofortjeneste-prosenten til butikkene i denne gruppe. 62,8 prosent av Merkurbutikkene hadde en økning i lønnsprosenten i 2018. Andelen butikker med øket lønnsprosent, var over 60 prosent i alle omsetningsgrupper med unntak for gruppen for butikker med omsetning over 30 millioner kroner.

Godtgjørelse til daglig leder, benevnt lederlønn i regnskapsanalysen, inngår i lønnskostnadene og i beregning av lønnsprosenten. Gjennomsnittlig lederlønn for Merkurbutikkene basert på informasjonen i regnskapene, var 351 000 kroner i 2018. For butikkene med omsetning lavere enn 5 millioner kroner, var gjennomsnittlig lederlønn 232 000. Analysen viser at godtgjørelsen til daglig leder øker med økende størrelse på butikkene. Merkurbutikkene med omsetning over 30 millioner kroner hadde en gjennomsnittlig lederlønn på 587 000 kroner i 2018.

Gjennomsnittlig lederlønn i Merkurbutikkene øket med 5,7 prosent i 2018. Butikkene med omsetning under 5 millioner kroner og gruppen butikker med omsetning over 35 millioner, hadde nedgang i lederlønn i 2018. For butikkene i de øvrige omsetningsgrupper, var det solid økning i godtgjørelsen til daglig leder. En test av 22 Merkurbutikker med omsetning under 2,5 millioner kroner, viste at godtgjørelse til daglig leder var oppgitt i 20 regnskaper og gjennomsnittet var kun 117 000 kroner. I 30 prosent av disse regnskapene var lederlønnen oppgitt til å være 0. Dette bekrefter antakelsen av at en normal lønnsprosent for Merkurbutikker med lav omsetning, er høyere enn det gjennomsnitt som beregningene i regnskapsanalysen viser.

Regnskapsposten andre driftskostnader var i 2018 i gjennomsnitt 9,57 prosent for Merkurbutikkene. Merkurbutikkene i gruppen med salgsinntekter under 5 millioner kroner, hadde et gjennomsnittsnivå på kostnadsposten andre driftskostnader på 11,75 prosent. For butikkene i omsetningsgrupper over 5 millioner kroner, viste beregninger av gjennomsnittet for andre driftskostnader, et normalnivå for kostnaden i prosent som var om lag 3 prosent lavere enn kostnadene for butikkene med omsetning under 5 millioner kroner. Det vil si at det som gjerne kalles stordriftsfordeler for kostnadene, oppnås for andre driftskostnader alt i omsetningsgruppen 5 – 7,5 millioner kroner.

Sammenlignet med nivået på lønnskostnader og andre driftskostnader, er prosentstørrelsene for regnskapspostene avskrivninger og finanskostnader på et beskjedent nivå. Merkurbutikkene med omsetning under 5 millioner hadde de høyeste gjennomsnittsnivåer for kostnadsprosentene for begge disse kostnadsposter. For butikker i større omsetningsgrupper viser regnskapsanalysen av Merkurbutikker at kostnadsprosenten for avskrivninger øker med økende omsetningsstørrelse. For finanskostnadene var det kun mindre variasjoner i kostnadsnivået for omsetningsgruppene.

Merkurbutikkene med omsetning under 5 millioner kroner hadde høyeste prosentnivå for alle kostnadspostene i regnskapsanalysen. Samlet sett var kostnadene i denne minste omsetningsgruppe om lag 5 prosentpoeng høyere enn kostnadene i de andre omsetningsgrupper i analysen, med unntak av gruppen for butikker med omsetning over 30 millioner. Inntektene som Merkurbutikkene har hatt gjennom bruttofortjenesten av varesalget og andre inntekter, er bestemmende for i hvilken grad det kan oppnås et akseptabelt resultat for Merkurbutikkene samlet og for butikkene inndelt i omsetningsgrupper.

Regnskapsanalysen 2018 viste at Merkurbutikkene hadde et gjennomsnittlig resultat før skatt på 0,67 prosent. 37,2 prosent av Merkurbutikkene hadde underskudd i sine regnskaper og for 61 prosent av butikkene var resultatet i prosent lavere enn i 2017. Merkurbutikkene med omsetning under 5 millioner kroner, hadde et gjennomsnittlig underskudd på 0,13 prosent. I denne gruppe av butikker var det 45,5 prosent som hadde negativt resultat og 62,4 prosent av butikkene hadde nedgang i resultat-prosenten. For Merkurbutikkene i omsetningsgrupper over 5 millioner kroner, viste regnskapsanalysen et gjennomsnittlig overskudd for størrelsen resultat før skatt. Resultat før skatt i prosent var gunstigst i grupper for butikker med omsetning over 15 millioner kroner.

45 prosent av Merkurbutikkene med omsetning under 10 millioner, hadde negativt resultat i 2018, og over 60 prosent av Merkurbutikkene i gruppene med omsetning under 20 millioner, hadde nedgang i resultat-prosenten i 2018 sammenlignet med året før. Resultatstørrelsene for Merkurbutikkene totalt og spesielt for de av butikkene som hadde omsetning under 5 millioner kroner, er nok noe gunstigere i regnskapsanalysen enn det som ville fremkommet med tilgang til alle regnskaper og med belastning av reelle kostnader, spesielt for arbeid og kapital.

Gjennomsnittlig egenkapital i prosent for Merkurbutikkene var 32,7 prosent i 2018. Egenkapital-prosenten er økende med økende omsetningsstørrelse på butikkene. 11,5 prosent av Merkurbutikkene hadde negativ egenkapital-prosent ved utgangen av 2018. Gjennomsnittet for Merkurbutikkens likviditetsgrad var 2,74 i 2018. Det var størst nivå for likviditetsmålet for butikkene med omsetning under 5 millioner kroner. Forskjellen i nivå på likviditetsgraden, var ikke stor sammenlignet med gjennomsnittet i andre omsetningsgrupper.

5.3 Regnskapsanalyse for Øvrige bygdebutikker – inndelt i omsetningsgrupper

Vi skal her vise økonomistørrelser med inndeling i omsetningsgrupper for de 172 butikkene i regnskapsanalysen for bygdebutikker 2018 som var definert som Øvrige bygdebutikker.

Tabell 4 A: Hovedtall fra regnskapsanalysen av Øvrige bygdebutikker – inndelt i omsetningsgrupper

	Under 5 mill	5,0 - 7,5	7,5 - 10,0	10,0 - 15,0	15,0 - 20,0	20,0 - 30,0	Over 30 mill
Antall virksomheter	9	8	13	32	35	38	37
Salgsinntekt (1000 kr)	3 246	6 271	8 202	12 919	17 551	24 897	40 959
Annen inntekt (1000 kr)	109	345	105	185	246	425	596
Sum inntekter (1000 kr)	3 355	6 616	8 307	13 104	17 797	25 321	41 555
Bruttofortjeneste	20,18	27,49	24,39	24,18	25,81	25,65	25,53
Lønnskostnader	11,46	17,25	14,16	13,66	14,29	13,34	12,36
Avskrivninger	1,20	1,89	0,85	0,83	1,02	1,23	1,25
Andre driftskostnader	13,54	14,39	10,13	8,83	9,58	9,44	9,58
Finanskostnader	0,40	0,66	1,58	0,33	0,37	0,33	0,44
Resultat før skatt	-2,28	-1,63	-0,63	1,39	1,69	2,68	3,15
Egenkapital i prosent	14,2	21,0	33,7	37,7	39,4	43,7	40,9
Likviditetsgrad	2,34	1,78	3,28	2,87	2,50	2,76	2,15

Tabell 4 B: Effektivitetsmål m v for Øvrige bygdebutikker – inndelt i omsetningsgrupper

	Under 5 mill	5,0 - 7,5	7,5 - 10,0	10,0 - 15,0	15,0 - 20,0	20,0 - 30,0	Over 30 mill
Antall virksomheter	9	8	13	32	35	38	37
Oms.endring i % - Salgsinntekter	-16,51	-25,11	6,09	-0,81	1,87	3,21	6,68
Oms.endring i % - andre inntekter	19,68	61,21	-13,91	-5,13	-3,46	7,78	8,88
Oms.endring i % - totale inntekter	-15,68	-22,96	5,78	-0,87	1,80	3,28	6,71
Andeler i % av bygdebutikker med:							
Nedgang i omsetningen i 2018	66,7	75,0	25,0	53,1	40,0	23,7	13,5
Nedgang i bruttofortj.-prosenten	66,7	62,5	66,7	43,8	42,9	50,0	43,2
Økning av lønnsprosenten	66,7	87,5	58,3	59,4	57,1	57,9	62,2
Nedgang i resultat-prosenten	66,7	75,0	66,7	62,5	60,0	52,6	59,5
Minusresultat i regnskapet	44,4	62,5	38,5	25,0	28,6	7,9	10,8
Gj.sn. lederlønn (1000 kr)	159	188	307	370	495	492	573
Endring i lederlønn i 2018 (%)	-6,27	-16,62	-13,55	-1,62	3,65	0,48	3,81

Tabell 4 viser gjennomsnittlige økonomistørrelser i 2018 for de av bygdebutikkene som ikke var registrert som deltakere i Merkur-programmet og derfor var definert som Øvrige bygdebutikker. 82,6 prosent av butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker hadde netto salgsinntekter over 10 millioner kroner. Antallet butikker i de tre omsetningsgrupper for butikker med salgsinntekter i 2018 under 10 millioner er så lave at unormale økonomistørrelser for enkeltbutikker kan få stor innvirkning ved beregning av gjennomsnittstørrelser for butikkene i en omsetningsgruppe.

Salgsinntektene for de 172 butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker øket med 2,89 prosent i 2018. Som vist i tabell 4 A, var det stor nedgang i omsetningen for butikkene med omsetning lavere enn 7,5 millioner kroner. Store endringer i omsetningen for enkelte av butikkene i disse omsetningsgrupper forklarer langt på vei de store omsetningsendringene i prosent. Den organiske analyse av omsetningsutviklingen viste også nedgang i omsetningen i disse omsetningsgrupper, men med langt lavere prosenter. I omsetningsgruppene for Øvrige bygdebutikker med salgsinntekter over 10 millioner, var det omsetningsnedgang også for butikkene med omsetning mellom 10 og 15 millioner kroner. Gruppene for butikker med over 15 millioner kroner i salgsinntekt hadde omsetningsvekst, og det var økende vekst i prosent i gruppene med økende størrelse på omsetningen.

Regnskapsposten andre inntekter viste også store prosentendringer for butikkene med salgsinntekter under 7,5 millioner. Også her forklares disse store prosentvise økninger først og fremst med nye butikker og/eller med unormale endringer i andre inntekter for enkelte bygdebutikker. Butikkene i omsetningsgrupper mellom 7,5 og 20 millioner kroner hadde nedgang i posten andre inntekter.

Store variasjoner i salgsinntektene og i regnskapsposten andre inntekter, førte til nedgang i omsetningen for butikkene med salgsinntekter under 7,5 millioner og for butikkene i gruppen med salgsinntekter 10 til 15 millioner. For butikkgruppene med omsetning over 15 millioner, var det vekst i omsetningen. Omsetningsveksten i prosent øket med økende størrelse på omsetningsgruppene. 35,1 prosent av butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker hadde nedgang i omsetningen i 2018. Størst prosentvis omsetningsnedgang hadde butikkene med omsetning under 7,5 millioner kroner.

Bruttofortjenesten for Øvrige bygdebutikker var i gjennomsnitt 25,1 prosent. Butikkene med omsetning under 5 millioner kroner hadde i gjennomsnitt en bruttofortjeneste som var 5,0 prosentpoeng lavere. I alle omsetningsgrupper for butikker med over 15 millioner i omsetning, var bruttofortjenesten i prosent høyere enn gjennomsnittet for Øvrige bygdebutikker. 48,5 prosent av Øvrige bygdebutikker hadde et lavere nivå på bruttofortjenesten i prosent i 2018 enn året før. Mer enn to tredeler av butikkene med omsetning under 10 millioner, hadde nedgang i bruttofortjenesten målt i prosent.

Gjennomsnittlige lønnskostnader for Øvrige bygdebutikker, var 13,52 prosent i 2018. Butikkene med omsetning under 5 millioner kroner, hadde lavest nivå på lønnskostnadene i prosent. Størst gjennomsnittlig lønns-prosent hadde butikkene med omsetning 5 – 7,5 millioner kroner. For butikkene i omsetningsklasser høyere enn 7,5 millioner, viser analysen nedgang i lønnsprosenten med økende omsetning. 60,8 prosent av butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker hadde økning i lønnsprosenten i 2018. Andelen av butikkene med økning i lønnsprosenten var høy og over 57 prosent i alle omsetningsgrupper.

Gjennomsnittlig lederlønn i butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker, var 444 000 kroner i 2018. Dette var 0,46 prosent lavere enn gjennomsnittet for 2017. Gjennomsnittet for godtgjørelsen til daglig leder i Øvrige bygdebutikker øker for butikkene i grupper med økende omsetning. Butikkene i omsetningsgrupper under 15 millioner kroner hadde nedgang i gjennomsnittlig lederlønn i 2018 sammenlignet med beregninger for fjoråret.

Andre driftskostnader for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker, var i 2018 i gjennomsnitt 9,89 prosent av omsetningen. Butikkene i grupper med omsetning under 7,5 millioner, hadde klart det

høyeste prosentnivå for andre driftskostnader. Laveste nivå på gjennomsnittlige kostnader i prosent for Andre driftskostnader, hadde butikkene i omsetningsgruppe 10 – 15 millioner kroner med 8,83 prosent. Alle omsetningsgrupper for butikker med omsetning over 10 millioner kroner hadde et gjennomsnittsnivå på Andre driftskostnader som var lavere enn gjennomsnittet for Øvrige bygdebutikker.

Gjennomsnittet for avskrivninger i regnskapene for Øvrige bygdebutikker, var 1,12 prosent i 2018. For finanskostnader var gjennomsnittet 0,47 prosent. Et lavt antall butikker i omsetningsgruppene under 10 millioner kroner, fører til at det også for disse kostnadsposter ikke må trekkes for store konklusjoner ut fra beregning av gjennomsnittsstørrelser i disse omsetningsgrupper. Det generelle mønster for bygdebutikkens kostnadsnivå for avskrivninger og finanskostnader, ser ut til å gjelde også for gruppen Øvrige bygdebutikker. Dette er at høyest prosentnivå for avskrivninger, er for bygdebutikkene i de laveste omsetningsgrupper og for bygdebutikker med omsetning over 20 millioner. For finanskostnader er det bygdebutikker med lavest omsetning som gjerne har størst kostnadsnivå i prosent, mens det er kun mindre variasjoner i gjennomsnittet for denne kostnad i de øvrige omsetningsgrupper.

Resultat før skatt for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker, var 1,67 prosent i 2018. Øvrige bygdebutikker i omsetningsgrupper under 10 millioner kroner, hadde et gjennomsnittlig resultat før skatt som var negativt. For omsetningsgruppene for Øvrige bygdebutikker med omsetning over 10 millioner kroner, viste beregningene av gjennomsnitt et resultat før skatt som var positivt og som var stigende med økende størrelse på omsetningsgruppene.

22,8 prosent av øvrige bygdebutikker hadde minusresultat i sine regnskaper i 2018. 46,7 prosent av Øvrige bygdebutikker med omsetning under 10 millioner kroner, hadde minusresultat, mens tilsvarende andel butikker med minusresultat blant Øvrige bygdebutikker med omsetning større enn 10 millioner, var 18,2 prosent. Blant Øvrige bygdebutikker med omsetning i 2018 på over 20 millioner, var det kun 9,3 prosent av butikkene som hadde røde resultattall.

2018 var imidlertid et år hvor 59,6 prosent av bygdebutikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker hadde nedgang i økonomistørrelsen resultat før skatt. Denne svakere resultatutvikling var svak for butikkene i alle omsetningsgrupper. I gruppen Øvrige bygdebutikker med omsetning under 10 millioner kroner, var det 71,4 prosent av butikkene som hadde nedgang i størrelsen resultat før skatt. Lavest andel butikker med nedgang i resultat-prosenten var butikkene i omsetningsgruppen 20 – 30 millioner kroner, hvor det var 52,6 prosent av butikkene som hadde nedgang i resultatet.

Gjennomsnittlig nivå for størrelsen Egenkapital i prosent var for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker 34,4 prosent ved utgangen av året 2018. Dette er et nivå som tilfredsstiller de krav som vanligvis stilles til størrelsen på egenkapitalen. 5,8 prosent av Øvrige bygdebutikker hadde negativ egenkapital-prosent i 2018. Som vist i tabell 4 A, øker gjennomsnittet for størrelsen Egenkapitalen i prosent for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker, med økende størrelse på omsetningsgruppene.

Gjennomsnittlig likviditetsgrad for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker, var 2,55 i 2018. Størrelsen som viser bygdebutikkens evne til å kunne betale sine løpende forpliktelser, viser kun mindre variasjoner ved butikkene inndelt i omsetningsgrupper.

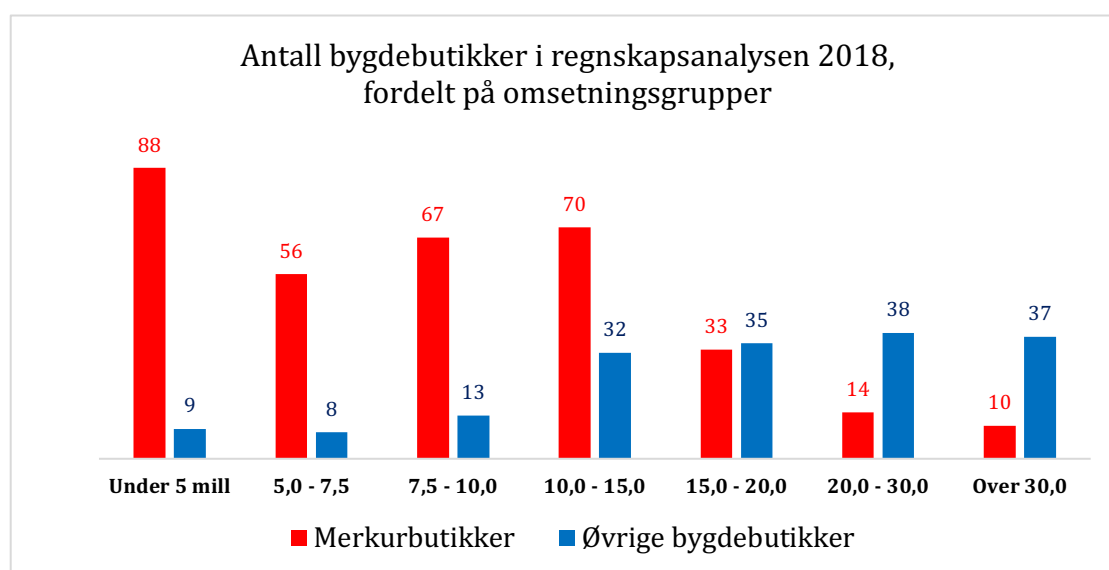
5.4 En sammenligning mellom Merkurbutikker og Øvrige bygdebutikker

Regnskapsanalysen av bygdebutikkene 2018 tar sikte på å frembringe økonomistørrelser som viser nåsituasjon og utviklingen for butikker som er registrert i IBA's Bygdebutikkregister. Analysen er basert på offentlig tilgjengelig regnskapsinformasjon og er utarbeidet for bygdebutikkene inndelt i ulike omsetningsklasser, ut fra butikkens beliggenhet i landsdeler, for ulike tidsperioder og ut fra grupperinger av butikkene.

I tabellene 2 – 4 i dette hovedkapittel, har vi presentert, vist beregninger og kommentert ulike økonomistørrelser innhentet fra regnskaper for bygdebutikker. Økonomistørrelsene er vist for bygdebutikkene som er registrert med tilknytning til Merkur-programmet og for gruppen Øvrige bygdebutikker og med en inndeling av butikkene i grupper ut fra størrelsen på salgsinntekter av varesalget. I denne delen av analysen, tar vi sikte på å vise en sammenligning av økonomistørrelser for Merkurbutikkene med tilsvarende størrelser for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker.

Omsetning og omsetningsutvikling

Regnskapsanalysen for bygdebutikker 2018 omfatter regnskapene for 510 butikker. 338 av bygdebutikkene, noe som tilsvarte 66,3 prosent, var registrert som deltakere i Merkur-programmet. Resten av bygdebutikkene, dvs. 172 butikker eller 33,7 prosent av bygdebutikkene, er betegnet som Øvrige bygdebutikker.

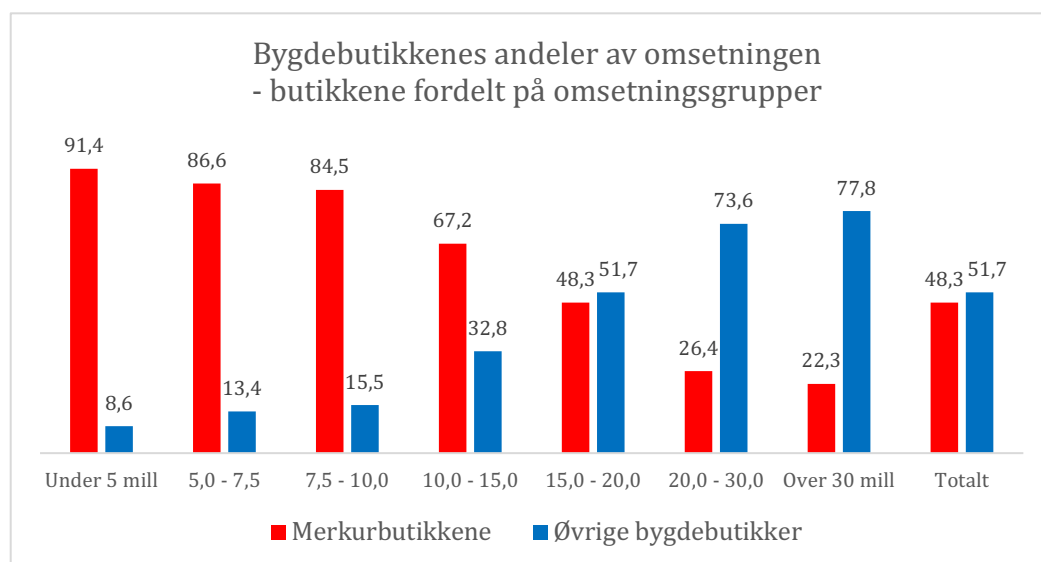


Figur 15

Kilde: Proff/IBA

Figur 15 viser antallet bygdebutikker i regnskapsanalysen 2018, fordelt på Merkurbutikker og Øvrige bygdebutikker og med inndeling av butikkene i grupper ut fra størrelsen på salgsinntektene. Butikker tilsluttet Merkur-programmet er sterkest representert i gruppene for bygdebutikker med omsetning under 15 millioner kroner. I gruppen for butikker med omsetning under 5 millioner kroner var 90,7 prosent av butikkene en Merkurbutikk, og 87,6 prosent av bygdebutikkene i regnskapsanalysen med omsetning under 10 millioner, var Merkurbutikker. Forklaringen på den store dominans av Merkurbutikker i omsetningsgrupper for butikkene med lavest nivå på omsetningen, ligger i at det praktiseres maksimumsgrenser for størrelsen på omsetningen av dagligvarer ved deltakelse i Merkur-programmet.

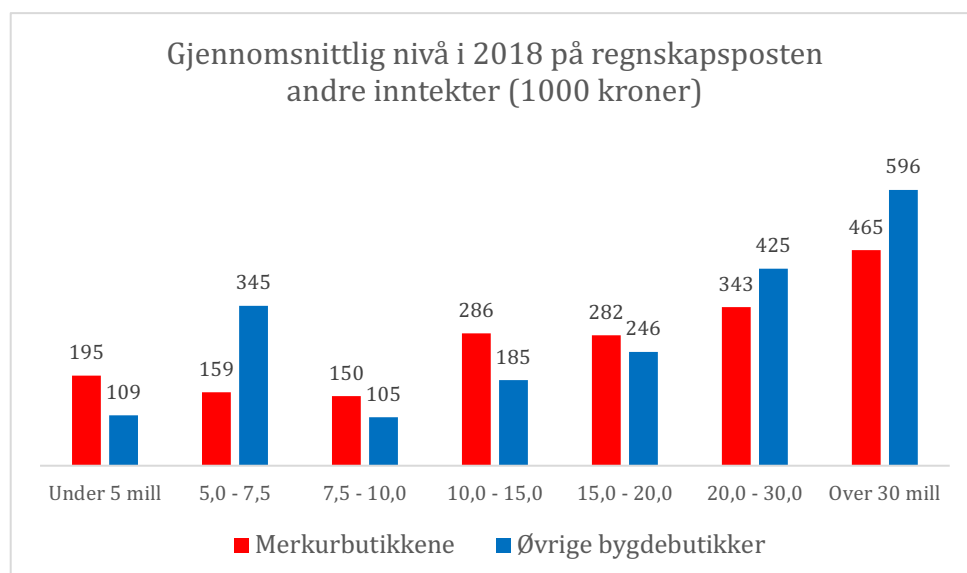
Bygdebutikkene definert som Øvrige bygdebutikker, er sterkest representert med antallet regnskaper i omsetningsgruppene med størst omsetning. Av bygdebutikkene med over 20 millioner i omsetning, var 75,8 prosent i gruppen Øvrige bygdebutikker. De store ulikheter i antall butikker i regnskapsanalysen i omsetningsgruppene med tilslutning til Merkur-programmet og til gruppen Øvrige bygdebutikker, må hensyntas ved analyse av og tolking av økonomistørrelser som viser nåsituasjonen og utviklingen for bygdebutikkene.



Figur 16

Kilde: Proff/IBA

Figur 16 viser en sammenligning av den prosentvise fordelingen av omsetningen til butikkene i regnskapsanalysen fordelt på omsetningsgrupper og på Merkurbutikker og Øvrige bygdebutikker. Det er kun mindre forskjeller i omsetningsandeler og andeler butikker i omsetningsgruppene ettersom gjennomsnittsomsetningen for butikkene i gruppene varierer lite.



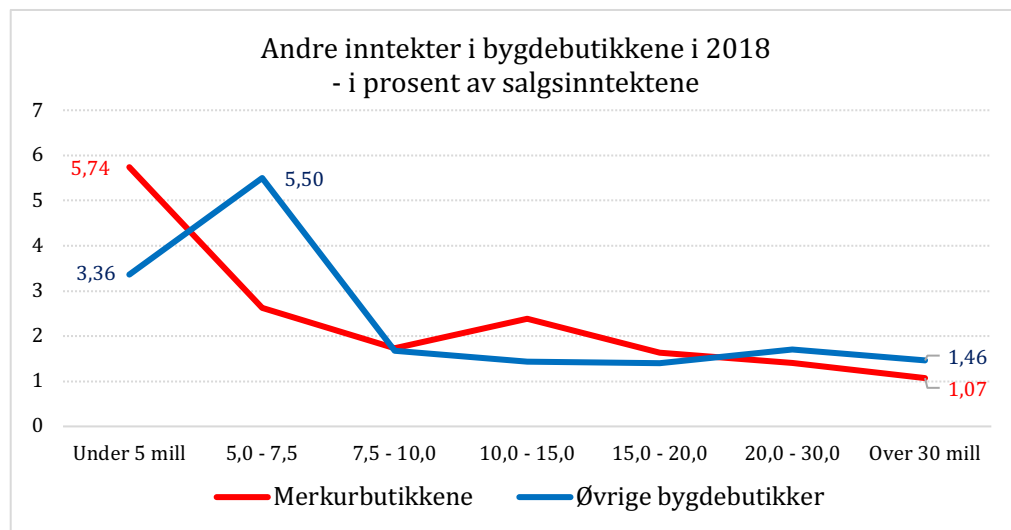
Figur 17

Kilde: Proff/IBA

Bygdebutikkens andre inntekter er hovedsakelig inntekter av ulike former for tilleggstenester som butikkene har som et servicetilbud for kundene, og som sammen med inntekter av varesalget skal bidra til å skape en tiltrengt lønnsomhet for virksomheten. Figur 17 viser gjennomsnittlig størrelse på

posten Andre inntekter for Merkurbutikker og Andre bygdebutikker inndelt i omsetningsgrupper. Det er store variasjoner i størrelsen på posten Andre inntekter i bygdebutikkens regnskaper. Gjennomsnittet for Andre inntekter i de 510 bygdebutikker som inngår i vår regnskapsanalyse, var 260 000 kroner i 2018. Dette var 1,87 prosent av gjennomsnittlige salgsinntekter.

Gjennomsnittet for Andre inntekter i Merkurbutikkene var 221 000 kroner i 2018, mens Øvrige bygdebutikker hadde et gjennomsnitt for regnskapsposten på 336 000 kroner. Med unntak for butikkene i gruppen med salgsinntekter mellom 5,0 og 7,5 millioner kroner, var det Merkurbutikkene og butikkene i de minste omsetningsgrupper som hadde største gjennomsnittsbeløp for posten Andre inntekter. I omsetningsgruppene for butikker med omsetning over 20 millioner, var det butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker som hadde høyest nivå på denne regnskapspost.



Figur 18

Kilde: Proff/IBA

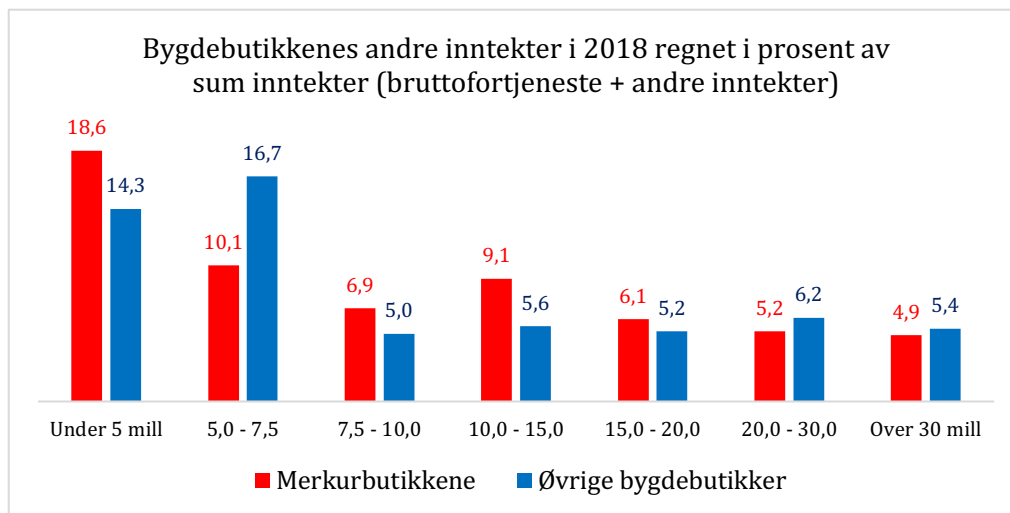
Fordelt på omsetningsgrupper, viser figur 18 gjennomsnittlig nivå i prosent av salgsinntektene for regnskapsposten Andre inntekter for de av bygdebutikkene som er med i regnskapsanalysen. Gjennomsnittet for andre inntekter i bygdebutikkene i 2018 var 1,87 prosent. For Merkurbutikkene var gjennomsnittet 2,19 prosent, og for gruppen Øvrige bygdebutikker var gjennomsnittet 1,57 prosent. I Merkurbutikkene med omsetning under 5 millioner kroner, utgjorde andre inntekter i gjennomsnitt 5,74 prosent av salgsinntektene, mens andelen var kun 1,07 prosent i gruppen med salgsinntekter over 30 millioner. Som vist i figur 18, hadde Merkurbutikkene størst andel andre inntekter i alle omsetningsgrupper under 20 millioner kroner, unntatt i gruppen med omsetning mellom 5,0 og 7,5 millioner kroner.

Merkurbutikkene har normalt en høyere andel inntekter gjennom tilleggstenester enn tilsvarende andel for gruppen Øvrige bygdebutikker. Spesielt gjelder dette for bygdebutikkene i gruppene med lavest nivå på omsetningen. Den unormalt høye prosentstørrelse av andre inntekter for gruppen Øvrige bygdebutikker i omsetningsgruppen mellom 5,0 og 7,5 millioner kroner, forklares med at det var et unormalt høyt nivå i 2018 på regnskapsposten Andre inntekter for 2 av bygdebutikkene i denne omsetningsgruppe og at det var få butikker som dannet grunnlag for beregningen av gjennomsnittet for gruppen.

Sammen med bygdebutikkens hovedinntekt som er bruttofortjenesten av varesalget, skal andre inntekter bidra til å dekke bygdebutikkens kostnader og forhåpentligvis skape grunnlag for et positivt resultat for virksomheten. Andre inntekters andel av de samlede inntekter for

i

bygdebutikkene i regnskapsanalysen, var 7,13 prosent i 2018. For Merkurbutikkene var denne andel 8,35 prosent og for gruppen Øvrige bygdebutikker var den 5,90 prosent.

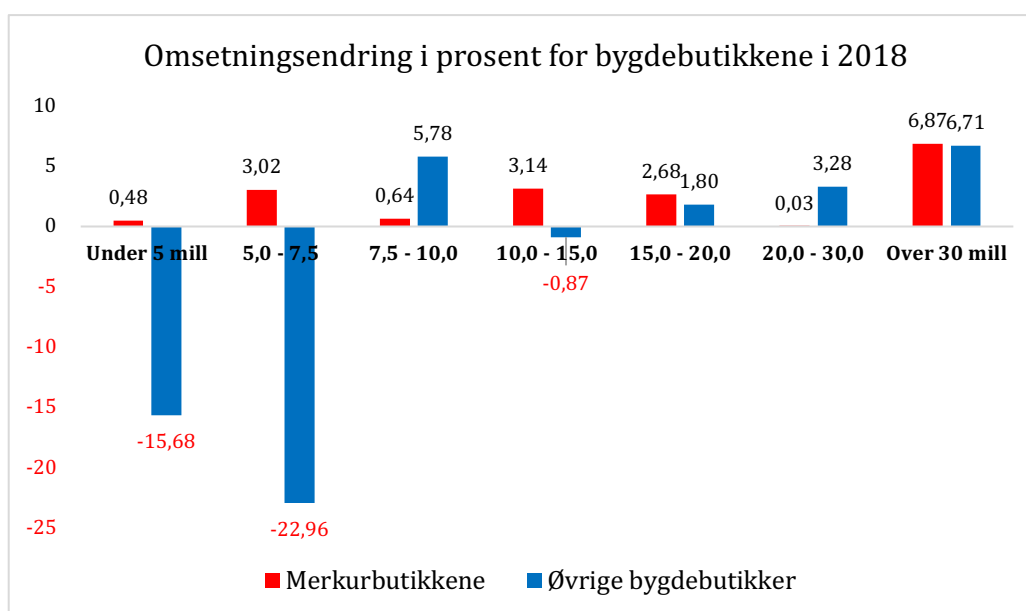


Figur 19

Kilde: Proff/IBA

Figur 19 viser bygdebutikkens andre inntekter i prosent av sum inntekter for butikkene inndelt i omsetningsgrupper. Med unntak for butikkene med omsetning 5 – 7,5 millioner kroner, var andelen andre inntekter størst for Merkurbutikkene blant butikker med omsetning under 20 millioner kroner. For butikkene med under 5 millioner i omsetning, var andelen i Merkurbutikkene 18,6 prosent.

Bygdebutikkens omsetning er summen av inntektene av varesalget og av andre inntekter som er oppnådd i en periode. Regnskapstallene for omsetning er eksklusive merverdiavgift. Det er også butikkens omsetning som danner prosentgrunnlaget når butikkens driftskostnader skal vises som prosentstørrelser og når det resultat som virksomheten har oppnådd i en periode, skal vises i prosent. Omsetningen for bygdebutikkene som inngår i IBA's regnskapsanalyse, øket med 2,02 prosent i 2018. Merkurbutikkene i regnskapsanalysen øket omsetningen med i gjennomsnitt 1,38 prosent, mens butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker øket omsetningen med 2,94 prosent.

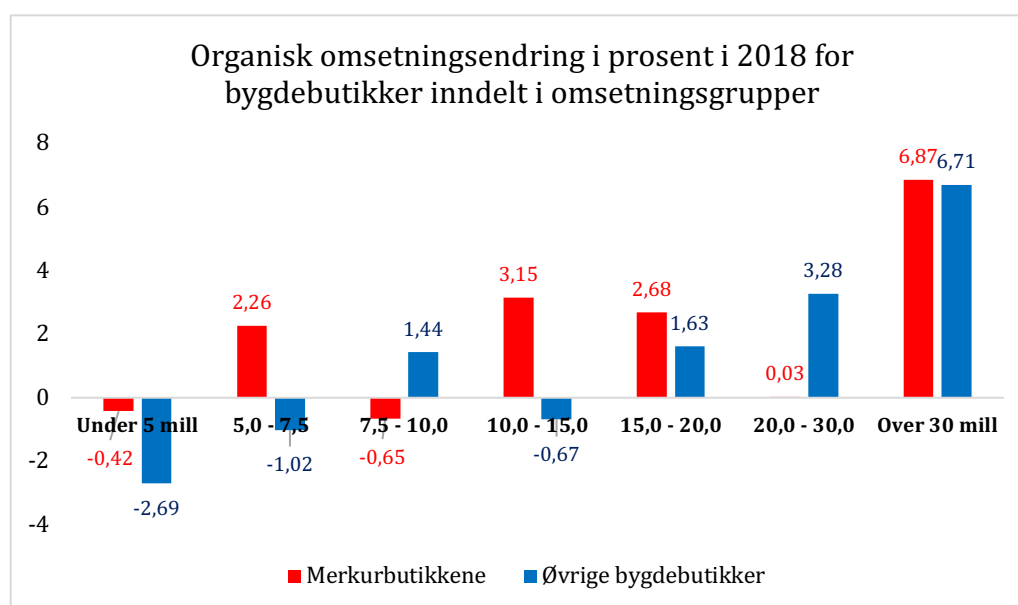


Figur 20

Kilde: Proff/IBA

Figur 20 viser en sammenligning mellom Merkurbutikker og Øvrige bygdebutikker av omsetningsendringer i prosent i 2018 og med bygdebutikkene inndelt i omsetningsgrupper ut fra butikkens salgsinntekter. Med unntak for bygdebutikkene i omsetningsgruppene 7,5 og 10,0 millioner kroner og 20 til 30 millioner, var det Merkurbutikkene i regnskapsanalysen som kunne vise til best prosentvis omsetningsutvikling.

I gruppene for butikker med omsetning under 10 millioner, er bygdebutikkens omsetning og beregningene av omsetningsendringer påvirket av at det har vært noe tilgang og frafall av butikker i løpet av året. Videre er beregningene som er vist i figur 20, påvirket av at antallet butikker i regnskapsundersøkelsen er lavt for gruppen Øvrige bygdebutikker i omsetningsgruppene under 10 millioner kroner og for Merkurbutikkene i gruppene med omsetning over 20 millioner kroner.



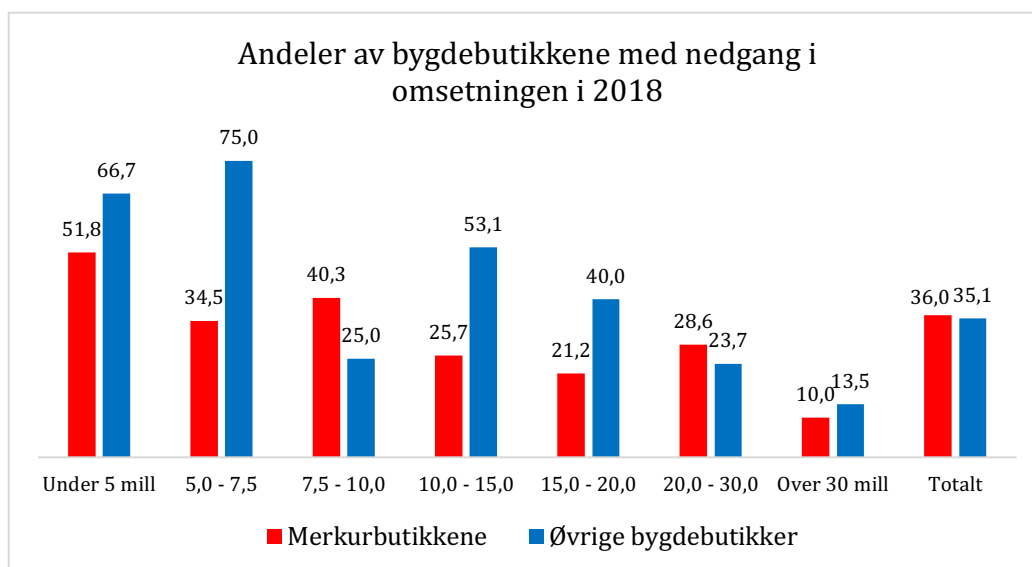
Figur 21

Kilde: Proff/IBA

I figur 21 er vist organisk omsetningsendring i prosent i 2018 for de av bygdebutikkene som inngår i IBA's regnskapsanalyse. Beregningene er basert på regnskapstall for 500 bygdebutikker som har regnskapstall som forteller om drift gjennom hele året i 2017 og 2018.

En sammenligning av faktiske omsetningsendringer og organiske omsetningsendringer for bygdebutikkene i 2018 som fremstilt i figurene 20 og 21, viser at forskjellene er først og fremst for bygdebutikkene i grupper for butikker med omsetning under 10 millioner kroner. Forklaringene på lavere prosentvekst og reduserte underskudd i disse omsetningsgrupper er bortfall av butikker som er oppstartet i 2018 og butikker som har stort fall i omsetningen på grunn av avviking i løpet av 2018.

For Merkurbutikker med omsetning over 10 millioner kroner og for Øvrige bygdebutikker med omsetning over 20 millioner kroner, er omsetningsendringen målt i prosent den samme i faktisk og i organisk analyse. Det betyr at det ikke har vært bortfall eller tilgang på butikker i disse grupper i 2018.



Figur 22

Kilde: Proff/IBA

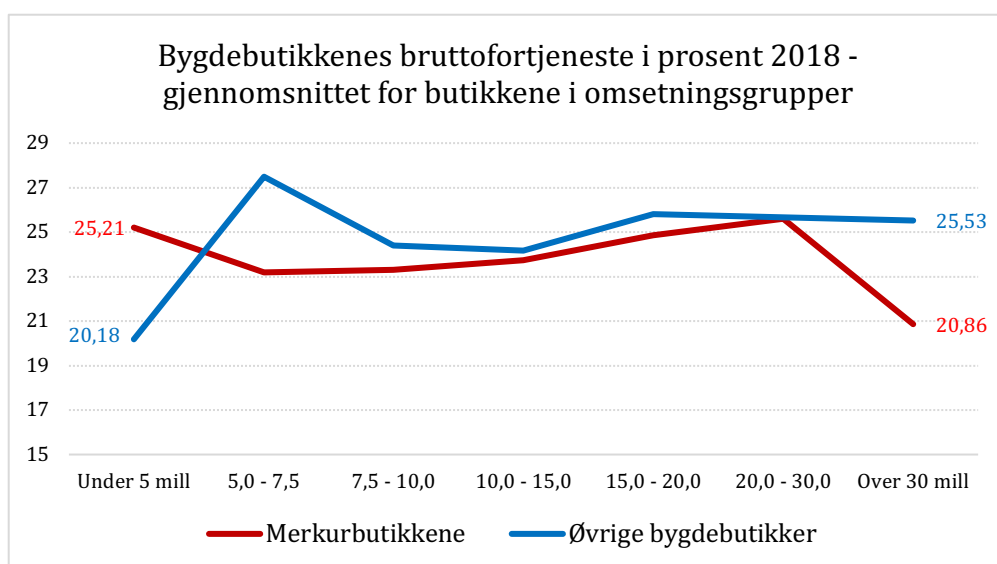
Figur 22 viser andelene i prosent av Merkurbutikkene og Øvrige bygdebutikkene som hadde nedgang i omsetningen i 2018. Totalt for bygdebutikkene i regnskapsanalysen var det nedgang i omsetningen for 35,7 prosent av butikkene, og med noenlunde lik prosentandel for Merkurbutikkene og for gruppen Øvrige bygdebutikker. Andelen butikker med omsetningsnedgang var størst med 44,5 prosent som gjennomsnitt for bygdebutikkene med omsetning under 10 millioner kroner. I denne gruppe hadde 53,6 prosent av Øvrige bygdebutikker nedgang i omsetningen i 2018.

Bygdebutikkens bruttofortjeneste og samlede inntekter

Bygdebutikkens hovedinntekt er bruttofortjenesten. Dette er differansen mellom salgsinntektene ved varesalget i en periode og kostnadene ved anskaffelse av de solgte varer. Som prosentstørrelse viser bruttofortjenesten hvor stor andel av salgsinntektene som er oppnådd som godtgjørelse for salgsaktivitetene i en periode. Sammen med inntekter av andre aktiviteter skal bruttofortjenesten bidra til å dekke bygdebutikkens driftskostnader og til å vise et resultat i perioden.

I 2018 var gjennomsnittet for bruttofortjenesten for de 510 bygdebutikkene i regnskapsanalysen 24,40 prosent. Bygdebutikkene tilknyttet Merkur-programmet hadde et gjennomsnitt på 24,05 prosent, mens gjennomsnittsnivået for gruppen Øvrige bygdebutikker var 25,10 prosent. Det er mange årsaker til at bruttofortjenesten i prosent varierer sterkt. Av slike kan nevnes ulikheter i priser ved anskaffelse av varer, noe som igjen kan forklares med forhold som innkjøpsmengde, leveringsbetingelser og bygdebutikkens tilknytning til samarbeidsformer som er med og skaper gunstigere vilkår ved samkjøp av varer.

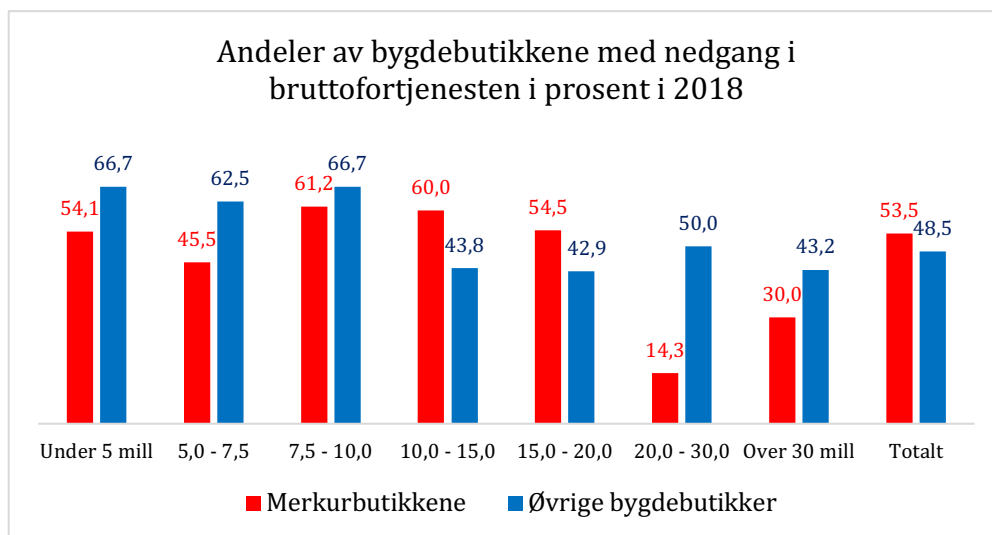
Videre er nivået på bruttofortjenesten bestemt av sammensettingen av bygdebutikkens varetilbud, fordelingen av omsetningen på vareområder med ulikt nivå på forhandlergodtgjørelse, prisnivået fastsatt gjennom butikken tilknytning til kjeder og bygdebutikkens valgte kalkyler for varer ut fra konkurransen i markedsområdet og bekvemmeligheten som kundene oppnår ved varetilbudet. Rabatter og bonuser til kundene og ulike former for svinn ved behandling av og omsetningen av varer, er også blant de mange forklaringer på nivået på oppnådd bruttofortjeneste i prosent for bygdebutikkene.



Figur 22

Kilde: Proff/IBA

Figur 23 viser gjennomsnittlig nivå på bruttofortjenesten i prosent i 2018 for bygdebutikkene fordelt på Merkurbutikker og Øvrige bygdebutikker og med inndeling av butikkene i omsetningsgrupper ut fra butikkens salgsinntekter ved vareomsetningen. Med unntak for bygdebutikker med omsetning under 5 millioner kroner, er gjennomsnittlig bruttofortjeneste i prosent litt høyere for gruppen Øvrige bygdebutikker enn nivået for Merkurbutikkene i alle omsetningsgrupper. Størst forskjell i gjennomsnittsnivå hadde bygdebutikkene i omsetningsgruppen over 30 millioner kroner. Noe av forklaringen på dette er få Merkurbutikker i omsetningsgruppen og noen butikker med en stor andel omsetning av landbruksprodukter med lavt nivå på bruttofortjenesten i prosent.

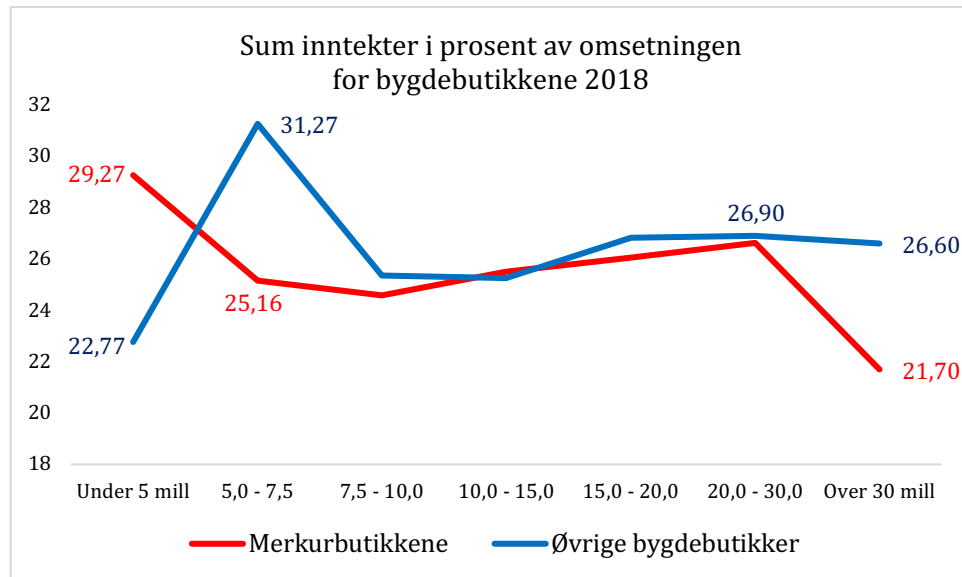


Figur 24

Kilde: Proff/IBA

51,8 prosent av bygdebutikkene i regnskapsanalysen hadde nedgang i bruttofortjenesten i prosent i 2018. Som figur 24 viser, var andelen butikker med nedgang i størrelsen 53,5 prosent for Merkurbutikkene og 48,5 prosent for Øvrige bygdebutikker. Merkurbutikkene hadde størst andel butikker med nedgang i bruttofortjeneste i prosent for bygdebutikkene med omsetning mellom 10 og 20 millioner kroner. Gruppen Øvrige bygdebutikker hadde størst andel butikker med nedgang i bruttofortjeneste-prosenten i de øvrige omsetningsgrupper og med spesielt høye andeler for butikkene med omsetning under 10 millioner kroner.

De samlede inntekter som er skapt gjennom årets drift av bygdebutikkene, er inntektene ved salget av varer, dvs. bruttofortjenesten, og av andre inntekter som bygdebutikkene har oppnådd gjennom et tilbud av tilleggstenester som skal styrke butikken som et servicetilbud for lokalsamfunnet eller ved andre aktiviteter som inngår som en del av det økonomiske grunnlaget for drift av butikken. Gjennomsnittet for de samlede inntekter for bygdebutikkene i regnskapsanalysen i 2018, ble beregnet til 25,50 prosent av omsetningen. Gjennomsnittet for Merkurbutikkene var 25,74 prosent, mens gjennomsnittet for inntektene til butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker var 25,00 prosent.



Figur 25

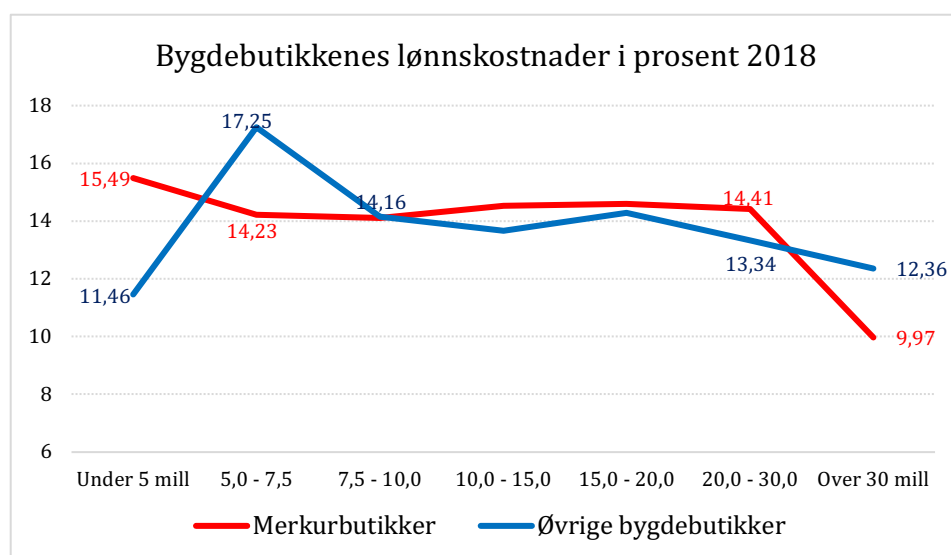
Kilde: Proff/IBA

Figur 25 viser samlede inntekter i prosent av omsetningen for bygdebutikkene inndelt i omsetningsgrupper i 2018. Merkurbutikkene med en omsetning under 5 millioner kroner hadde samlede inntekter av varesalg og andre inntekter på 29,27 prosent. Gruppen av Merkurbutikker med omsetning over 30 millioner, hadde et gjennomsnitt for samlede inntekter i 2018 som var hele 7,57 prosentpoeng lavere enn nivået til butikkene med lavest nivå på omsetningen.

Øvrige bygdebutikker med omsetning under 5 millioner hadde samlede inntekter som var 6,50 prosentpoeng lavere enn Merkurbutikkene. I denne omsetningsgruppe var det imidlertid kun 8 butikker, noe som gjør at resultatet blir lite utsagnskraftig. Det samme gjelder gjennomsnittstallet for gruppen Øvrige bygdebutikker med omsetning mellom 5 og 7,5 millioner, hvor det var få butikker og unormalt høye andre inntekter for 2 av butikkene i gruppen. Butikkene i denne gruppe hadde også størst gjennomsnitt for bruttofortjenesten i prosent. For bygdebutikkene med omsetning mellom 7,5 og 30 millioner kroner var det kun mindre avvik i gjennomsnittet for samlede inntekter mellom Merkurbutikkene og gruppen Øvrige bygdebutikker.

Bygdebutikkens driftskostnader

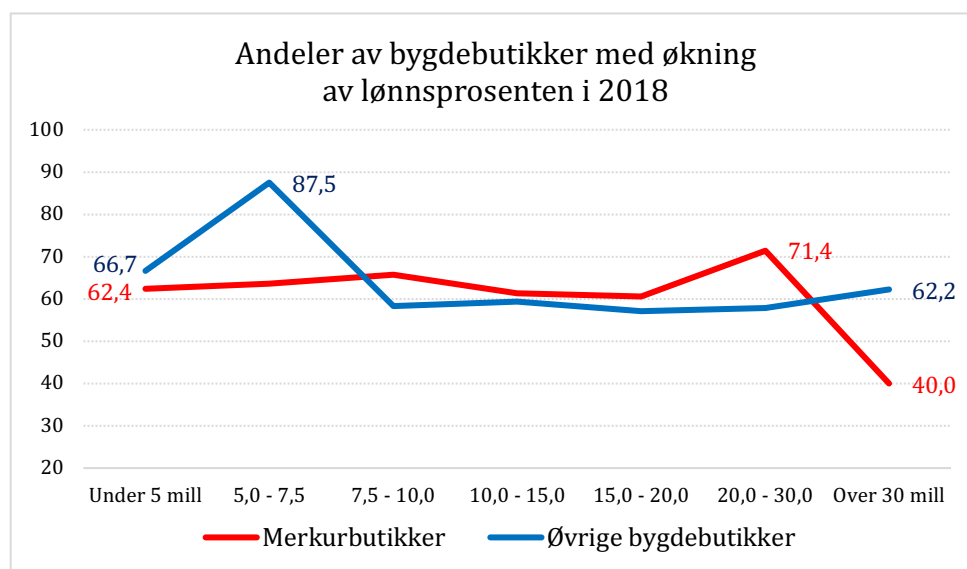
Regnskapspostene Lønnskostnader og Andre driftskostnader er dominerende i størrelser og de poster hvor det kan vises til klare forskjeller i kostnadsnivå i prosent for bygdebutikkene og for disse inndelt i Merkurbutikker og Andre bygdebutikker. I figur 13 i kapitlet med kommentarer til bygdebutikkens økonomi, ble vist lønnskostnader og andre driftskostnader i prosent i bygdebutikker med ulikt nivå på omsetningen og i hvilken grad bygdebutikkene oppnådde stordriftsfordeler for kostnadene.



Figur 26

Kilde: Proff/IBA

Figur 26 viser lønnsprosenten for bygdebutikkene i regnskapsanalysen ved ulike nivåer på omsetningen og med butikkene inndelt i Merkurbutikker og i Øvrige bygdebutikker. Gjennomsnittlig lønnsprosent for bygdebutikker i 2018 var 14,18 prosent. For Merkurbutikker var gjennomsnittet 14,51 prosent, og for Øvrige bygdebutikker 13,52 prosent. Som figur 26 viser, var lønnsprosenten i butikkene tilsluttet Merkur-programmet gjennomgående høyere enn i gruppen Øvrige bygdebutikker ved alle omsetningsnivåer unntatt for butikkene med omsetning 5 – 7,5 millioner og over 30 millioner. Forklaringer på dette er et lite antall butikker og et unormalt høyt kostnadsnivå for Øvrige bygdebutikker i omsetningsgruppen 5 – 7,5 millioner. For Merkurbutikkene var det tilsvarende spesielt lave lønnskostnader i butikker med omsetning over 30 millioner og hvor en stor del av omsetningen var omsetning av produkter for landbruket.

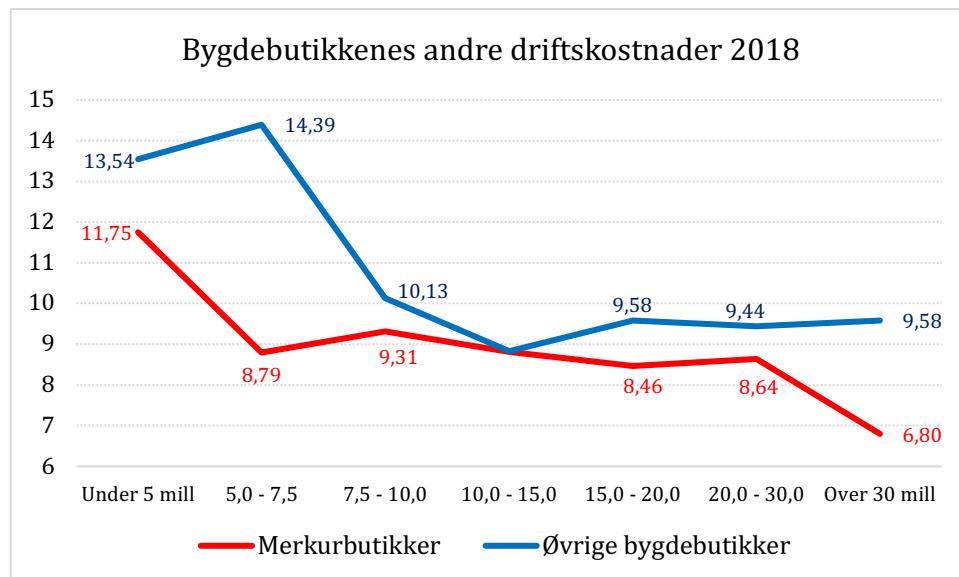


Figur 27

Kilde: Proff/IBA

Bygdebutikkens lønnsprosent øket i 2018 for 60,8 prosent av butikkene. I figur 27 er illustrert utviklingen i nivået på lønnsprosenten i omsetningsgrupper for Merkurbutikker og Øvrige bygdebutikker. Det var størst andel av butikkene med økning i lønnsprosenten blant Øvrige bygdebutikker i omsetningsgruppe 5 – 7,5 millioner kroner. Det var også denne gruppe

bygdebutikker som hadde størst gjennomsnittsnivå for lønnsprosenten i 2018. Tilsvarende var det lavest andel butikker med øket lønnsprosent blant Merkurbutikkene med omsetning over 30 millioner kroner. Denne butikkgruppe kunne vise til det laveste nivå på den gjennomsnittlige lønnsprosent i omsetningsgruppene for bygdebutikkene i 2018.



Figur 28

Kilde: Proff/IBA

Gjennomsnittet for kostnadsposten Andre driftskostnader i regnskapsanalysen av bygdebutikkene 2018, var 9,68 prosent. Figur 28 viser prosentnivået for andre driftskostnader i ulike omsetningsgrupper og fordelt på gruppene Merkurbutikker og Øvrige bygdebutikker. Butikkene knyttet til Merkur-programmet hadde laveste prosentnivå på driftskostnadene i alle omsetningsgruppene. De største forskjeller i gjennomsnittsprosentene var for butikkene i omsetningsgruppene 5 – 7,5 millioner og over 30 millioner kroner.

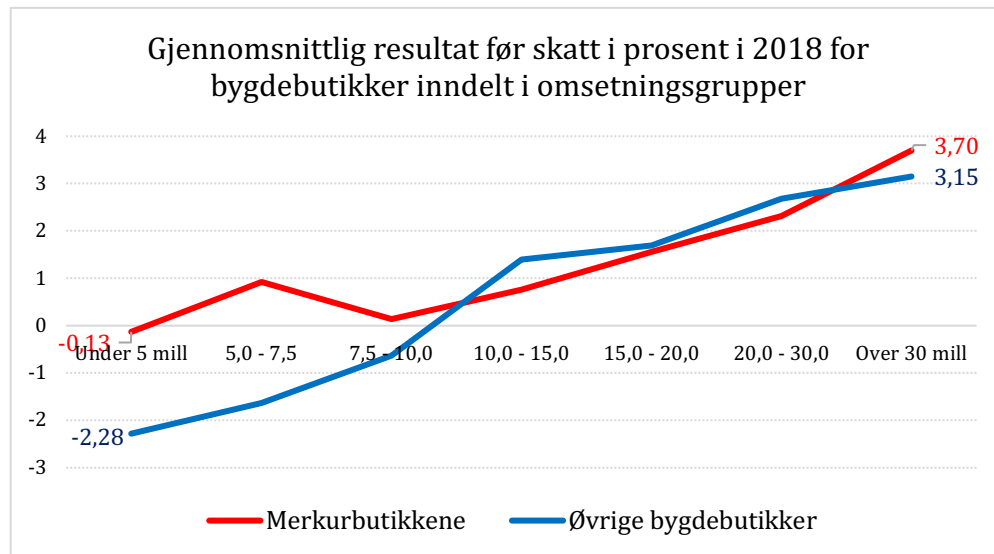
Gjennomsnittet for kostnadsposten avskrivninger i bygdebutikkens regnskaper viste 0,97 prosent. Avskrivningskostnadene forteller i hvilken grad butikkene gjennomfører investeringer i driftsmidler hvor kostnadene fordeles over flere regnskapsperioder. Regnskapsanalysen viste kun mindre variasjoner i nivået på avskrivninger i prosent i Merkurbutikker og i gruppen Øvrige bygdebutikker.

Bygdebutikkene inndelt i omsetningsgrupper, viste at det var bygdebutikkene med omsetning under 5 millioner kroner som hadde det laveste nivå på regskapsposten avskrivninger i prosent av omsetningen. I gruppene for butikker med omsetning større enn 5 millioner og mindre enn 30 millioner kroner, viste analysen at Merkurbutikkene hadde noe høyere avskrivningsprosent enn gruppen Øvrige bygdebutikker.

Kostnadsposten finanskostnader var i gjennomsnitt 0,50 prosent av bygdebutikkens omsetning. Her var det kun mindre forskjeller i prosentstørrelsene mellom Merkurbutikker og Øvrige bygdebutikker. Inndelingen av bygdebutikkene i grupper med ulikt nivå på omsetningen, viste gjennomsnittlige finanskostnader på 0,86 prosent for bygdebutikkene med omsetning under 5 millioner. I gruppene for bygdebutikker med større omsetning, var finanskostnadene langt lavere og med 0,32 prosent som laveste gjennomsnitt for butikkene med omsetning mellom 20 og 30 millioner.

Bygdebutikkens resultat i prosent før skatt

Resultat før skatt er differansen mellom de inntekter bygdebutikkene har oppnådd ved salg av varer og ved andre inntekter som butikken har hatt i en periode og sum av kostnadene ved de tiltak som er gjennomført for å oppnå inntektene. Analysen av regnskapene for 510 bygdebutikker viste et gjennomsnittlig resultat før skatt i 2018 på 1,01 prosent. Gjennomsnittet er et uveiet gjennomsnitt, dvs. at det er beregnet ut fra resultat-prosentene til de butikkene som inngår i regnskapsanalysen. De 338 bygdebutikkene som var tilknyttet Merkur-programmet, hadde et gjennomsnitt for resultat-prosentene på 0,67 prosent, mens gjennomsnittet for gruppen Øvrige bygdebutikker var 1,67 prosent.



Figur 29

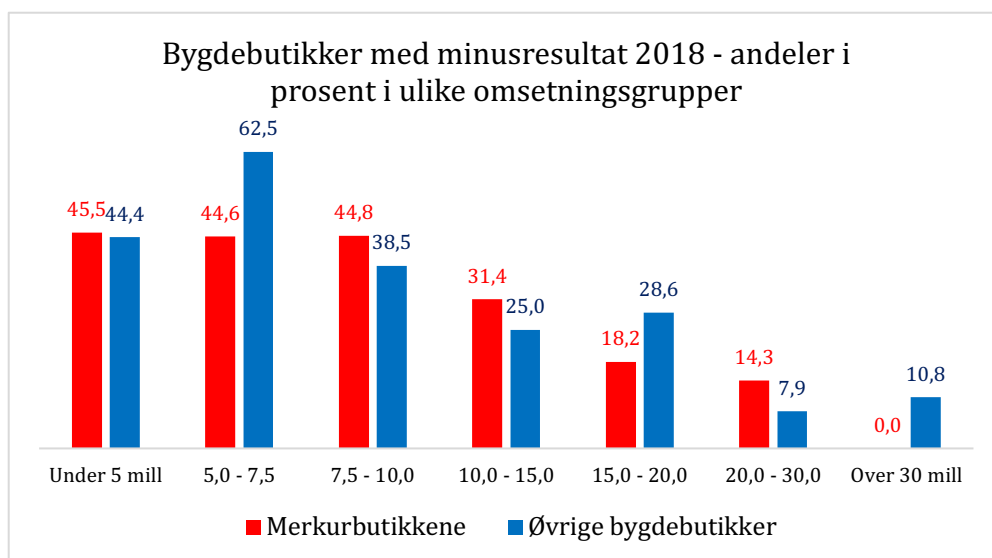
Kilde: Proff/IBA

I figur 29 er vist en grafisk fremstilling av størrelsen resultat før skatt i prosent av omsetningen med bygdebutikkene inndelt i omsetningsgrupper og fordelt på gruppene Merkurbutikker og Øvrige bygdebutikker. Hovedtrekket som vises i figuren, er at det oppnås et bedre resultat i prosent for bygdebutikkene ved økende omsetningsstørrelse.

For bygdebutikkene inndelt i grupper og med omsetning lavere enn 10 millioner, var det butikkene tilsluttet Merkur-programmet som kunne vise til best gjennomsnittlig resultat i prosent før skatt. I omsetningsgruppene over 10 millioner kroner var det samme utvikling i gjennomsnittlig resultat i prosent for Merkurbutikkene og for gruppen Øvrige bygdebutikker med økende resultat ved økende omsetning.

I omsetningsgruppene mellom 10 og 30 millioner kroner hadde butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker en noe høyere gjennomsnittlig resultat-prosent enn Merkurbutikkene. Størst forskjell var det for butikkene i omsetningsgruppen 10 til 15 millioner kroner. For bygdebutikkene med omsetning over 30 millioner var det Merkurbutikkene som hadde høyest gjennomsnittlig resultat i prosent. Beregningen er i denne gruppe basert på regnskapene fra kun 10 butikker.

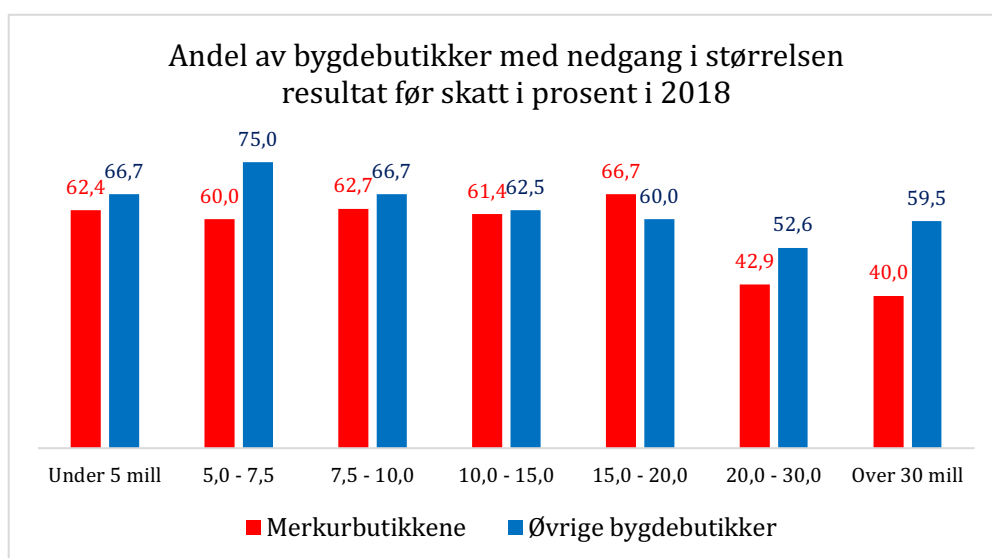
Av de 510 butikker som inngår i regnskapsanalysen av bygdebutikkene i 2018, hadde 164 butikker eller 32,2 prosent av utvalget, minusresultat eller røde tall i sine regnskaper. Blant bygdebutikkene med under 10 millioner kroner i omsetning, var andelen med minusresultat 45,2 prosent, mens andelen blant bygdebutikkene med omsetning over 10 millioner var 20,8 prosent.



Figur 30

Kilde: Proff/IBA

Figur 30 viser andeler av bygdebutikker fordelt på Merkurbutikker og Øvrige bygdebutikker og inndelt i omsetningsgrupper, som hadde minusresultat i sine regnskaper i 2018. Hovedtrenden for bygdebutikkene er klar, med lavere andeler butikker med minusresultat med økende omsetningsstørrelse for butikkene. Andelen butikker med minusresultat er noenlunde lik for Merkurbutikkene i omsetningsgrupper under 10 millioner kroner, for så å vise nedgang for butikkene i høyere omsetningsgrupper. For Øvrige bygdebutikker er sammenhengen øket omsetning og redusert andel butikker med minusresultat ikke like klar som for alle bygdebutikkene i regnskapsanalysen. Avviket er her først og fremst for butikkene i omsetningsgruppen 15 – 20 millioner kroner.



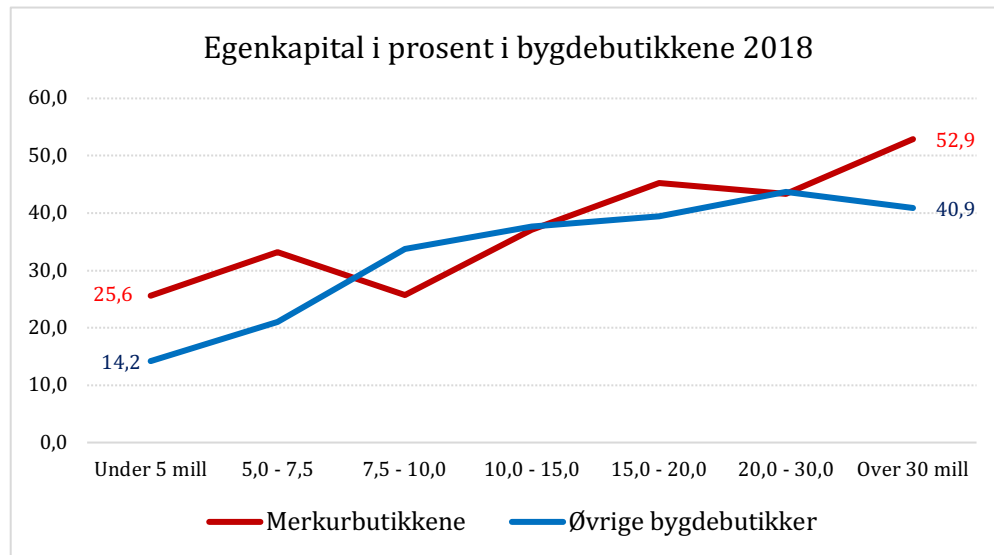
Figur 31

Kilde: Proff/IBA

Figur 10 viser andelen i prosent av Merkurbutikker og Øvrige bygdebutikker som i 2018 hadde nedgang i størrelsen resultat før skatt i prosent. Gjennomsnittet for de 510 bygdebutikker som inngikk i analysen, var 60,5 prosent. Som figuren viser var det gjennomgående høye andeler av butikkene som hadde lavere resultat-prosent i alle omsetningsgrupper. Det som bryter mønsteret, er først og fremst noe lavere andeler for Merkurbutikkene med omsetning over 20 millioner kroner.

Bygdebutikkens soliditet

Gjennomsnittlig egenkapital i prosent for bygdebutikkene i regnskapsanalysen 2018, var 34,4 prosent. Butikkene tilknyttet Merkur-programmet hadde et gjennomsnitt for egenkapitalen på 32,7 prosent, mens gjennomsnittet for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker, var 37,7 prosent.



Figur 32

Kilde: Proff/IBA

Figur 32 viser gjennomsnittlig egenkapital i prosent i 2018 for butikker i omsetningsgrupper og med bygdebutikkene inndelt i Merkurbutikker og Øvrige bygdebutikker. Gjennomsnittlig egenkapital i prosent øker med bygdebutikkens omsetningsstørrelse. For Merkurbutikkene er egenkapitalen i prosent dobbelt så stor for butikkene med omsetning over 30 millioner som for butikkene i gruppen med omsetning under 5 millioner. Blant bygdebutikkene med omsetning under 7,5 millioner kroner var gjennomsnittet for egenkapital-prosenten over 10 prosentpoeng høyere i Merkurbutikkene enn den for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker.

11,5 prosent av Merkurbutikkene hadde negativ egenkapital i 2018. Tilsvarende andel for Øvrige bygdebutikker var 5,8 prosent. Blant Merkurbutikkene med under 5 millioner i omsetning i 2018 var det negativ egenkapital hos 21,6 prosent av butikkene, mens andelen for butikkene med over 10 millioner i omsetning, var 5,5 prosent.

Likviditetsgraden forteller om butikkens evne til å kunne innfri sine løpende betalingsforpliktelser ved forfall. Gjennomsnittet for bygdebutikkens likviditetsgrad var 2,68 i 2018. Merkurbutikkens gjennomsnitt var 2,74, og for Øvrige bygdebutikker var gjennomsnittlig likviditetsgrad 2,55. Analysen av gjennomsnittlig likviditetsgrad for bygdebutikkene inndelt i omsetningsgrupper, viste ingen markante forskjeller i nivået. Det samme gjaldt ved beregning av gjennomsnittlig likviditetsgrad for Merkurbutikkene og for Øvrige bygdebutikker.

Ut fra regnskapene for de enkelte butikker i analysen, fremgikk ofte den naturlige sammenheng mellom bygdebutikkens årsresultat og endringer i nivået på likviditetsgraden. Et minusresultat over ett eller flere år fører gjerne til problemer med å kunne innfri betalingsforpliktelsene til rett tid. Dette fører gjerne til at disponible betalingsmidler reduseres og/eller at problemene for butikken løses gjennom økning i gjeldsposter. Begge veier fører gjerne til en nedgang i likviditetsgraden.

6. Bygdebutikkens økonomi ut fra beliggenheten i landsdeler

I denne delen av regnskapsanalysen av bygdebutikkene i 2018 skal vi vise økonomistørrelsene slik de fremkommer for butikkene inndelt i grupper ut fra beliggenheter i 5 landsdeler. Inndelingen i landsdeler er i denne analysen den samme som IBA har benyttet i årlige analyser av bygdebutikkens omsetning og omsetningsutvikling og i andre rapporter utarbeidet for Merkur-programmet.

6.1 Økonomistørrelser 2018 for bygdebutikkene fordelt på landsdeler

Tabell 5 A: Hovedtall for bygdebutikkens økonomi – fordelt på landsdeler

	Østlandet	Telemark/ Agder	Vestlandet	Møre/ Trøndelag	Nord- Norge	Norge
Antall virksomheter	76	69	145	103	117	510
Salgsinntekt (1000 kr)	17 592	13 168	13 720	14 088	11 941	13 888
Annen inntekt (1000 kr)	341	187	223	232	322	260
Sum inntekter (1000 kr)	17 932	13 355	13 939	14 073	12 263	14 148
Bruttofortjeneste	25,46	24,21	24,39	23,04	25,03	24,40
Lønnskostnader	14,38	14,04	14,40	13,40	14,57	14,18
Avskrivninger	1,17	0,89	1,24	0,98	1,30	1,14
Andre driftskostnader	10,65	9,29	9,91	9,29	9,32	9,68
Finanskostnader	0,47	0,61	0,51	0,49	0,44	0,50
Resultat før skatt	0,99	0,67	0,11	1,12	2,23	1,01
Egenkapital i prosent	35,0	30,4	27,4	37,0	43,0	34,4
Likviditetsgrad	2,34	2,00	2,41	3,14	3,20	2,68

Tabell 5 B: Effektivitetsstørrelser m v for bygdebutikkene – fordelt på landsdeler

	Øst- landet	Telemark/ Agder	Vest- landet	Møre/ Trøndelag	Nord- Norge	Norge
Oms.endring i % - Salgsinntekter	3,74	1,83	0,39	2,18	2,17	1,98
Oms.endring i % - andre inntekter	3,96	0,33	-1,46	-2,45	14,18	3,70
Oms.endring i % - totale inntekter	3,74	1,81	0,35	2,11	2,46	2,02
Andeler i % av bygdebutikker med:						
Nedgang i omsetningen i 2018	38,4	29,0	32,4	38,8	40,5	35,7
Nedgang i bruttofortj.-prosenten	53,4	50,7	57,0	50,5	46,6	51,8
Økning av lønnsprosenten	64,4	58,0	62,0	54,4	70,7	62,1
Nedgang i resultat-prosenten	63,0	58,0	63,4	59,2	58,6	60,5
Minusresultat i regnskapet	32,9	31,9	37,9	31,1	25,6	32,2
Gj.sn. lederlønn (1000 kr)	395	380	384	374	380	382
Endring i lederlønn i 2018 (%)	-1,52	1,48	3,28	-0,29	11,18	3,12

Kommentarer til tabellene 5 A og 5 B

- I regnskapsanalysen var det bygdebutikkene på Vestlandet som var størst blant landsdelene med 28,4 prosent av butikkene. Landsdelens andel ifølge Bygdebutikk-registeret var 25,2 prosent.
- Landsdel Telemark/Agder hadde 13,5 prosent og laveste andel av butikker i regnskapsanalysen, mens landsdelens andel av butikker i Bygdebutikk-registeret var 10,9 prosent i 2018.
- Østlandet og Møre/Trøndelag var de av landsdelene som var mest underrepresentert med antall bygdebutikker i regnskapsanalysen.
- Bygdebutikkene lokalisert på Østlandet som var med i regnskapsanalysen, hadde størst gjennomsnittsomsetning i 2018 med 17,9 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Dette var et nivå på omsetning som var 26,7 prosent høyere enn landsgjennomsnittet i regnskapsanalysen.
- Det var bygdebutikkene på Østlandet som kunne vise til best omsetningsutvikling i prosent i 2018 med 3,74 prosent. Svakest vekst, med 0,35 prosent, hadde bygdebutikkene på Vestlandet.
- Bygdebutikkene i Nord-Norge hadde 14,18 prosent økning i regnskapsposten Andre inntekter. I Møre/Trøndelag var det 2,45 prosent nedgang i størrelsen. Det var også nedgang på Vestlandet med 1,46 prosent, og kun en beskjeden vekst i Telemark/Agder for denne viktige tilleggsinntekt.
- Andelen bygdebutikker med nedgang i omsetningen i 2018 var størst i Nord-Norge hvor 4 av 10 butikker hadde lavere omsetning enn året før. I Telemark/Agder var det til sammenligning omsetningsnedgang for 29 prosent av bygdebutikkene i regnskapsanalysen.
- Med et gjennomsnitt på 25,46 prosent var det bygdebutikkene på Østlandet som hadde høyeste nivå på bruttofortjenesten. I Møre/Trøndelag var gjennomsnittet 2,4 prosentpoeng lavere.
- 51,8 prosent av bygdebutikkene i Norge hadde nedgang i bruttofortjeneste-prosenten i 2018. I landsdel Vestlandet var denne andel 57,0 prosent, mens den var 46,6 prosent i Nord-Norge.
- Bygdebutikkene i Møre/Trøndelag hadde laveste kostnader i prosent for regnskapspostene Lønnskostnader med 13,40 prosent og Andre driftskostnader med 9,29 prosent. Også for de samlede kostnader, hadde bygdebutikkene i Møre/Trøndelag det laveste kostnadsnivå.
- Størst gjennomsnittsnivå for lønnsprosenten hadde bygdebutikkene i Nord-Norge, med 14,57 prosent. 70,7 prosent av butikkene i landsdelen hadde høyere lønnsprosent enn året før.
- Noe av forklaringen på den høye lønnsprosenten i Nord-Norge og det store antall butikker med øket lønnsprosent, kan være at godtgjørelsen til daglig leder, øket med i gjennomsnitt hele 11,18 prosent i 2018. Landsgjennomsnittet var til sammenligning 3,12 prosent. Bygdebutikkene på Østlandet og i Møre/Trøndelag hadde nedgang i gjennomsnittlig lederlønn.
- Landsgjennomsnittet for bygdebutikkene for regnskapsposten Resultat før skatt var 1,01 prosent i 2018. Bygdebutikkene i Nord-Norge hadde best gjennomsnitt for størrelsen, med 2,23 prosent, mens gjennomsnittlig resultat før skatt for bygdebutikkene på Vestlandet, var kun 0,11 prosent.
- 37,9 prosent av bygdebutikkene på Vestlandet hadde minusresultat i sine regnskaper. Av landsdelene var dette den høyeste andel butikker med minusresultat. I Nord-Norge var andelen butikker med minusresultat i regnskapet lavest, med 25,6 prosent.
- I 2018 hadde 60,5 prosent av bygdebutikkene i Norge nedgang i regnskapsstørrelsen Resultat før skatt. Andelen bygdebutikker med nedgang i resultatet i prosent i 2018, var høyt i alle landsdeler. Størst andel butikker med nedgang var det for bygdebutikkene på Vestlandet med 63,4 prosent, mens laveste andel var for butikkene i Telemark/Agder med 58,0 prosent.
- Bygdebutikkene i Nord-Norge hadde best soliditet, uttrykt gjennom regnskapsstørrelsen Egenkapitalen i prosent, og som hadde et gjennomsnittsnivå på 43,0 prosent i 2018. Laveste gjennomsnitt for egenkapitalen, hadde bygdebutikkene på Vestlandet med 27,4 prosent.
- Også for økonomistørrelsen Likviditetsgrad var det Nord-Norge som hadde størst gjennomsnitt med 3,20. I bygdebutikkene i Telemark/Agder var gjennomsnittet til sammenligning 2,00.

6.2 Økonomistørrelser 2018 for Merkurbutikkene fordelt på landsdeler

Tabell 6 A: Hovedtall for Merkurbutikkens økonomi – fordelt på landsdeler

	Østlandet	Telemark/ Agder	Vestlandet	Møre/ Trøndelag	Nord- Norge	Norge
Antall virksomheter	38	57	108	52	83	338
Salgsinntekt (1000 kr)	11 693	11 170	10 910	9 042	8 173	10 082
Annen inntekt (1000 kr)	251	179	176	216	297	221
Sum inntekter (1000 kr)	11 944	11 349	11 086	9 258	8 470	10 305
Bruttofortjeneste	25,42	23,64	23,99	22,75	24,59	24,05
Lønnskostnader	15,39	13,94	14,67	14,13	14,53	14,51
Avskrivninger	1,45	0,84	1,20	0,93	1,31	1,15
Andre driftskostnader	10,55	9,13	9,68	8,97	9,65	9,57
Finanskostnader	0,72	0,65	0,41	0,53	0,44	0,51
Resultat før skatt	0,37	0,45	-0,15	0,68	2,03	0,67
Egenkapital i prosent	33,6	29,3	25,6	37,9	40,8	32,7
Likviditetsgrad	2,43	2,01	2,35	3,31	3,50	2,74

Tabell 6 B: Effektivitetsstørrelser m v for Merkurbutikkene – fordelt på landsdeler

	Øst- landet	Telemark/ Agder	Vest- landet	Møre/ Trøndelag	Nord- Norge	Norge
Oms.endring i % - Salgsinntekter	2,80	3,60	0,21	2,67	-0,92	2,67
Oms.endring i %- andre inntekter	0,80	-4,19	-6,53	-1,63	16,45	3,76
Oms.endring i % - totale inntekter	2,76	3,46	0,09	2,56	-0,40	2,92
Andeler i % av bygdebutikkene med:						
Nedgang i omsetningen i 2018	44,4	22,8	33,6	40,4	41,5	36,0
Nedgang i bruttofortj.-prosenten	52,8	57,9	57,0	57,7	45,1	53,7
Økning av lønnsprosenten	66,7	52,6	63,6	57,7	70,7	62,4
Nedgang i resultat-prosenten	63,9	56,1	65,4	57,7	61,0	60,9
Minusresultat i regnskapet	39,5	31,6	42,6	38,5	31,3	37,0
Gj.sn. lederlønn (1000 kr)	371	360	347	393	309	351
Endring i lederlønn i 2018 (%)	-4,10	5,14	2,63	8,41	10,58	4,70

Kommentarer til tabellene 6 A og 6 B:

- 32 prosent av Merkurbutikkene i regnskapsanalysen, var bygdebutikker på Vestlandet. Til sammenligning var andelen i Bygdebutikk-registeret 27,9 prosent i 2018.
- Østlandet hadde færrest Merkurbutikker i regnskapsanalysen med 11,2 prosent av totalt antall. Landsdelen var sterkest underrepresentert med deltakere i analysen ettersom andelen butikker i

Bygdebutikk-registeret var 15,3 prosent i 2018. Også i landsdel Møre/Trøndelag var det en lavere andel Merkurbutikker i regnskapsanalysen enn i Bygdebutikk-registeret.

- I regnskapsanalysen var det Merkurbutikkene på Østlandet som hadde størst gjennomsnittlig omsetning med vel 11,9 millioner eksklusive merverdiavgift. Dette var et omsetningsnivå som var 15,9 prosent høyere enn gjennomsnittet for Merkurbutikker i regnskapsanalysen.
- Gjennomsnittsomsetningen for Merkurbutikkene i Nord-Norge var lavest med 8,47 millioner kroner, en omsetning som var 17,8 prosent lavere enn gjennomsnittet for de 338 Merkurbutikker i regnskapsanalysen.
- Inntekstposten Annen inntekt var høyest blant butikkene i Nord-Norge med et gjennomsnitt på 297 000 kroner. Dette var 34,3 prosent over gjennomsnittet for Merkurbutikkene i analysen. Lavest nivå på andre inntekter hadde butikkene på Vestlandet, med 176 000 kroner, noe som var 20 prosent under gjennomsnittet for Merkurbutikkene.
- Merkurbutikkene i Telemark/Agder hadde størst gjennomsnittlig omsetningsvekst i 2018, med 3,46 prosent.
- Merkurbutikkene i Nord-Norge hadde svakest omsetningsutvikling i 2018 med en gjennomsnittlig nedgang på 0,40 prosent. Dette var et resultat av en gjennomsnittlig nedgang i salgsinntektene i landsdelens Merkurbutikker med 0,92 prosent, mens det var hele 16,45 prosent vekst i regnskapsposten Andre inntekter.
- Gjennomsnittet for inntekter registrert i regnskapsposten Andre inntekter var lavere i 2018 enn året før i 3 av landsdelene. Størst nedgang i disse ekstra inntekter, hadde Merkurbutikkene på Vestlandet med 6,53 prosent.
- 36 prosent av Merkurbutikkene i analysen hadde nedgang i omsetningen i 2018. På Østlandet var det omsetningsnedgang for 44,4 prosent av Merkurbutikkene, mens andelen butikker med nedgang i omsetningen var 33,8 prosent for Merkurbutikkene i Telemark/Agder.
- Gjennomsnittet for bruttofortjenesten, som er beregnet i prosent av inntektene av varesalget, varierte fra 25,42 prosent for Merkurbutikkene på Østlandet til 22,75 prosent i Møre /Trøndelag. 53,7 prosent av Merkurbutikkene hadde i 2018 nedgang i størrelsen bruttofortjeneste i prosent. Av landsdelene var det størst nedgang i bruttofortjeneste-nivået for butikkene i Telemark/Agder med 57,9 prosent, og minst nedgang for butikkene i Nord-Norge med 45,1 prosent.
- Merkurbutikkene på Østlandet hadde ifølge regnskapsanalysen det høyeste gjennomsnittsnivå i prosent for alle kostnadsposter i analysen. Kostnadene er beregnet i prosent av samlet omsetning og som et uveiet gjennomsnitt for butikkene i en gruppe.
- Lønnskostnadene var størst av kostnadspostene og var i gjennomsnitt 15,39 prosent for Merkurbutikkene på Østlandet. Butikkene i Telemark/Agder hadde laveste lønnskostnader med et gjennomsnitt på 13,94 prosent. 62,4 prosent av Merkurbutikkene hadde i 2018 en økning i lønnsprosenten. Størst andel butikker med øket lønnsprosent var for butikkene i Nord-Norge hvor 7 av 10 butikker hadde høyere lønnsprosent i 2018 sammenlignet med året før.
- Gjennomsnittet for godtgjørelse til daglig leder var høyest i Møre/Trøndelag med 393 000 kroner, og lavest i Nord-Norge med 309 000 kroner. Gjennomsnittlig øket lederlønnen i Merkurbutikkene med 4,7 prosent i 2018. Størst var økningen for butikkene i Nord-Norge, det var en nedgang på 4,1 prosent for Merkurbutikkene på Østlandet.
- Nest største kostnadspost i analyseregnskapene var Andre driftskostnader med et gjennomsnitt for kostnaden på 9,57 prosent i 2018. Butikkene på Østlandet hadde et gjennomsnitt for andre driftskostnader på 10,55 prosent, mens butikkene på Vestlandet hadde et gjennomsnitt som var 1,6 prosentpoeng lavere.
- Gjennomsnittlig resultat før skatt for Merkurbutikkene i regnskapsanalysen 2018, var 0,67 prosent. Butikkene i Nord-Norge hadde best resultat med et gjennomsnitt på 2,03 prosent.

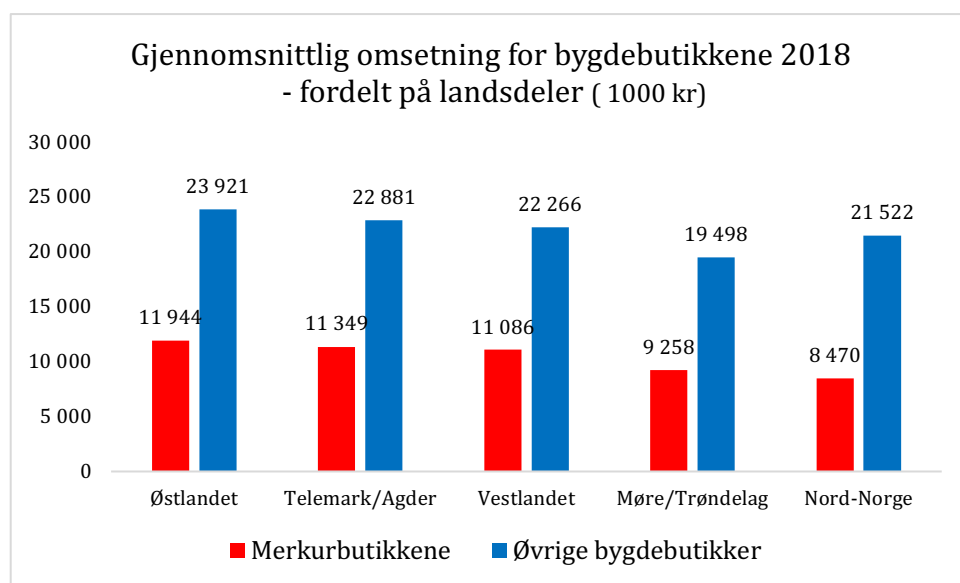
Svakest resultat hadde Merkurbutikkene på Vestlandet med et gjennomsnittlig minusresultat på 0,15 prosent.

- 42,6 prosent av Merkurbutikkene på Vestlandet hadde et minusresultat i sine regnskaper. Med en andel på 31,3 prosent, var det butikkene lokalisert i Nord-Norge som hadde den laveste andel butikker med minusresultat i regnskapene.
- I 2018 hadde 6 av 10 Merkurbutikker nedgang i regnskapsmessig resultat før skatt. Andelen butikker med nedgang i resultatet, var høy i alle landsdeler og høyest på Vestlandet med redusert resultat for 65,4 prosent av Merkurbutikkene. Minst andel butikker med nedgang i resultat-prosenten var det i landsdel Telemark/Agder med 56,1 prosent.
- Merkurbutikkens soliditet målt med egenkapitalen i prosent, var størst blant butikkene i Nord-Norge som hadde et gjennomsnitt for egenkapitalen i prosent på 40,8. Laveste gjennomsnittlig egenkapitalen av landsdelene, var Vestlandet med 25,6 prosent.
- Også for økonomistørrelsen Likviditetsgrad var det Merkurbutikkene i Nord-Norge som hadde størst gjennomsnitt i 2018 med 3,50. Butikkene i Telemark/Agder hadde laveste gjennomsnitt for Likviditetsgraden med 2,01.

6.3 Merkurbutikkene og Øvrige bygdebutikkene i landsdelene

Vi skal her vise og kommentere en sammenligning av økonomistørrelser for bygdebutikkene med tilknytning til Merkur-programmet og for gruppen Øvrige bygdebutikker.

Omsetning og omsetningsutvikling



Figur 33

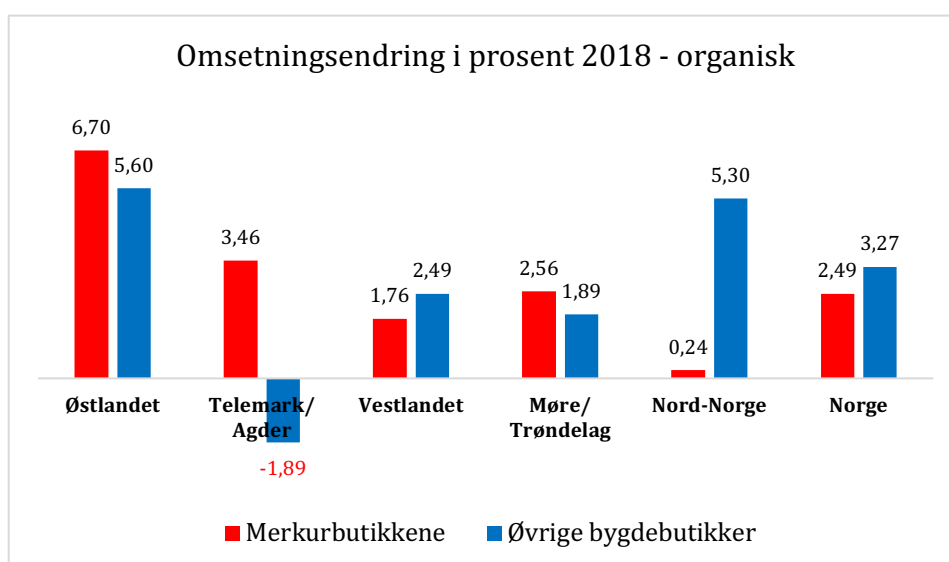
Kilde: Proff/IBA

Figur 33 viser gjennomsnittlig omsetningsstørrelse for bygdebutikkene som inngår i regnskapsanalysen fordelt på Merkurbutikkene og Øvrige bygdebutikker og ut fra beliggenheten til butikkene i landsdeler. Gjennomsnittsomsetningen for Øvrige bygdebutikker er på landsbasis 2,1 ganger den for Merkurbutikker. Dette er naturlig ut fra at det er begrensninger i omsetningsstørrelse for å kunne delta i Merkur-programmet. I landsdel Nord-Norge var den gjennomsnittlige omsetningen for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker 2,54 ganger større enn Merkurbutikkens gjennomsnittsomsetning. I de andre landsdelene var forholdet mellom omsetningen i de to grupper av bygdebutikker at gruppen Øvrige bygdebutikker hadde et nivå på omsetningen som var mellom 2 og 2,1 ganger gjennomsnittet for Merkurbutikkene.

Bygdebutikkens omsetning er sum av inntektene ved salg av varer og av regnskapsførte Andre inntekter, som i hovedsak er inntekter bygdebutikken har hatt gjennom et tilbud av tilleggstenester og/eller annen form for virksomhet hvor inntekter og kostnader av ulike grunner inngår i butikkens regnskap. Beregning av gjennomsnittlig nivå på Andre inntekter, viste at butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker hadde større inntekter enn Merkurbutikkene i alle landsdeler. Dersom bygdebutikkens Andre inntekter regnes i prosent av omsetningen, var inntektsprosenten klart størst for Merkurbutikkene i alle landsdeler.

Vår regnskapsanalyse av 510 bygdebutikker i 2018, viste en gjennomsnittlig vekst i omsetningen på 2,02 prosent. Butikkene med tilknytning til Merkur-programmet øket omsetningen med 1,38 prosent, og for gruppen Øvrige bygdebutikker var gjennomsnittlig omsetningsvekst 2,94 prosent. Av landsdelene var det bygdebutikkene lokalisert på Østlandet som hadde størst gjennomsnittlig vekst i omsetningen med 3,74 prosent, mens gjennomsnittet for bygdebutikkene på Vestlandet var lavest med 0,35 prosent.

Bygdebutikkene inndelt i gruppene Merkurbutikker og Øvrige bygdebutikker, viste at Merkurbutikkene hadde best gjennomsnittlig omsetningsutvikling i landsdelene Telemark/Agder, Østlandet og Møre/Trøndelag. I denne beregning av omsetningsutvikling inngår også omsetningen for de av bygdebutikkene som er nye i Bygdebutikk-registeret i 2018.

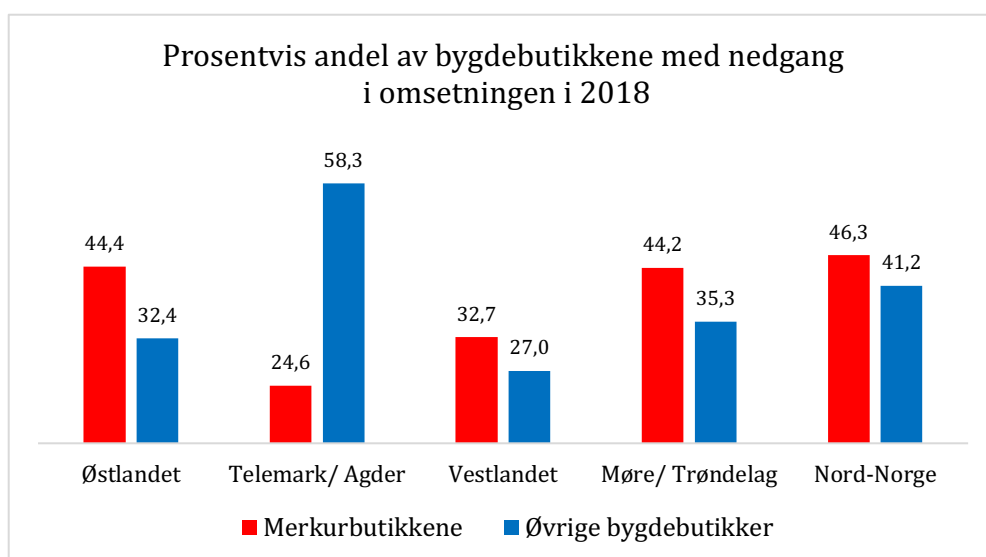


Figur 34

Kilde: Proff/IBA

I figur 34 er vist en sammenligning av organisk omsetningsutvikling i prosent i 2018 mellom Merkurbutikkene og butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker. Analysen bygger på regnskapsdata for 500 bygdebutikker som var aktive både i 2017 og 2018.

Merkurbutikkene hadde en bedre gjennomsnittlig beregnet omsetningsutvikling enn butikkene i gruppene Øvrige bygdebutikker i landsdelene Østlandet, Telemark/Agder og Møre Trøndelag. Bygdebutikken på Østlandet hadde størst omsetningsvekst både for Merkurbutikkene og for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker. I landsdel Telemark/Agder var omsetningsutviklingen svært ulik i de to butikkgrupper med god omsetningsvekst for Merkurbutikkene og nedgang i omsetningen for Øvrige bygdebutikker. I Nord-Norge var det også store forskjeller i omsetningsutviklingen, med en gjennomsnittsvekst for Merkurbutikkene på kun 0,24 prosent og hele 5,30 prosent omsetningsvekst for landsdelens butikker i gruppen Øvrige bygdebutikker



Figur 35

Kilde: Proff/IBA

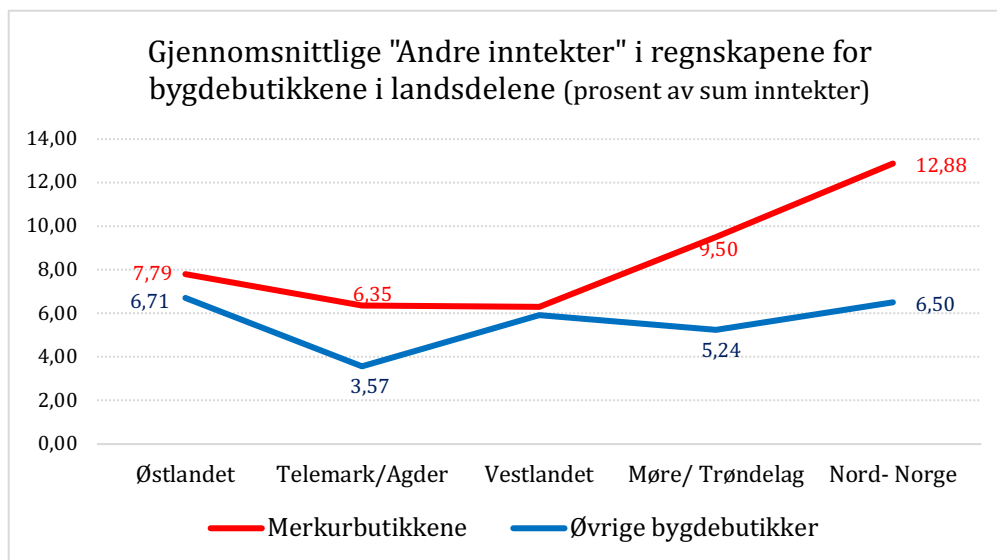
Figur 35 viser andeler i prosent av bygdebutikkene med nedgang i omsetningen i 2018. Med unntak for bygdebutikkene i Telemark/Agder, var det blant Merkurbutikkene at det var størst andel butikker med omsetningsnedgang i 2018. Det prosentvis store andel av Øvrige bygdebutikker i Telemark/Agder med nedgang i omsetningen, forklarer mye av den svake gjennomsnittlige omsetningsutvikling for denne butikkgruppe, som vist i figur 34.

Bruttofortjeneste og samlede inntekter

Bruttofortjenesten er inntekten bygdebutikkene har hatt av varesalget i en periode. Som prosentstørrelse er bruttofortjeneste regnet av salgsinntektene. Gruppen Øvrige bygdebutikker hadde høyere gjennomsnittlig bruttofortjeneste-% enn Merkurbutikkene i alle landsdeler i 2018. Blant Merkurbutikkene var det butikkene på Østlandet som hadde størst bruttofortjeneste med 25,42 prosent, nivået var lavest for butikkene i landsdel Møre/Trøndelag med 22,75 prosent. Butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker, hadde størst gjennomsnittlig bruttofortjeneste i Telemark/Agder med 26,85 prosent, mens også her hadde butikkene i Møre/Trøndelag laveste gjennomsnittsnivå med 23,32 prosent.

53,7 prosent av Merkurbutikkene i regnskapsanalysen hadde nedgang i bruttofortjenesten i prosent i 2018. I Telemark/Agder var andelen med nedgang i bruttofortjeneste-prosenten 57,9 prosent, mens tilsvarende størrelse for Merkurbutikkene i Nord-Norge var 45,1 prosent. Blant butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker var det størst nedgang i bruttofortjenesten i prosent for butikkene i Nord-Norge, mens det var kun 16,7 prosent av butikkene i Telemark/Agder som hadde nedgang i størrelsen.

Bruttofortjenesten i kroner danner sammen med Andre inntekter de samlede inntekter som skal dekke kostnadene ved drift av bygdebutikken og forhåpentligvis være stort nok til å kunne vise et positivt resultat for butikken. Sum inntekter for bygdebutikkene var i gjennomsnitt 25,79 prosent av butikkens omsetning. Størst inntekt blant Merkurbutikkene i landsdelene hadde butikkene på Østlandet med et gjennomsnitt på 26,99 prosent, mens butikkene i Nord-Norge hadde størst gjennomsnittlige inntekter i 2018 med 27,47 prosent. Laveste gjennomsnitt for samlede inntekter hadde butikkene i landsdel Møre/Trøndelag i gruppen Andre bygdebutikker med 24,28 prosent.



Figur 36

Kilde: Proff/IBA

Figur 36 viser gjennomsnittet for bygdebutikkene av regnskapsposten Andre inntekter regnet i prosent av sum inntekter (bygdebutikkens omsetning) i landsdelene 2018. Merkurbutikkene hadde større andeler inntekter av andre inntektsområder enn varesalget, i alle landsdeler. Størst var andelen Andre inntekter i Nord-Norge med 12,88 prosent for Merkurbutikkene og 6,50 prosent for Øvrige bygdebutikker. Butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker i landsdel Telemark/Agder hadde laveste andel inntekter fra aktiviteter utenom vareomsetningen, med kun 3,57 prosent av omsetningen.

Bygdebutikkens kostnader

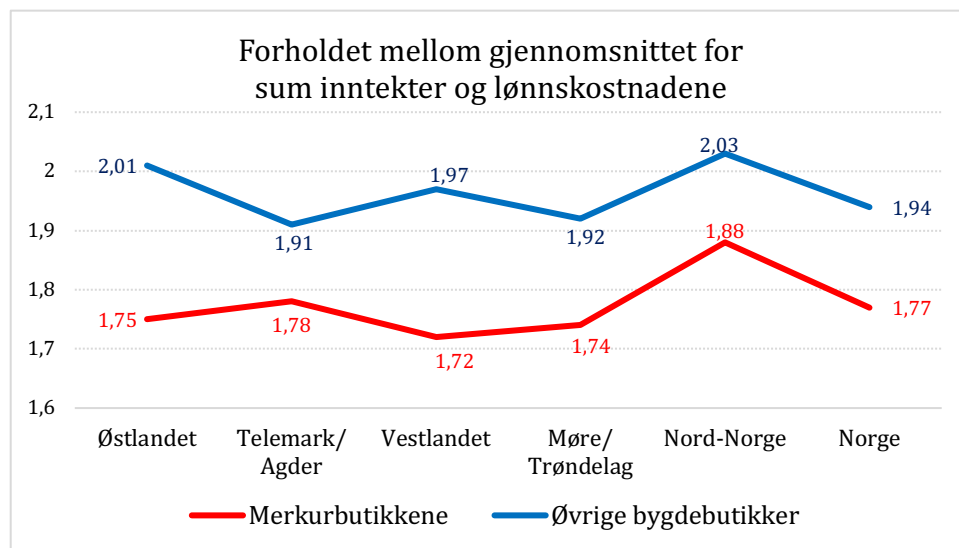
Lønnskostnadene er den største kostnadspost i bygdebutikkens regnskaper. Gjennomsnittlige lønnskostnader regnet i prosent av omsetningen, var 14,18 prosent. Det var imidlertid store variasjoner mellom bygdebutikkene i lønnskostnadene i prosent. Merkurbutikkene hadde størst gjennomsnittlig lønnsprosent i alle landsdeler unntatt i Telemark/Agder. I landsdel Møre/Trøndelag var det størst forskjell mellom Merkurbutikkene og Øvrige bygdebutikker i gjennomsnittsnivået for lønnskostnadene. Merkurbutikkens gjennomsnittskostnader var 14,13 prosent, mens Øvrige bygdebutikker hadde et gjennomsnitt for lønnskostnader på 12,65 prosent.

62,1 prosent av bygdebutikkene i regnskapsundersøkelsen 2018, hadde økning i sin lønnsprosent. Både for Merkurbutikker og for Øvrige bygdebutikker var det økning av lønnskostnadene for mer enn halvparten av bygdebutikkene i alle landsdeler. Størst prosentvis andel av butikker med økning, var det for gruppen Øvrige bygdebutikker i landsdel Telemark/Agder, hvor 83,3 prosent av butikkene hadde økning i sine lønnskostnader sammenlignet med nivået året før. Økningen var også stor for bygdebutikkene i Nord-Norge med over 70 prosent.

Godtgjørelse til daglig leder inngår i bygdebutikkens lønnskostnader. I bygdebutikker med lavest omsetning utgjør lederlønnen gjerne en stor og dominerende andel av de samlede lønnskostnader. Videre ser vi at uttak av lederlønn ofte er beskjedent og/eller lik 0 i bygdebutikker med lav omsetning eller når butikkens økonomiske situasjon er presset og hvor fortsatt drift av bygdebutikken er avhengig av drastiske kostnadskutt.

Gjennomsnittsnivået for godtgjørelse til lederne av bygdebutikkene i landsdelene, viser et høyere nivå på lederlønnen i butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker enn i Merkurbutikkene. Unntak fra dette, er godtgjørelsen til butikkledere i landsdel Møre/Trøndelag. Bygdebutikkene i Nord-Norge hadde stor vekst i gjennomsnittlig lederlønn i 2018. Veksten var også god for Merkurbutikkene i Møre/Trøndelag, mens det var betydelig nedgang i godtgjørelsen til lederne i gruppen Øvrige bygdebutikker. Det var også nedgang i gjennomsnittlig lederlønn for Merkurbutikkene på Østlandet og for Øvrige bygdebutikker i Telemark/Agder.

Ved vurdering av nivået på lønnskostnader, kan en økonomistørrelse som er beregnet som forholdet mellom de inntekter som er oppnådd ved varesalg og andre inntektsskapende aktiviteter i en periode og de lønnskostnader som er knyttet til denne virksomhet, være en indikator som viser i hvilken grad bygdebutikken har mulighet til å kunne oppnå et resultat av driften som er positivt.



Figur 37

Kilde: Proff/IBA

Figur 37 viser forholdet mellom sum inntekter og lønnskostnader ut fra regnskapstall i regnskapsanalysen 2018. Butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker har i alle landsdelene et gunstigere forhold mellom sum inntekter og lønnskostnadene enn forholdet som er beregnet for Merkurbutikkene, og derved et bedre grunnlag for å kunne skape dekning for øvrige kostnader og gi et positivt regnskapsresultat.

En måte å tolke tallene i figuren på, er for landsdel Vestlandet at dersom Merkurbutikkene skal oppnå et positivt resultat, må summen av de øvrige driftskostnader ikke overstige 72 prosent av lønnskostnadene. For gruppen Øvrige bygdebutikker er rammen for dekning av øvrige driftskostnader 97 prosent av lønnskostnadene.

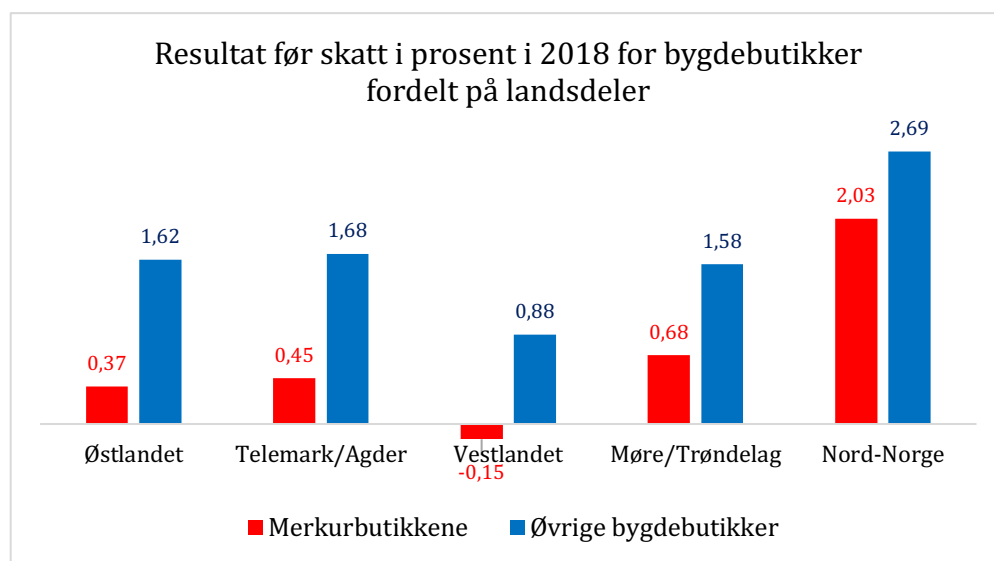
Regnskapsposten Andre driftskostnader er nest største av bygdebutikkens kostnader. Det er ofte store variasjoner i størrelsen på denne kostnadspost hvor blant annet bygdebutikkens kostnader til lokaler, administrasjon og markedsføring gjerne inngår. Spesielt for størrelsen på kostnadene for lokaler som bygdebutikkene disponerer, er det store ulikheter i regnskapene. Faktorer som beliggenhet, størrelse, eierskap, standard og alder er naturlig nok med og bestemmer nivået på lokalkostnadene. I enkelte bygdebutikker med lav omsetning og/eller svak økonomi, ser vi at eier(e) av lokalene som disponeres ikke belaster butikkens regnskap med reelle kostnader for derved å kunne bidra til å opprettholde drift av bygdebutikken.

Gjennomsnittet for kostnadsposten Andre driftskostnader i prosent var i 2018 høyere for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker enn for Merkurbutikkene. I analysen av bygdebutikkene fordelt på landsdeler, var gjennomsnittet for kostnadsposten størst for Øvrige bygdebutikker i alle landsdeler med unntak av Nord-Norge. Bygdebutikkene på Østlandet hadde størst kostnadsprosent for Andre driftskostnader i begge butikkgrupper. Blant Merkurbutikkene var det butikkene i landsdel Møre/Trøndelag som kunne vise til laveste gjennomsnittsnivå for driftskostnadene med 8,97 prosent.

Regnskapsposten avskrivninger var i gjennomsnitt 1,14 prosent av omsetningen i bygdebutikkene. Det var kun mindre forskjeller i gjennomsnittet for avskrivnings-prosenten i Merkurbutikkene og for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker. Med bygdebutikkene fordelt på landsdeler viste analysen størst gjennomsnittlig avskrivninger i prosent for Merkurbutikkene på Østlandet og for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker på Vestlandet.

Finanskostnadene var i gjennomsnitt 0,50 prosent for bygdebutikkene og også for denne kostnadspost var det kun mindre variasjoner i gjennomsnittet for Merkurbutikker og Øvrige bygdebutikker. Med bygdebutikkene fordelt på landsdeler viste analysen høyeste nivå med 0,82 prosent, for finanskostnader for butikkene på Vestlandet i gruppen Øvrige bygdebutikker og med 0,72 prosent for Merkurbutikkene.

Bygdebutikkens resultat

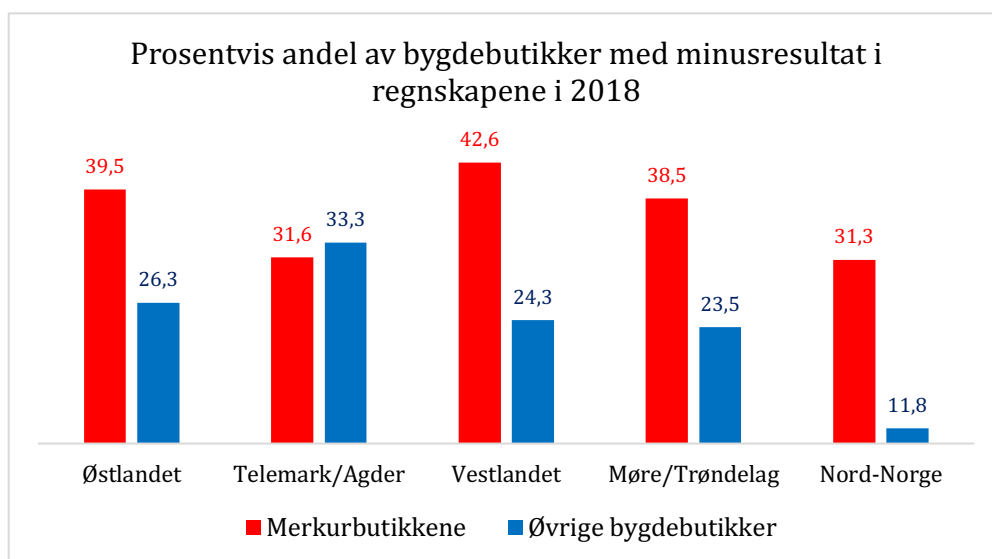


Figur 38

Kilde: Proff/IBA

Figur 38 viser gjennomsnittet for regnskapsposten Resultat i prosent i 2018 for bygdebutikkene i regnskapsanalysen fordelt på beliggenhet i landsdeler og tilknytning til Merkur-programmet eller i gruppen Øvrige bygdebutikker.

Som figur 38 viser, var gjennomsnittet for resultatet i prosent best i alle landsdeler for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker. Butikkene i Nord-Norge hadde et resultat på i gjennomsnitt 2,69 prosent av omsetningen, mens butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker lokalisert på Vestlandet hadde svakest gjennomsnittsresultat med 0,88 prosent. Også for Merkurbutikkene var det butikkene i Nord-Norge som hadde best gjennomsnittlig resultat, med 2,03 prosent, og også her var det butikkene på Vestlandet som hadde svakest resultat med et gjennomsnittlig minusresultat på 0,15 prosent.



Figur 39

Kilde: Proff/IBA

Figur 39 viser andelen bygdebutikker i landsdelene med minusresultat i sine regnskaper i 2018. Med unntak for landsdelen Telemark/Agder, var det en større andel butikker med minusresultat i regnskapene blant Merkurbutikkene enn blant butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker i alle landsdelene. Blant Merkurbutikkene var det størst andel butikker med minusresultat på Vestlandet, mens det var størst andel av Øvrige bygdebutikker med minusresultat i Telemark/Agder. Det var bygdebutikkene i Nord-Norge som hadde prosentvis færrest butikker med minusresultat, både for Merkurbutikkene og for Øvrige bygdebutikker.

Statistikken for hvor stor andel av bygdebutikkene som hadde nedgang i resultatet i prosent i 2018, viste et gjennomsnitt for Norge på 51,8 prosent. Inndelt i landsdeler, viste statistikken at i 2018 hadde mer enn halvparten av bygdebutikkene i samtlige landsdeler, nedgang i regnskapsposten Resultat før skatt i prosent. Dette var situasjonen både for Merkurbutikkene og for gruppen Øvrige bygdebutikker. Bygdebutikkene på Vestlandet hadde størst andel butikker med nedgang i resultatprosenten blant Merkurbutikkene med 65,4 prosent. Med en andel på 54,1 prosent for gruppen Øvrige bygdebutikker, hadde landsdelen også den laveste andel butikker med resultatnedgang i 2018.

Bygdebutikkens soliditet

Egenkapitalen i prosent av sum eiendeler forteller om bygdebutikkens soliditet, dvs. bygdebutikkens evne til å tåle tap. Gjennomsnittlig egenkapital for bygdebutikkene var 34,4 prosent i 2018. Merkurbutikkens gjennomsnittsnivå var 32,7 prosent, og for Øvrige bygdebutikker var gjennomsnittet 37,7 prosent. Med bygdebutikkene fordelt på landsdeler, viste analysen at butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker hadde størst gjennomsnittsnivå for egenkapitalen i prosent i alle landsdeler unntatt i Møre/Trøndelag.

Bygdebutikkene i Nord-Norge hadde høyest gjennomsnitt for egenkapitalprosenten både for Merkurbutikkene med 40,8 prosent og for Øvrige bygdebutikker med 48,2 prosent. Laveste nivå i landsdelene for gjennomsnittlig egenkapital i prosent, hadde bygdebutikkene på Vestlandet med et gjennomsnitt på 32,7 prosent for landsdelens Merkurbutikker og 25,6 prosent for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker.

7. En analyse av bygdebutikkens økonomi i perioden 2010 – 2018

For å kunne vise utviklingen over tid for økonomien til bygdebutikkene, har vi valgt å analysere regnskapene for de av bygdebutikkene hvor det er tilgjengelige regnskapstall for 2018 og for alle år tilbake til år 2010. Denne analyse omfatter 386 bygdebutikker hvorav 62,4 prosent var registrert med tilknytning til Merkur-programmet.

Regnskapsanalysen for bygdebutikkene 2018 bygger på regnskapene for 510 butikker hvorav 500 hadde ordinær drift både i 2018 og 2017. For å vise i hvilken grad analysen av de 386 bygdebutikker med regnskaper for perioden 2010 – 2018 kan fortelle om utviklingen for et større antall butikker, har vi sammenstilt gjennomsnittstall for økonomien ut fra den organiske analyse av bygdebutikkene i 2018 med tilsvarende økonomistørrelser for de 386 bygdebutikker med regnskaper over 9 år.

Tabell 7 A: Økonomitall i 2018 for 338 butikker i tidsanalysen og totalt antall i regnskapsanalysen

	Bygdebutikker 2018		Merkurbutikker		Øvrige bygdebutikker	
Antall virksomheter	500	386	333	241	167	145
Salgsinntekt (1000 kr)	14 074	14 882	10 231	10 614	21 535	21 976
Annen inntekt (1000 kr)	264	283	225	237	340	358
Sum inntekter (1000 kr)	14 338	15 167	10 456	10 852	21 875	22 334
Bruttofortjeneste	24,42	24,16	24,09	23,67	25,06	24,95
Lønnskostnader	14,12	14,18	14,51	14,49	13,53	13,68
Avskrivninger	1,15	1,13	1,12	1,15	1,13	1,09
Andre driftskostnader	9,65	9,59	9,21	9,47	9,86	9,78
Finanskostnader	0,50	0,50	0,51	0,52	0,47	0,47
Resultat før skatt	1,02	0,94	0,70	0,54	1,65	1,60
Egenkapital i prosent	35,2	36,9	33,8	35,7	38,0	38,7
Likviditetsgrad	2,67	2,77	2,73	2,83	2,57	2,68

Tabell 7 B: Effektivitetstall m v

	Bygdebutikker		Merkurbutikker		Øvrige bygdebutikker	
Antall virksomheter	500	386	333	241	167	145
Oms.endring i % - Salgsinntekter	2,86	2,37	2,47	1,54	3,22	3,05
Oms.endring i %- Andre inntekter	4,76	5,60	3,21	3,49	6,58	7,83
Oms.endring i % - Sum inntekter	2,89	2,45	2,49	1,59	3,27	3,13
Andeler i % av butikkene med:						
Nedgang i omsetningen i 2018	35,8	37,3	36,0	37,3	35,3	37,2
Nedgang i bruttofortj.-prosent	51,4	51,8	53,8	53,1	48,5	49,7
Økning av lønnsprosenten	60,8	65,3	61,6	66,4	59,3	63,4
Nedgang i resultat-prosenten	60,8	63,0	61,0	62,7	60,5	63,4
Minusresultat i regnskapet	32,2	34,2	37,0	39,4	22,9	25,5
Gj.sn. lederlønn (1000 kr)	387	398	357	363	444	454
Endring i lederlønn i 2018 (%)	4,0	4,9	6,6	7,0	0,2	2,0

Kommentarer til tabellene 7 A og 7 B:

- Gjennomsnittsomsetningen var 5,7 prosent høyere for de 386 bygdebutikker (kalt utvalget) med regnskap over 9 år enn det totale antall i regnskapsanalysen 2018. Det var først og fremst for Merkurbutikkene at gjennomsnittsomsetningen for utvalget var høyere enn for Merkurbutikkene i regnskapsanalysen 2018.
- De 92 Merkurbutikker som ikke var med i utvalget, hadde en gjennomsnittsomsetning på 9,215 millioner kroner i 2018, dvs. 15,1 prosent lavere enn gjennomsnittet for utvalget. Tilsvarende hadde de 22 butikker i gruppen Øvrige bygdebutikker som ikke var med i utvalget, en gjennomsnittsomsetning på 21,69 millioner kroner, noe som var kun 1,3 prosent lavere enn gjennomsnittsomsetningen i regnskapsanalysen.
- Omsetningsutviklingen i 2018 var 0,49 prosentpoeng høyere i den organiske analyse av bygdebutikker enn gjennomsnittet for utvalget. For Merkurbutikkene var organisk omsetningsvekst 0,93 prosentpoeng høyere i 2018 enn omsetningsveksten for Merkurbutikkene som hadde regnskaper for alle år i perioden 2010 – 2018.
- I 2018 var det varesalget som førte til at det var en gjennomsnittlig lavere vekst i omsetningen for utvalgets butikker enn samlet for butikkene i regnskapsanalysen. For regnskapsposten Andre inntekter var veksten i omsetning langt større for butikkene i utvalget enn gjennomsnittet i regnskapsanalysen. Dette gjaldt både for Merkurbutikkene og for Andre bygdebutikker.
- Det var kun mindre forskjeller mellom utvalgets butikker og regnskapsanalysen i andelen av butikkene med nedgang i omsetningen.
- Bruttofortjenesten, dvs. inntekten av varesalget, var som prosentstørrelse noe lavere for utvalgets butikker enn gjennomsnittet for butikkene i regnskapsanalysen. Det var også marginale forskjeller i andelen av butikkene med nedgang i bruttofortjenesten i prosent.
- Gjennomsnittet for bygdebutikkens kostnader i prosent, viste kun mindre forskjeller mellom utvalgets butikker og det totale antallet i regnskapsanalysen. Et litt lavere gjennomsnitt for utvalgets butikker for kostnadsposten Andre driftskostnader og en noe større andel butikker med øket lønnsprosent, var de største forskjeller i prosentstørrelsene.
- Gjennomsnittet for regnskapsposten Resultat før skatt i prosent var lavere for butikkene i utvalget enn for butikkene i regnskapsanalysen. Resultatet i prosent var lavere både for Merkurbutikkene og gruppen Øvrige bygdebutikker.
- En beregning av gjennomsnittet for regnskapsposten Resultat i prosent for de 114 bygdebutikkene i regnskapsanalysen som ikke var med i utvalget, viste 0,30 prosentpoeng større gjennomsnittlig resultat. Tilsvarende beregning for Merkurbutikkene viste 0,43 prosentpoeng bedre resultat for butikkene som ikke var med i utvalget, mens avviket for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker, var 0,76 prosentpoeng.
- Det var kun mindre forskjeller mellom utvalgets butikker og det totale antallet butikker i regnskapsanalysen i antallet butikker med minusresultat i regnskapene og antall butikker med lavere resultatprosent i 2018 enn i 2017.
- Egenkapitalen i prosent var litt større for utvalgets butikker enn gjennomsnittet i regnskapsanalysen. Blant utvalgets butikker var det Merkurbutikkene som hadde økning i denne økonomistørrelse.
- Det var også kun mindre forskjeller i gjennomsnittlig likviditetsgrad mellom utvalgets butikker og butikkene i regnskapsanalysen.
- Gjennomsnittlig godtgjørelse til daglig leder var litt høyere i utvalgets butikker enn i butikkene i regnskapsanalysen. I 2018 var det også størst prosentvekst for lederlønnen i utvalgets butikker. Blant utvalgets butikker, var det Merkurbutikkene som hadde størst prosentvis vekst i lederlønn.

7.1 Økonomistørrelser over tid for 386 bygdebutikker

Vi skal her i tabellene 8 A og 8 B vise økonomistørrelser for 386 bygdebutikker som vi har regnskapstall for i alle år i perioden fra 2010 til 2018. I tabellene 9 A og 9 B skal vi på tilsvarende måte vise økonomistørrelsene for de av bygdebutikkene som er registrert med tilknytning til Merkur-programmet. Bygdebutikker med regnskapstall som er svært unormale og således forteller om store, spesielle aktiviteter ut over omsetningen av dagligvarer og av nært tilknyttede tilleggstenester, er utelatt i denne delen av analysen.

Økonomistørrelsene som er vist i tabellene, bygger på offentlig tilgjengelige regnskapsdata gjennom Proff. Ut fra disse er det gjennomført beregninger av størrelser som gir et godt bilde av bygdebutikkens økonomi og økonomisk utvikling, og ut fra disse data er det beregnet gjennomsnittstørrelser for bygdebutikkene inndelt i grupper.

Tabell 8 A: Hovedtall for bygdebutikkens økonomi i årene 2010 – 2018

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Antall virksomheter	386	386	386	386	386	386	386	386	386
Salgsinntekt (1000 kr)	11 522	12 280	12 706	13 052	13 748	14 096	14 452	14 537	14 882
Annen inntekt (1000 kr)	198	214	215	222	230	247	256	268	283
Sum inntekter (1000 kr)	11 720	12 495	12 921	13 275	13 978	14 343	14 708	14 805	15 166
Bruttofortjeneste	22,17	22,73	22,88	23,17	23,24	23,45	23,70	24,30	24,16
Lønnskostnader	12,39	12,40	12,65	12,83	12,86	13,15	13,48	13,72	14,18
Avskrivninger	0,90	0,94	0,93	0,94	0,92	0,98	1,02	1,07	1,13
Andre driftskostnader	9,07	8,73	8,67	8,83	8,63	8,79	9,10	9,29	9,59
Finanskostnader	0,53	0,53	0,50	0,50	0,44	0,39	0,37	0,40	0,50
Resultat før skatt	1,07	1,92	1,89	1,86	2,07	2,00	1,59	1,85	0,94
Egenkapital i prosent	29,0	31,2	33,7	34,7	36,0	37,0	37,4	38,5	36,9
Likviditetsgrad	2,34	2,44	2,56	2,55	2,51	2,68	2,63	2,70	2,77

Tabell 8 B: Effektivitetstall m v for bygdebutikkene i årene 2010 – 2018

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Oms.endr. i % - Salgsinntekter	4,21	6,58	3,47	2,72	5,33	2,53	2,53	0,59	2,37
Oms.endr. i % - Andre inntekter	-1,74	8,08	0,47	3,26	3,60	7,39	3,64	4,69	5,60
Oms.endr. i % - Sum inntekter	4,28	6,61	3,41	2,74	5,30	2,61	2,54	0,66	2,45
Gj.sn. lederlønn (1000 kr)	298	323	335	358	361	368	375	380	398
Minusresultat i regnskapet (%)	34,2	21,0	22,5	26,4	20,2	21,5	26,9	24,1	34,2

Av de 386 bygdebutikker som inngikk i denne delen av regnskapsanalysen, var 241 butikker tilsluttet Merkur-programmet. Gjennomsnittlige økonomistørrelser for Merkurbutikkene i perioden 2010 – 2018 er vist i tabellene 9 A og 9 B.

Tabell 9 A: Hovedtall for Merkurbutikkens økonomi i årene 2010 - 2018

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Antall virksomheter	241	241	241	241	241	241	241	241	241
Salgsinntekt (1000 kr)	8 605	9 197	9 496	9 708	10 235	10 360	10 493	10 453	10 614
Annen inntekt (1000 kr)	146	157	162	176	180	196	207	229	237
Sum inntekter (1000 kr)	8 751	9 355	9 658	9 884	10 415	10 556	10 701	10 682	10 852
Bruttofortjeneste	21,84	22,39	22,51	22,76	22,67	22,98	23,24	23,88	23,67
Lønnskostnader	12,61	12,62	12,84	12,95	13,01	13,33	13,73	13,99	14,49
Avskrivninger	0,89	0,95	0,91	0,93	0,90	0,98	1,01	1,07	1,15
Andre driftskostnader	8,94	8,61	8,48	8,71	8,55	8,85	9,08	9,17	9,47
Finanskostnader	0,57	0,57	0,53	0,53	0,47	0,41	0,39	0,43	0,52
Resultat før skatt	0,62	1,55	1,63	1,60	1,58	1,51	1,10	1,68	0,54
Egenkapital i prosent	28,3	31,0	33,7	34,8	35,8	36,7	36,9	38,0	35,7
Likviditetsgrad	2,51	2,63	2,70	2,74	2,60	2,75	2,67	2,78	2,83

Tabell 9 B: Effektivitetstall m v for Merkurbutikkene i årene 2010 – 2018

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Oms.endr. i % - Salgsinntekter	-0,15	6,88	3,24	2,23	5,43	1,22	1,28	-0,38	1,54
Oms.endr. i % - Andre inntekter	-5,36	7,45	2,92	8,96	1,88	8,77	6,03	10,27	3,49
Oms.endr. i % - Sum inntekter	-0,02	6,89	3,23	2,34	5,37	1,35	1,37	-0,17	1,59
Gj.sn. lederlønn (1000 kr)	280	300	315	333	334	334	333	339	363
Minusresultat i regnskapet (%)	36,9	24,5	24,5	31,1	26,1	25,3	30,7	25,7	39,4

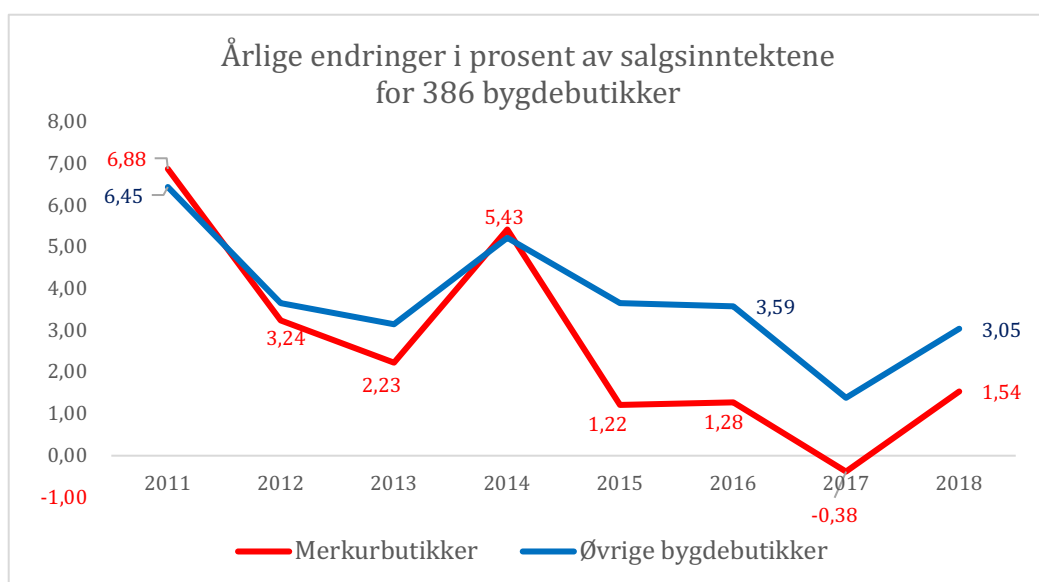
7.2 Kommentar til utviklingen for bygdebutikkene i perioden 2010 – 2018

Vi skal i dette avsnittet belyse sentrale trekk ved den økonomiske stilling og utvikling for bygdebutikkene i perioden 2010 – 2018. Videre vil vi kommentere utviklingen for Merkurbutikkene i analyseperioden, og på enkelte områder vil vi vise en sammenligning av denne med utviklingen for butikkene definert som Øvrige bygdebutikker.

Tabell 10: Omsetningsutviklingen for bygdebutikkene i perioden 2010 – 2018

	Gj.sn. omsetning (1000 kr)		%-endring
	2010	2018	2010 - 2018
Bygdebutikker	11 720	15 167	29,4
Merkurbutikker	8 751	10 852	24,0
Øvrige bygdebutikker	16 634	22 334	34,3

Tabell 10 viser gjennomsnittlig omsetning i 2010 og 2018 for de 386 bygdebutikker som inngår i IBA's analysen av bygdebutikker med regnskaper i alle år i analyseperioden. Bygdebutikkens omsetning i perioden økte med 29,4 prosent. Til sammenligning var omsetningsveksten for landets dagligvarebutikker 35,1 prosent i perioden 2010 – 2018. Blant bygdebutikkene var gjennomsnittlig omsetningsvekst for Merkurbutikkene 24,0 prosent, mens butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker kunne vise til en gjennomsnittlig omsetningsvekst på 34,3 prosent.



Figur 40

Kilde: Proff/IBA

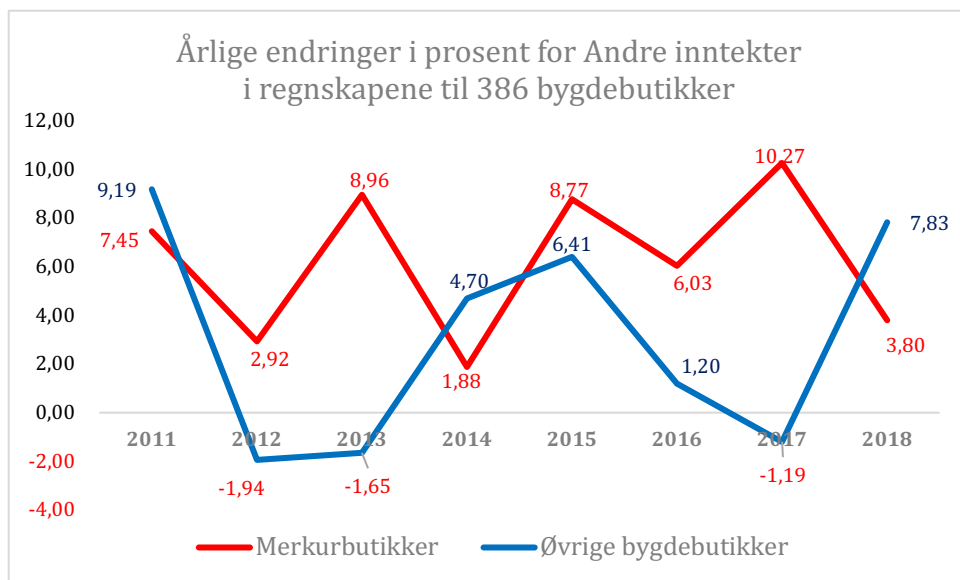
Figur 40 viser prosentvis endring i gjennomsnittlige salgsinntekter for Merkurbutikkene og for Øvrige bygdebutikker i perioden fra 2010 til 2018. Med unntak for årene 2011 og 2014 har det vært best utvikling for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker. En av forklaringene på denne forskjell i omsetningsutvikling, er at de gjennomsnittlige salgsinntekter for Øvrige bygdebutikker var mer enn det dobbelte av de for Merkurbutikkene i 2018.

Som figur 40 viser, har trenden for prosentvis endring i salgsinntektene vært fallende i analyseperioden. I årene etter 2015 har denne utvikling vært sterkest for Merkurbutikkene, og 2017 var et år hvor gjennomsnittet for Merkurbutikkens var en nedgang i salgsinntektene på 0,38 prosent. I 2018 øket den prosentvise vekst for salgsinntektene til bygdebutikkene i analysen av perioden 2010 - 2018. Også Merkurbutikkene hadde en stor forbedring i omsetningsutviklingen i 2018. Et felles trekk var at bygdebutikkene i denne analysegruppe, hadde en litt høyere prosentvekst i omsetningen i 2018, enn gjennomsnittet for bygdebutikkene i regnskapsanalysen.

Tabell 11: Andre inntekter i regnskapene for bygdebutikkene 2010 – 2018

	Gj.sn. Andre inntekter (1000 kr)		%-endring
	2010	2018	2010 - 2018
Bygdebutikker	198	283	42,9
Merkurbutikker	146	237	62,3
Øvrige bygdebutikker	283	358	26,5

Tabell 11 viser at i analysen av utviklingen for bygdebutikkene i perioden 2010 – 2018, hadde bygdebutikkene en økning i gjennomsnittlig størrelse for regnskapsposten Andre inntekter på 42,9 prosent. Merkurbutikkene hadde i samme periode en økning i Andre inntekter på 62,3 prosent, mens gjennomsnittet for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker, var en økning på 26,5 prosent. Gruppen Øvrige bygdebutikker hadde større gjennomsnitt enn Merkurbutikkene for regnskapsposten Andre inntekter målt i kroner. Andre inntekter målt i prosent av salgsinntekter, var 2,23 prosent for Merkurbutikkene og 1,63 prosent for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker.

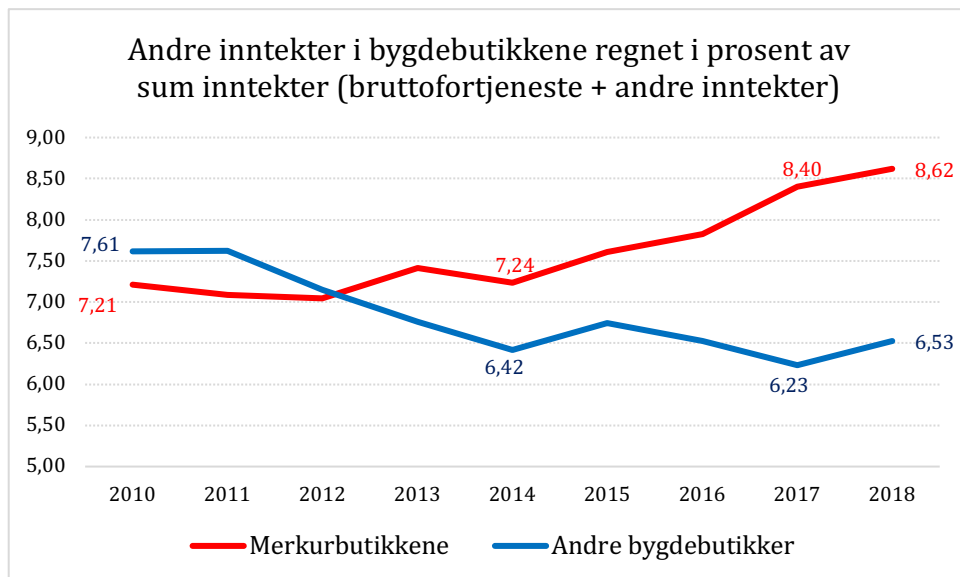


Figur 41

Kilde: Proff/IBA

Figur 41 viser de årlige prosentvise endringer i regnskapsposten Andre inntekter for Merkurbutikkene og for gruppen Øvrige bygdebutikker i perioden 2010 – 2018. Som det fremgår av figuren, har det vært store variasjoner i de årlige endringer i prosent for inntektsposten.

Merkurbutikkene har hatt god prosentvis vekst for regnskapsposten Andre inntekter i alle år av analyseperioden og med en størrelse på veksten i prosent som i de fleste år har vært langt høyere enn utviklingen for salgsinntektene. Butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker har hatt 3 år med nedgang i Andre inntekter. I 2018 var imidlertid veksten i prosent for Andre inntekter mer enn det doble av prosentveksten for Merkurbutikkene.



Figur 42

Kilde: Proff/IBA

De samlede inntekter som skal dekke bygdebutikkens kostnader og forhåpentligvis gi et positivt resultat, er bruttofortjenesten oppnådd ved salg av varer og inntektene i regnskapsposten Andre inntekter. Gjennomsnittlig størrelse på regnskapsposten Andre inntekter for Merkurbutikkene var 8,62 prosent av de samlede inntekter for butikkene i 2018. I figur 42 er vist en sammenligning av nivået på denne størrelse for Merkurbutikkene og for gruppen Øvrige bygdebutikker i perioden 2010

– 2018. Som figuren viser, representerer Andre inntekter i Merkurbutikkene en økende andel av de samlede inntekter, mens andelen faller for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker.

Bygdebutikkens bruttofortjeneste regnet i prosent av salgsinntektene, var i gjennomsnitt 22,17 prosent i 2010. Størrelsen viste økning hvert år fram til 2017, for så å få en mindre nedgang i gjennomsnittet i 2018. Fra 2010 til 2018 var samlet vekst i bygdebutikkens bruttofortjeneste 1,99 prosentpoeng. Merkurbutikkene hadde et gjennomsnitt for bruttofortjenesten på 21,84 prosent i 2010 og hadde samme mønster i utviklingen for størrelsen i de følgende år og en samlet økning på 1,83 prosentpoeng. Butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker hadde tilsvarende en gjennomsnittlig bruttofortjeneste i prosent på 22,73 prosent i 2010 og en samlet vekst i størrelsen fra til 2018 på 2,22 prosentpoeng.

Lønnskostnadene er den største kostnadspost i bygdebutikkens regnskaper med et gjennomsnittlig nivå på mellom 53 og 56 prosent av de samlede kostnader. For bygdebutikkene i analysen av regnskapene for årene 2010 – 2018, øket gjennomsnittet for lønnskostnader i prosent med 1,79 prosentpoeng. Merkurbutikkene hadde i 2010 en lønnsprosent som var 0,22 prosentpoeng høyere enn gjennomsnittet for bygdebutikkene. I analyseperioden øket Merkurbutikkens gjennomsnitt for lønnsprosenten med 1,88 prosentpoeng. Tilsvarende størrelser for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker var en lønnsprosent i 2010 som var 0,37 prosentpoeng lavere enn bygdebutikkene totalt og en økning av lønnsprosenten i perioden fram til 2018 på 1,66 prosentpoeng.

Godtgjørelse til daglig leder, gjerne kalt lederlønnen, inngår i lønnskostnadene og den tilhørende lønnsprosent. Gjennomsnittlig økning i lederlønnen for bygdebutikkene i perioden fra 2010 til 2018, var 33,6 prosent. For butikkene tilknyttet Merkurprogrammet, øket gjennomsnittet for lederlønningene med 29,6 prosent i analyseperioden, og tilsvarende økning for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker, var 38,8 prosent.

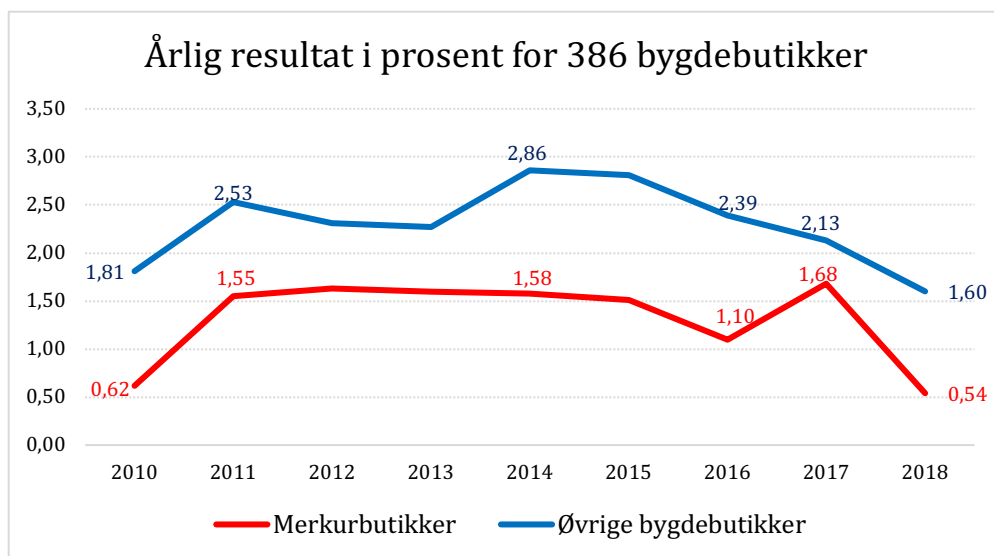
Gjennomsnittsnivået for regnskapsposten Avskrivning er normalt rundt 1 prosent av omsetningen til bygdebutikkene. Det er kun mindre variasjonene i nivået på avskrivningsprosenten i de årene som analyseres. En liten økning i de siste årene av analyseperioden tyder på at nivået på investeringer i varige, avskriftbare eiendeler øker.

Andre driftskostnader er den nest største av kostnadspostene og er en samlepost for en rekke kostnader som for eksempel lokaler, kontor og -datakostnader, kostnader til markedsføring, kjedemedlemskap m.v. Gjennomsnittet for kostnadsposten er normalt mellom 8,50 og 10 prosent av omsetningen. For bygdebutikkene i analysen var det kun mindre variasjoner i gjennomsnittlig prosent for regnskapsposten Andre driftskostnader. I regnskapene for 2018 var det imidlertid økning i kostnadsprosenten, spesielt var dette tilfelle for Merkurbutikkene.

Gjennomsnittet for kostnadsposten Finanskostnader i bygdebutikkens regnskaper var 0,50 prosent i 2018. Dette kan sees på som et normalnivå for kostnadsposten, selv om gjennomsnittlige finanskostnader var klart lavere i årene fra 2014 til 2017. Gjennom hele analyseperioden hadde Merkurbutikkene et kostnadsnivå som var litt høyere enn gjennomsnittet for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker.

De 386 bygdebutikker som inngår i analysen av regnskapene i perioden 2010 – 2018, hadde et gjennomsnittlig resultat før skatt på 0,94 prosent i 2018. Til sammenligning var gjennomsnittet for 510 bygdebutikker i regnskapsanalysen av 2018, et resultat før skatt på 1,01 prosent. 2018 var året

med det svakeste resultat i analyseperioden, mens 2014 var det år i analyseperioden med størst gjennomsnitt for regnskapsstørrelsen Resultat før skatt med 2,07 prosent.

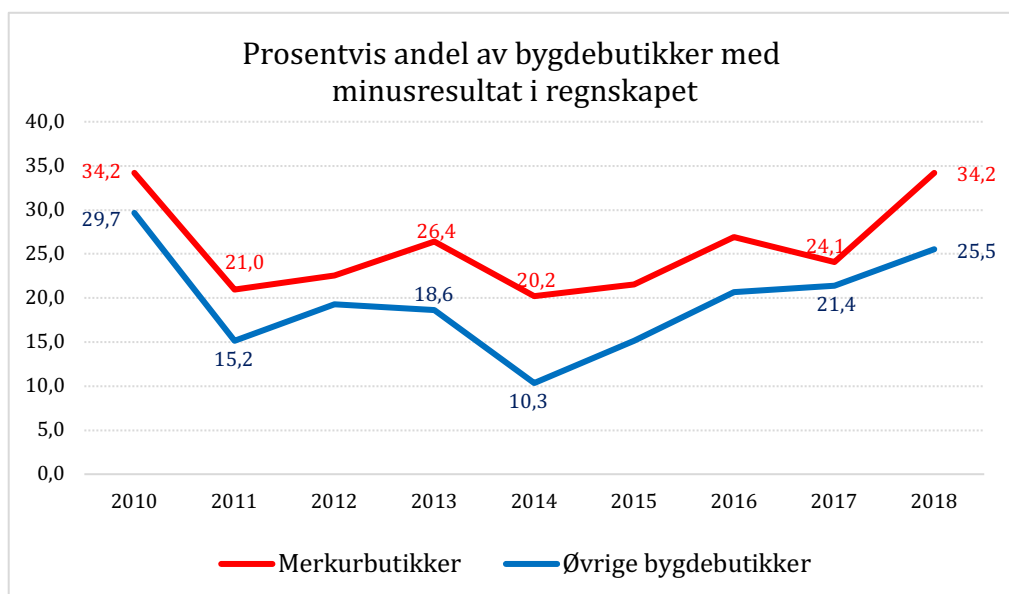


Figur 43

Kilde: Proff/IBA

Figur 43 viser gjennomsnittstall over år for regnskapsstørrelsen Resultat før skatt i prosent for bygdebutikkene med tilknytning til Merkur-programmet og for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker. Merkurbutikkene oppnådde som figuren viser, et gjennomsnittlig resultat i prosent som hvert år var lavere enn gjennomsnittet for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker. 2017 var det året hvor det var minst forskjell i resultatnivået mellom de to grupper av bygdebutikker.

Forklaringen på forskjellen i resultatstørrelsen, er først og fremst den store forskjell i gjennomsnittlig omsetning hvor butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker er mer enn dobbelt så store som Merkurbutikkene. Denne store forskjell gir seg videre utslag i høyere bruttofortjeneste-prosent for Øvrige bygdebutikker og lavere lønnsprosent.



Figur 44

Kilde: Proff/IBA

Figur 44 viser hvor stor prosent av bygdebutikkene som hadde minusresultat i sine regnskaper i de enkelte år. Det er naturlig nok en sammenheng mellom fremstillingen av resultat i prosent i figur 43 og andelen av butikkene som hadde minusresultat i sine regnskaper. En gruppe med en stor andel butikker med minusresultat, fører gjerne til et svakt gjennomsnittresultat for gruppen. Tilsvarende vil en gruppe med få butikker med minusresultat, normalt føre til et bedre resultat.

Merkurbutikkene hadde gjennom hele perioden en høyere andeler av butikkene med minusresultat i regnskapene enn andelene for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker. Minst forskjell mellom andelene for butikkgruppene, var det i 2017. Dette var også det året hvor det var minst forskjell mellom butikkgruppene i gjennomsnittlig resultat i prosent.

Gjennomsnittet for egenkapitalen i prosent av totalkapitalen, var for bygdebutikkene 36,9 prosent i 2018. Dette var en økning på 7,9 prosentpoeng fra 2010. Egenkapital – prosenten har øket hvert år i analyseperioden fram til år 2017, noe som sees i sammenheng med at det i denne periode var et tilfredsstillende nivå på gjennomsnittlig resultat før skatt. I 2018 var det langt svakere resultat i prosent enn i de foregående år, noe som førte til nedgang i gjennomsnittlig egenkapital i prosent.

Merkurbutikkens gjennomsnittstørrelser for egenkapitalen i prosent i analyseperioden, viste samme utvikling i analyseperioden som den som ble vist for alle bygdebutikkene, økende størrelser i årene fra til 2017 og nedgang i egenkapital-prosenten i 2018. Butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker kunne også vise til økning av gjennomsnittet for egenkapitalen i prosent gjennom hele analyseperioden. Et tilfredsstillende nivå på resultat før skatt i prosent i 2018, bidro til at det ble en liten økning i egenkapital-prosenten også dette år.

Likviditetsgraden som gir signaler om en virksomhets evne til å innfri sine betalingsforpliktelser ved forfall, var målt til 2,77 som gjennomsnitt for de 386 bygdebutikker i analysen av økonomiutviklingen i perioden 2010 – 2018. En størrelse på likviditetsgraden over 2,00, regnes som et uttrykk for sunn økonomi. Beregningen av gjennomsnittet for likviditetsgraden til bygdebutikkene i analysen, viste øket nivå gjennom hele perioden.

Gjennomsnittlig likviditetsgrad for Merkurbutikkene i analysen viste et nivå som var litt høyere enn det som fremkom i beregningene for butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker. Begge grupper av bygdebutikkene hadde en økning i gjennomsnittlig likviditetsgrad i analyseperioden, noe som kan tolkes som en styrket betalingsevne for bygdebutikkene.

8. Analyse av økonomien ved bygdebutikkens tilleggstjenester

Tilleggstjenester er en betegnelse på ulike tiltak som bygdebutikkene har som et tillegg til omsetningen av varer. Omfanget av tilleggstjenester, type tilleggstjenester og bakgrunnen for at de er blitt en del av bygdebutikkens tilbud, er svært varierende. Først og fremst er tilleggstjenester et ledd i arbeidet med å styrke butikkens økonomi, både gjennom de inntekter som kan skapes gjennom tiltaket, ved utnyttelse av ledig kapasitet ved driften av butikken og ved at bygdebutikkens markeds kraft styrkes som følge av et utvidet vare- og tjenestetilbud til lokalsamfunnet og til andre potensielle kunder.

I bygdebutikkens regnskaper vises inntektene av tilleggstjenester gjennom regnskapsposten «Andre inntekter», mens kostnadene inngår i butikkenes ulike kostnadsposter, først og fremst gjennom regnskapspostene Lønnskostnader og Andre driftskostnader. Ut fra bygdebutikkens offisielle regnskaper, er det derfor ikke mulig å fastslå i hvilken grad inntekter ved tilleggstjenester dekker de tilhørende kostnader. Økonomien ved en aktivitet med inntekter i posten Andre inntekter, vil også være bestemt av hvilken grad de reelle kostnader kommer til syne i regnskapene. Arbeidsoppgaver utført ved ledig kapasitet, lavt uttak av godtgjørelse til daglig leder og medarbeidere, subsidierte kostnader til lokaler og dugnadsinnsats, er eksempler på forhold som gjør at inntektene ved tilleggstjenester blir et solid bidrag til bygdebutikkens totale økonomi.

I noen bygdebutikkens regnskaper kan også ulike former for driftsstøtte inngå som en del av inntektene i regnskapsposten Andre inntekter. Dette gjelder først og fremst for bygdebutikker med lav omsetning som av ulike grunner har mottatt økonomisk støtte for å kunne opprettholde et vare- og servicetilbud til innbyggerne i små lokalsamfunn. Vår analyse av tilleggstjenester tar utgangspunkt i posten Andre inntekter og inkluderer således eventuelle økonomiske støttetiltak.

Bygdebutikken kan videre ha et tilbud av ulike tilleggstjenester som ikke kommer til uttrykk i butikkens regnskap, men som i stedet er organisert som en egen virksomhet og med eget regnskap. Eksempler på dette er bygdebutikker som har betydelig omsetning innen områder som drivstoff, byggevarer, jordbruksvarer, servering, turistanlegg m v. Tilsvarende vil det i noen bygdebutikkens regnskaper kunne inngå en betydelig omsetning av varer som ikke er dagligvarer, eller bygdebutikken vil kunne ha mange og store tilleggstjenester. Dette er forhold som kan føre til svært spesielle økonomistørrelser i regnskapene. I vår regnskapsanalyse av bygdebutikkene 2018, har vi derfor valgt å holde utenfor i analysen noen regnskaper for bygdebutikker som klart hadde regnskaper med økonomistørrelser som må ses på som atypiske.

Tilleggstjenestene bidrar forhåpentligvis til øket omsetning av dagligvarer og ved dette også til øket inntekt i form av øket bruttofortjeneste. Samlet sett er det primære målet med tilleggstjenester å kunne oppnå et bedre butikk- og servicetilbud for lokalsamfunnet, og at disse tiltakene bidrar til at det økonomiske resultat av driften av bygdebutikken blir bedre enn det ville vært uten disse tilleggstjenester og forhåpentlig også stort nok til å kunne opprettholde fortsatt drift av bygdebutikken.

Selv om bygdebutikken ønsker å kunne utvide og styrke butikkens vare- og tjenestetilbud med nye tilleggstjenester, og at dette etter all sannsynlighet ville kunne bidra til å styrke butikkens økonomi, er dette ikke alltid gjennomførbart i praksis. Leverandører av aktuelle tilleggstjenester har kanskje regler for tildeling av tjenesten som forutsetter et minimumskrav til markedsgrunnlag eller omsetning og/eller det er en konkurransesituasjon som begrenser adgangen.

8.1 Tilleggstjenester i bygdebutikkens regnskaper

For bygdebutikken er det å kunne markedsføre et varetilbud ut over dagligvarer og også kunne tilby et tilpasset tilbud av servicetjenester, blitt et viktig ledd i arbeidet med å utvikle bygdas eneste dagligvarebutikk til å bli et attraktivt sted for anskaffelse av varer og tilgrensende service og til å kunne fremstå som bygdas sentrale møteplass. Tilleggstjenestene skal videre bidra til bygdebutikkens økonomi, både gjennom den godtgjørelse som butikken oppnår av tilleggstjenestene og ved den betydning disse har for butikkens omsetning av basisvarer. I mange tilfeller vil butikkens tilbud av ulike tjenester i tillegg til dagligvarer, være avgjørende for at bygdebutikken kan oppnå et økonomisk resultat som er stort nok til at bygdas eneste butikktilbud, kan videreutvikles og opprettholdes.

Som et ledd i arbeidet med å analysere regnskapene for bygdebutikkene og ved vurderingen av i hvilken grad omfanget av og endringer i nivået på bygdebutikkens tilleggstjenester har betydning for butikkens økonomi, har vi kodet regnskapene for de av bygdebutikkene som er med i årets analyse med informasjon om hvilke tilleggstjenester de har. Denne informasjon er basert på registrerte tilleggstjenester i Merkurs butikkregister i 2020.

Kartleggingen omfatter 6 former for tilleggstjenester. Kommisjonær for Norsk Tipping som er den mest utbredte tilleggstjeneste, er ikke med i denne kartlegging. Det antas imidlertid at andelen bygdebutikker som er med i regnskapsanalysen og har tippetjenester som en del av sine tilbud, er på ca. 90 prosent.

Tabell 12: Prosentvis andel av bygdebutikkene med tilleggstjenester (Kilde: Merkur/IBA)

	Oms under 10 mill	Oms over 10 mill	Totalt
Post i butikk	33,6	45,7	40,0
Drivstoffomsetning	39,4	29,7	34,3
Marina	12,0	6,3	9,0
Kafe/pub	21,6	11,5	16,3
Turistanlegg	11,6	8,6	10,0
Båtekspedisjon	5,8	0,7	3,1

Tallene i tabell 12 er prosentvise andeler tilleggstjenester i de 510 butikkene som er med i regnskapsanalysen av bygdebutikkene i 2018. 241 bygdebutikker hadde salgsinntekter i 2018 som var under 10 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. 40 prosent av bygdebutikkene hadde ifølge Merkurs butikkregister Post i butikk. Andelen er størst for bygdebutikker med over 10 millioner kroner i omsetning. Inntektene ved Post i butikk er vanligvis registrert i regnskapsposten Andre inntekter.

Omsetningen av drivstoff er nest størst av tilleggstjenestene med 34,3 prosent av antallet bygdebutikker. Her er det som tabell 12 viser, størst andel for bygdebutikkene med omsetning under 10 millioner. Hver sjettede bygdebutikk i analysen hadde et serveringstilbud i form av kafe/pub. Det som ikke framkommer i analysen, er andelen av bygdebutikker med kaffekrok som kundene kan benytte, ofte kostnadsfritt. For Merkurbutikkene er dette tilbudet nærmest obligatorisk.

En stor del av bygdebutikkene har beliggenhet i kystområder og har turister og eiere av fritidsboliger som en viktig del av kundegrunnlaget. Inntekter ved tilleggstjenester som Marina og andre former for turistanlegg kan være viktige bidrag i arbeidet med å styrke økonomien, spesielt for bygdebutikker i

lave omsetningsklasser. Av tilleggstjenester som ikke fremkommer i tabell 12, kan først og fremst nevnes spilltjenester som kommisjonær for Norsk Tipping og for enkelte bygdebutikker også for Rikstoto. Mange bygdebutikker har et vareutvalg i tillegg til dagligvarer som kan bidra til at butikken fremstår som mer attraktiv som besøksmål og som innkjøpssted. Eksempler på dette er lokalt produserte varer/produkter, båt- og fiskeutstyr og utstyr til sport og fritid.

Utlevering av reseptbelagte varer fra apotek, utlevering av pakker fra Posten og/eller fra andre distributører av bestilte varer, er videre eksempler på tjenester som kan bidra til å forenkle hverdagen for bygdefolket. Tilleggstjenester som Bank i butikk, Miljøstasjon, Bibliotekstjenester, Turistinformasjon og et tilbud av Offentlige servicetjenester er blant de mange tiltak som er med og gjør bygdebutikken til bygdas sentrale møteplass og vare- og servicetilbyder.

Tabell 13: Tilleggstjenester i Merkurbutikkene (Kilde: Merkurs butikkregister/IBA)

	Oms under 5 mill	5 - 10 mill	10 - 15 mill	over 15 mill	Totalt
Post i butikk	28,4	39,0	62,9	73,7	47,0
Drivstoffomsetning	38,6	47,2	47,1	52,6	45,9
Marina	15,9	10,6	14,3	10,5	12,7
Kafe/pub	25,0	21,1	22,9	15,8	21,6
Turistanlegg	18,2	7,3	11,4	22,8	13,6
Båtekspedisjon	5,7	7,3	0,0	1,8	4,4

Tabell 13 viser prosentvis fordeling av tilleggstjenester i Merkurbutikkene i regnskapsanalysen 2018 og med butikkene inndelt i omsetningsklasser. 47 prosent av Merkurbutikkene hadde Post i butikk og for de av Merkurbutikkene som hadde omsetning over 15 millioner kroner, hadde 3 av 4 butikker dette tilbudet. Til sammenligning var det 26,2 prosent av butikkene i regnskapsanalysen i gruppen Øvrige bygdebutikker, som ifølge Merkurs butikkregister hadde Post i butikk.

Omsetningen av drivstoff var, når vi ser bort fra Norsk Tipping, nest størst blant tilleggstjenestene målt ut fra antallet bygdebutikker i analysen. 45,9 prosent av butikkene, dvs. 155 Merkurbutikker, hadde omsetning av drivstoff til bil og/eller båt. Som naturlig er, hadde 9 av 10 butikker med Marina også omsetning av drivstoff. Blant Øvrige bygdebutikker var det kun 11,6 prosent som hadde drivstoffomsetning.

Hver femte Merkurbutikk i regnskapsanalysen hadde Kafé/pub som tilleggstjeneste. Blant butikkene med omsetning under 5 millioner kroner, hadde hver fjerde Merkurbutikk et serveringstilbud som var mer enn en kaffekrok. Ut fra butikkregisteret var det kun 5,8 prosent av butikkene i gruppen Øvrige bygdebutikker som hadde et serveringstilbud betegnet som kafé/pub.

I bygdebutikkens offisielle regnskaper er det store ulikheter i hvor og i hvordan størrelser som kan fortelle om tilleggstjenestenes økonomi, kommer fram i regnskapene. Tilleggstjenester med omsetning av varer/produkter blir vanligvis behandlet regnskapsmessig på samme måte som omsetningen av dagligvarer. Omsetningen inngår da som en del av bygdebutikkens salgsinntekter. Eksempler på slike tilleggstjenester er omsetning av drivstoff, av byggevarer, av produkter til landbruket og omsetningen gjennom drift av serveringsvirksomheter i tilknytning til butikkdriften.

Kostnadene ved anskaffelse av disse varene/produktene vil da kunne få stor innvirkning på nivået på bygdebutikkens bruttofortjeneste-prosent. Videre vil omsetningen av disse varer/produkter kunne

føre til store variasjoner i nivået på driftskostnadene på grunn av arbeidet med denne tilleggsomsetning og kostnadene ved butikkdriften. Regnskapene for bygdebutikker hvor inntekter og kostnader ved tilleggstjenester inngår i øvrig butikkdrift, gir derved begrenset informasjon om omsetningen og økonomien ved disse tilleggstjenester.

Alternativt kan inntekten av tilleggstjenester med omsetning av varer/produkter, inngå i regnskapsposten Andre inntekter som en netto inntekt beregnet ut fra salgsinntekt fratrukket kostnader ved anskaffelse av varene. Tilsvarende vil de inntekter som bygdebutikken har på grunn av tilleggstjenester som godtgjøres gjennom provisjoner eller ved økonomisk støtte for ivaretagelse av oppgaver for lokalsamfunnet, gjenfinnes i posten Andre inntekter. Kostnadene for bygdebutikkene ved tilleggstjenester hvor godtgjørelsen vises i posten Andre inntekter, inngår i regnskapspostene som viser kostnadene ved butikkdriften.

8.2 Regnskapsposten Andre inntekter i analysen av bygdebutikker 2018

I kapitlene 4 – 7 i denne rapporten har vi vist og kommentert regnskapsstørrelser for inntekter, kostnader, resultat og effektivitet ut fra offisielle regnskaper for bygdebutikker. Økonomistørrelsene for året 2018 er fremskaffet ut fra 510 regnskaper for bygdebutikker, hvorav 338 butikker er tilknyttet Merkur-programmet. Regnskapsposten Andre inntekter viser inntekter av andre aktiviteter enn butikkenes vareomsetning, som hovedsakelig er omsetning av dagligvarer.

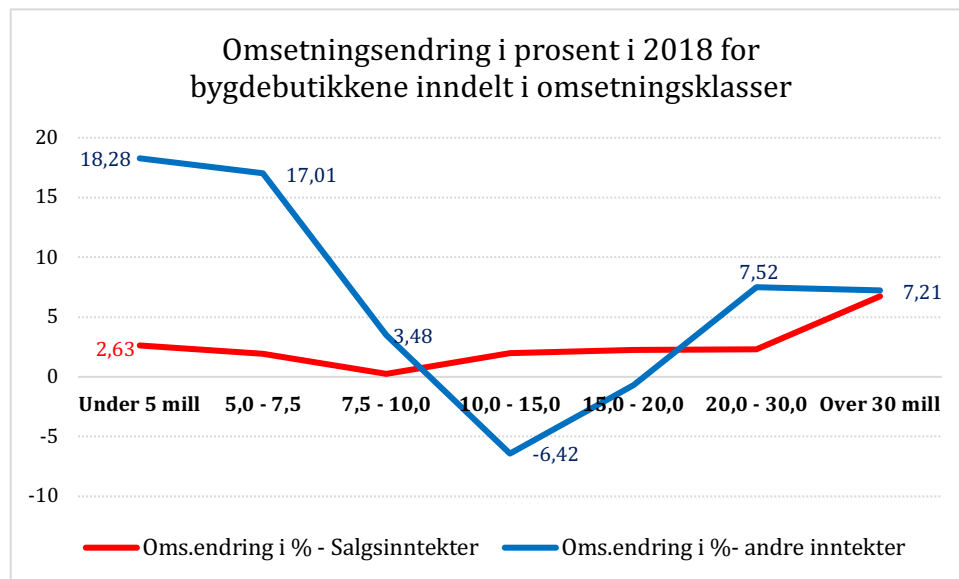
Tabell 14: Gjennomsnittstall for bygdebutikkene 2018 (Kilde: Proff/IBA)

	1000 kr	Prosent
Salgsinntekt	13 888	98,16
Andre inntekter	260	1,84
Omsetning	14 148	100,00
Bruttofortjeneste	3 389	23,95
Andre inntekter	260	1,84
Sum inntekter	3 649	25,79
Sum driftskostnader	3 506	24,78
Resultat før skatt	143	1,01
Resultat ekskl. andre inntekter	-117	-0,83

Tabell 14 viser noen gjennomsnittstall for bygdebutikkene fremskaffet gjennom regnskapsanalysen av butikkene i 2018. Gjennomsnittet for regnskapsposten Andre inntekter var 260 000 kroner. Dette var 1,84 prosent av bygdebutikkens gjennomsnittsomsetning. Andre inntekter øket med 3,70 prosent i 2018, sammenlignet med 1,98 prosent som var gjennomsnittet for bygdebutikkens salgsinntekter.

Bruttofortjenesten er forskjellen mellom salgsinntektene og kostnadene ved anskaffelse av de solgte varer. Bygdebutikkens inntekt av varesalget er beregnet ut fra gjennomsnittet av bruttofortjenesteprosentene for bygdebutikkene som i 2018 var 24,4 prosent av gjennomsnittlig salgsinntekt. Sum inntekter er inntekter gjennom bruttofortjenesten og andre inntekter. I prosent av omsetningen var sum inntekter 25,79 prosent i 2018. Bygdebutikkens gjennomsnitt for andre inntekter regnet i prosent av sum inntekter, var 7,13 prosent i 2018.

Gjennomsnittlig resultat for skatt for bygdebutikkene var 1,01 prosent i 2018, noe som tilsvarte 143 000 kroner. I tabell 14 er det vist at bygdebutikkene ville hatt et gjennomsnittlig minusresultat i sine regnskaper på 0,83 prosent eller 117 000 kroner i 2018 ved et bortfall av andre inntekter og med uendret størrelse på driftskostnadene.



Figur 45

Kilde: Proff/IBA

I figur 45 er vist prosentvis endring i 2018 i regnskapspostene Salgsinntekter og Andre inntekter for bygdebutikker inndelt i omsetningsklasser. Det var spesielt bygdebutikkene i klassene for butikker med omsetning under 7,5 millioner kroner hvor omsetningsveksten i prosent for Andre inntekter var langt høyere enn omsetningsveksten for butikkenes Salgsinntekter. For bygdebutikkene i gruppen med omsetning mellom 10 og 15 millioner kroner, var det betydelig nedgang i gjennomsnittet for regnskapsposten Andre inntekter, mens det var en tilnærmet normal vekst i prosent for bygdebutikkens salgsinntekter.

Beregninger som viste hvor stor andel regnskapsposten Andre inntekter hadde av bygdebutikkens samlede inntekter (bruttofortjenesten + andre inntekter), viste et gjennomsnitt på 18,3 prosent for bygdebutikkene med salgsinntekter under 5 millioner kroner. Andelen var fallende med økende størrelse på omsetningsklassene og lavest med 5,3 prosent for bygdebutikkene med omsetning over 30 millioner kroner.

Til tross for den store andel andre inntekter for bygdebutikken med omsetning under 5 millioner kroner, og også stor prosentvis vekst for denne inntektspost i 2018, hadde butikkene i gjennomsnitt et minusresultat med 0,33 prosent. Et bortfall av andre inntekter uten reduksjon i bygdebutikkens driftskostnader, ville ført til et gjennomsnittlig minusresultat i alle omsetningsklasser under 15 millioner kroner.

Analysen av 386 bygdebutikker med omsetning i alle år i perioden 2010-2018, viste en samlet vekst for regnskapsposten Andre inntekter på 42,9 prosent. Til sammenligning var samlet vekst i perioden for salgsinntektene, 29,2 prosent. Spesielt i årene etter 2015 var omsetningsveksten i prosent langt større for bygdebutikkens andre inntekter enn det den var for salgsinntektene.

8.3 Andre inntekter i Merkurbutikkens regnskaper

2 av 3 regnskaper i analysen av bygdebutikkens økonomi i 2018, var for butikker som var kodet med tilknytning til Merkur-programmet. I kapitlene 4 – 7 i denne rapport har vi presentert og kommentert økonomistørrelser som ga et bilde av nåsituasjonen og utviklingen for bygdebutikkene i analysen. I dette avsnittet skal vi se nærmere på nåsituasjonen og utviklingen i størrelsen på regnskapsposten Andre inntekter i Merkurbutikkene. Videre vil vi gjennomføre enkelte analyser og beregninger med sikte på å vise i hvilken grad aktivitetene som har gitt inntekter i denne regnskapspost, bidrar i arbeidet med å oppnå en tilfredsstillende økonomisk situasjon for butikkene.

Flertallet av butikkene som deltar i Merkur-programmet, har et kundegrunnlag i sitt nærmarked som ikke er stort nok til å skape lønnsomhet ved ordinær drift av en butikk og med kun omsetning av dagligvarer. For Merkurbutikkene er det derfor viktig å kunne supplere dagligvaresortimentet med utvalgte, markedstilpassede varer/produkter og også ha mulighet til å kunne få adgang til og kunne tilby kundene offentlige og private tjenester. Disse aktiviteter som gjerne omtales som bygdebutikkens tilleggstjenester, vil kunne være avgjørende for evnen til å kunne oppnå en tilfredsstillende lønnsomhet for bygdas dagligvarebutikk. Dette vil kunne sikre et godt og stabilt butikktilbud for fastboende og besøkende i et mindre lokalsamfunn.

Tabell 15: Gjennomsnittstall fra analysen av Merkurbutikkene 2018 (Kilde: Proff/IBA)

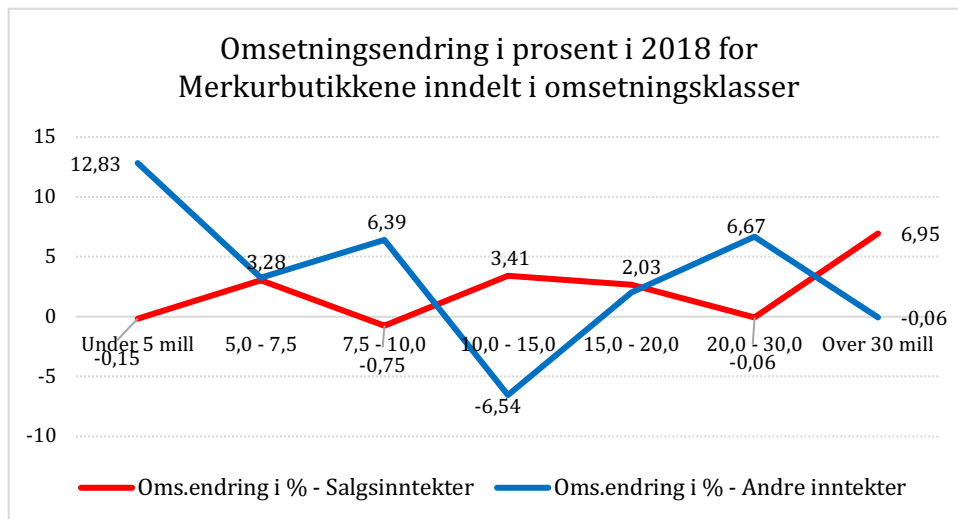
	1000 kr	Prosent
Salgsinntekt	10082	97,85
Andre inntekter	221	2,14
Omsetning	10304	100,00
Bruttofortjeneste	2 425	23,53
Andre inntekter	221	2,14
Sum inntekter	2 646	25,68
Sum driftskostnader	2 577	25,01
Resultat før skatt	69	0,67
Resultat ekskl. andre inntekter	-152	-1,47

Tabell 15 viser noen gjennomsnittstall for 2018 for Merkurbutikkene ut fra regnskapsanalysen av 338 butikker med tilknytning til Merkur-programmet. Gjennomsnittlig salgsinntekt for Merkurbutikkene på 10,082 millioner kroner eks merverdiavgift, var 27,4 prosent lavere enn gjennomsnittet for bygdebutikkene. I salgsinntektene inngår omsetningen av dagligvarer og andre varer/produkter hvor omsetningen registreres i butikkassene.

Gjennomsnittet for regnskapsposten Andre inntekter var 221 000 kroner i 2018. Dette var et nivå på inntektsposten som var 15 prosent lavere enn gjennomsnittet for bygdebutikkene. Regnskapsposten Andre inntekter sett i forhold til butikkenes salgsinntekt, viste 2,14 prosent som et gjennomsnitt for Merkurbutikkene i 2018. For de av bygdebutikkene som ikke var registrert som Merkurbutikk, var tilsvarende gjennomsnitt 1,57 prosent.

Regnskapsposten Andre inntekter for Merkurbutikkene øket med i gjennomsnitt 2,22 prosent i 2018, mens salgsinntektene øket med 1,36 prosent. Analysen av bygdebutikker med regnskaper for alle år i

perioden 2010 – 2018, viste for analysens 241 Merkurbutikker, en gjennomsnittlig vekst for Andre inntekter i 2018 på 3,49 prosent mens salgsinntektene øket med 1,54 prosent. Samlet for analyseperioden var denne organiske omsetningsvekst 62,3 prosent for regnskapsposten Andre inntekter og 23,3 prosent for posten Salgsinntekter. Med unntak for årene 2012 og 2014, var det gjennom hele perioden en sterkere prosentvis vekst i omsetningen for regnskapsposten Andre inntekter enn den årlige prosentvekst for butikkens salgsinntekter.



Figur 46

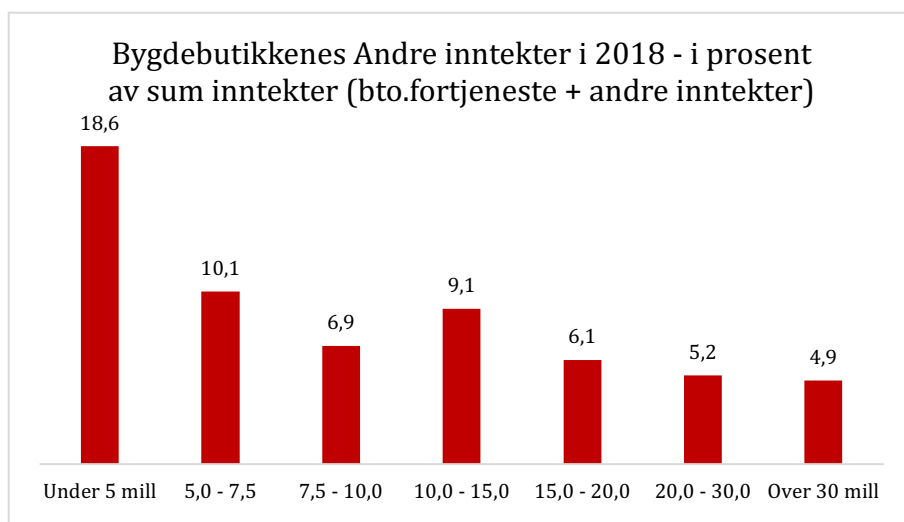
Kilde: Proff/IBA

Figur 46 viser gjennomsnittlig omsetningsendring i prosent for Andre inntekter og Salgsinntekter i Merkurbutikkene i 2018, med butikkene inndelt i klasser ut fra nivået på salgsinntektene. Med unntak for klassen for Merkurbutikker med salgsinntekter mellom 10 og 15 millioner kroner og butikkene med omsetning over 30 millioner, var det sterkere prosentvis vekst for inntektene i regnskapsposten Andre inntekter enn omsetningsutviklingen for salgsinntektene.

88 Merkurbutikkene med salgsinntekter under 5 millioner kroner, hadde en gjennomsnittlig nedgang i salgsinntektene i 2018 på 0,15 prosent. For regnskapsposten Andre inntekter var det en vekst på hele 12,83 prosent. I denne omsetningsklasse var det også stor gjennomsnittsvekst for Andre inntekter i gruppen Øvrige bygdebutikker, men beregningen var i denne omsetningsklasse basert på kun 9 butikker. Merkurbutikkene i omsetningsklassen 10 – 15 millioner hadde i gjennomsnitt en nedgang i Andre inntekter på 6,54 prosent. Av 70 butikker i denne omsetningsklasse, var det 38 som hadde nedgang i denne inntektspost i 2018. Viktigste årsak til den store nedgang i prosent for regnskapsposten Andre inntekter blant butikkene i denne omsetningsklasse, var et spesielt stort bortfall av inntekter i regnskapene for 7 av butikkene.

Inntektene som skal dekke kostnadene ved drift av en bygdebutikk, er summen av bruttofortjenesten av varesalget og andre inntekter. Bruttofortjeneste i kroner for Merkurbutikkene, slik det er vist i tabell 15, er beregnet ut fra gjennomsnittlig bruttofortjeneste i prosent for Merkurbutikkene i regnskapsanalysen, som var 24,05 prosent av salgsinntektene i 2018. Sammen med andre inntekter på 221 000 kroner ble gjennomsnittsbutikkens inntekter 2,646 millioner kroner, noe som var 25,68 prosent av Merkurbutikkens omsetning.

For bedre å kunne se hvor inntektene som skal dekke kostnadene ved arbeid, lokaler, drift og kapital og gi et resultat av driften, kommer fra, har vi beregnet hva andre inntekter utgjør i prosent av sum inntekter. Gjennomsnittet for Merkurbutikkene var 8,35 prosent i 2018.



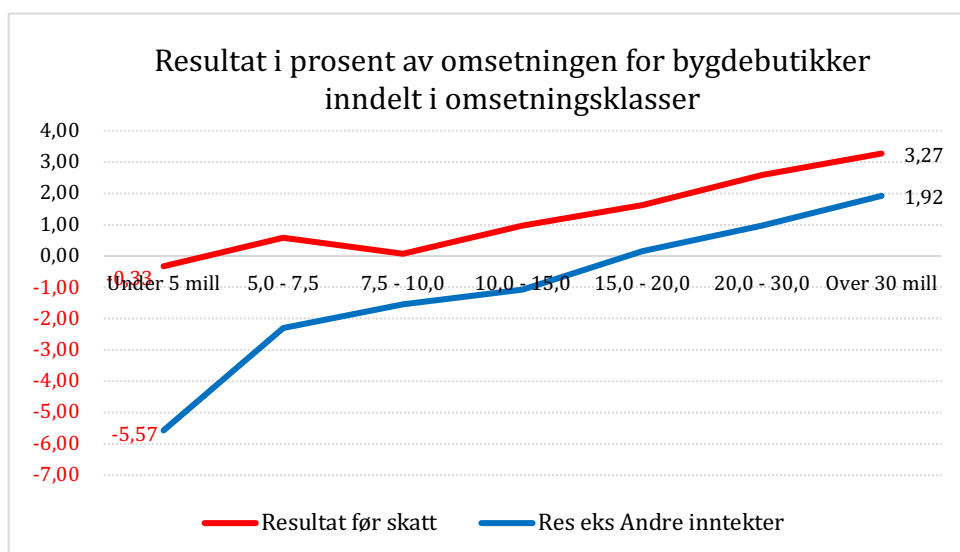
Figur 47

Kilde: Proff/IBA

Figur 47 viser andre inntekters andel i prosent av sum inntekter i Merkurbutikkene 2018 og med inndeling av disse i klasser ut fra butikkenes salgsinntekter. I gruppen av Merkurbutikker med omsetning av varer på under 5 millioner kroner, sto aktivitetene i regnskapsposten Andre inntekter, for 18,6 prosent av butikkenes samlede inntekter. Andre inntekters andel av sum inntekter, var ifølge analysen fallende med økende omsetning for butikkene.

Det var store variasjoner i den prosentvise andel av Merkurbutikkens inntekter som kom gjennom aktiviteter registrert i regnskapsposten Andre inntekter. Gjennomsnittet for Merkurbutikkene i 2018 var 8,35 prosent. 4,7 prosent av butikkene hadde ingen inntekter i regnskapsposten, mens 2,7 prosent av butikkene hadde over 50 prosent av sine inntekter gjennom regnskapsposten Andre inntekter.

Tabell 15 viser at gjennomsnittlig resultat før skatt for Merkurbutikkene, var 69 000 kroner i 2018. Dette var 0,67 prosent av omsetningen. For gjennomsnittsbutikken ville et bortfall av Andre inntekter uten tilsvarende reduksjon i driftskostnadene, gitt et negativt resultat på 152 000, tilsvarende 1,47 prosent av omsetningen.



Figur 48

Kilde: Proff/IBA

Figur 48 viser Merkurbutikkens gjennomsnittlige resultat i prosent i 2018 med butikkene inndelt i omsetningsklasser, og beregnet resultatet i prosent ved et bortfall av Andre inntekter og ved et uendret nivå på butikkenes driftskostnader. Merkurbutikkene i omsetningsgruppen under 5 millioner kroner, hadde i 2018 et gjennomsnittlig resultat før skatt på minus 0,33 prosent. Ved et bortfall av inntektene i regnskapsposten Andre inntekter og uten reduksjoner i nivået på driftskostnadene, ville gjennomsnittlig resultat før skatt for butikkene i denne omsetningsgruppe, bli 5,24 prosentpoeng lavere.

8.4 Økonomien i Merkurbutikker med ulike nivåer på Andre inntekter

Vi skal her vise en kartlegging av økonomien i Merkurbutikker i 2018, hvor butikkene er inndelt i grupper ut fra størrelsen på regnskapsposten Andre inntekter. Gruppene viser gjennomsnittstall for Merkurbutikker hvor butikkenes inntekter av aktiviteter som er registrert i regnskapsposten Andre inntekter, er beregnet i prosent av salgsinntektene.

Tabell 16 A: Gjennomsnittstall i 1000 kroner for Merkurbutikker 2018 – inndelt ut fra størrelsen i prosent på regnskapsposten Andre inntekter (Kilde: Proff/IBA)

	0 - 0,5	0,5 - 1,0	1,0 - 1,5	1,5 - 2,0	2,0 - 3,0	3,0 - 6,0	Over 6,0	Totalt
Antall virksomheter	53	64	47	44	58	37	35	338
Salgsinntekt	10 364	13 299	10 549	11 153	8 943	8 860	4 980	10 082
Andre inntekter	19	104	135	193	221	340	769	221
Omsetning	10 383	13 403	10 684	11 346	9 165	9 200	5 748	10 304
Bruttofortjeneste	2 554	3 270	2 535	2 585	2 124	2 196	1 139	2 425
Annen inntekt	19	104	135	193	221	340	769	221
Sum inntekter	2 573	3 374	2 670	2 778	2 345	2 536	1 908	2 646
Sum kostnader	2 611	3 244	2 593	2 832	2 261	2 379	1 814	2 577
Resultat før skatt	-38	130	77	-53	84	157	94	69
Resultat eks andre inntekter	-57	26	-58	-246	-137	-183	-675	-152

Tabell 16 B: Gjennomsnittstall i prosent for Merkurbutikkene 2018

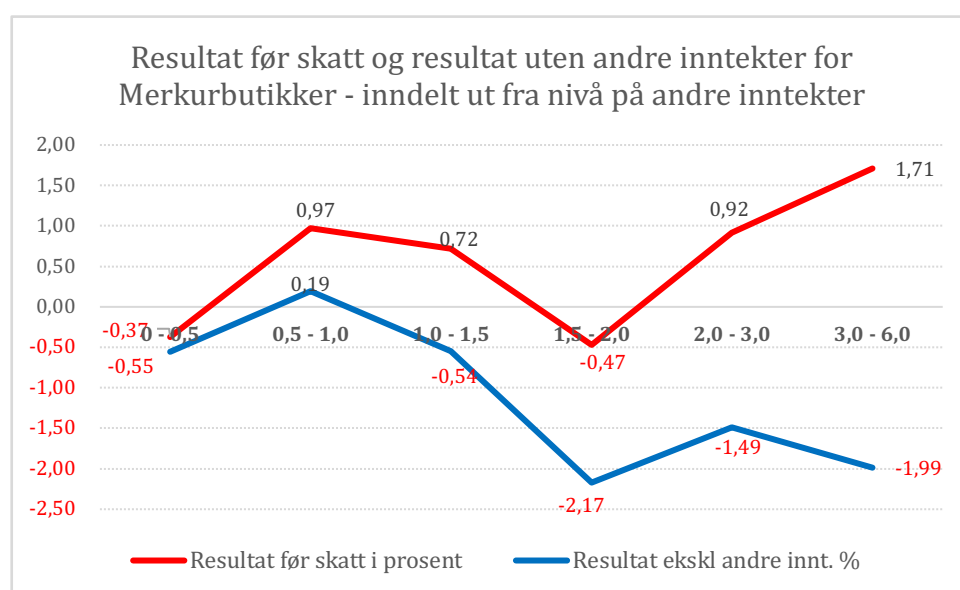
	0 - 0,5	0,5 - 1,0	1,0 - 1,5	1,5 - 2,0	2,0 - 3,0	3,0 - 6,0	Over 6,0	Totalt
Omsetning	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Sum inntekter	24,78	25,18	24,99	24,49	25,59	27,57	33,19	25,68
Sum kostnader	25,15	24,21	24,27	24,96	24,67	25,86	31,55	25,01
Resultat før skatt	-0,37	0,97	0,72	-0,47	0,92	1,71	1,64	0,67
Butikker med minus	43,4	34,4	40,4	45,5	25,9	32,4	40,0	37,3
Res. eks andre innt.	-0,55	0,19	-0,54	-2,17	-1,49	-1,99	-11,74	-1,47
Andre innt. i % av oms	0,18	0,78	1,26	1,70	2,41	3,70	13,38	2,14
Andre inntekter i % av sum inntekter	0,74	3,08	5,06	6,95	9,42	13,40	40,31	8,35

Tabell 16 A viser noen gjennomsnittstall i 1000 kroner for økonomien i Merkurbutikkene, inndelt i grupper ut fra omsetningsandeler for regnskapsposten Andre inntekter. I tabell 16 B er vist gjennomsnittlige prosentstørrelser for Merkurbutikkene i de samme gruppene.

Bruttofortjenesten i tabell 16 A er beregnet ut fra gjennomsnittet for bruttofortjenesten i prosent for butikkene i gruppen og butikkens gjennomsnittlige salgsinntekt. Sammen med regnskapsposten Andre inntekter, finnes butikkens samlede inntekter, en regnskapsstørrelse som skal bidra til å dekke driftskostnadene og forhåpentligvis også til et positivt resultat for butikken. Resultat før skatt er i kroneverdi beregnet ut fra gjennomsnittet av resultat i prosent for butikkene i gruppen og gjennomsnittsnivået på omsetningen. Sum kostnader er i denne analyse beregnet som differansen mellom sum inntekter og resultatet.

Merkurbutikkene i klassen med Andre inntekter på over 6 prosent av salgsinntektene, hadde økonomistørrelser som klart skilte seg ut fra tallene for butikkene i klassene med lavere andeler for regnskapsposten Andre inntekter. Gjennomsnittlig salgsinntekt var for denne gruppe under 50 prosent av gjennomsnittet for Merkurbutikkene. Andre inntekters andeler av omsetningen og prosentstørrelsene for sum inntekter og sum kostnader var langt høyere enn for butikkene i klassene med lavere andeler inntekter i regnskapsposten Andre inntekter.

Noe av forklaringen på atypiske økonomistørrelser for butikker i denne gruppe, kan forklares med at noen butikker i gruppen hadde en stor andel av omsetningen gjennom arbeids- og kapitalkrevende tilleggstenester som drift av turistanlegg og serveringsvirksomhet. Dette er aktiviteter som normalt fører til et høyere nivå på bruttofortjenesten i prosent og også på lønnsprosenten.



Figur 49

Kilde: Proff/IBA

Figur 49 viser gjennomsnittlig resultat før skatt i prosent av omsetningen for Merkurbutikker 2018, med butikkene inndelt i klasser ut fra størrelsen på regnskapsposten Andre inntekter, som er beregnet i prosent av salgsinntekter. Videre vises i figuren hvilket gjennomsnittlig resultat i prosent av omsetningen som butikkene ville hatt, ved et bortfall av Andre inntekter og uten reduksjon i driftskostnadene. Merkurbutikkene i klassen for butikker med en andel Andre inntekter på over 6 prosent av salgsinntektene, er ut fra tidligere begrunnelse, ikke med i fremstillingen i figur 49.

Ut fra økonomistørrelser i tabell 16 og fremstillingen i figur 49, kan vi slutte at Merkurbutikkens gjennomsnitt for regnskapsstørrelsen Resultat før skatt i prosent i 2018, økte med økende andel av inntektene gjennom regnskapsposten Andre inntekter.

Det som skapte et brudd i denne trenden, var et minusresultat på 0,47 prosent i gruppen hvor regnskapsposten Andre inntekter sto for mellom 1,5 og 2,0 prosent av salgsinntektene. Resultatet for disse butikkene i 2018 må ses på som svært unormalt. 55 prosent av butikkene i gruppen, hadde nedgang i Andre inntekter sammenlignet med 2017, og gjennomsnittet for denne regnskapspost var 14,2 prosent lavere. Videre var det 0,76 prosent nedgang i salgsinntektene, det var nedgang i bruttofortjeneste-prosenten og økende procenter for lønnskostnader og andre driftskostnader. I 2017 hadde disse butikkene et gjennomsnittlig resultat før skatt på 1,25 prosent.

Gjennomsnittet for regnskapsposten Resultat før skatt i prosent, var i alle grupper i analysen høyere enn totalen for Merkurbutikken. Unntaket var for butikkene i gruppen med en andel på under 0,5 prosent og i gruppen med en andel mellom 1,5 og 2,0 prosent. Gruppen med andel Andre inntekter på under 0,5 prosent, hadde samme nivå på gjennomsnittlig omsetning som totalen for Merkurbutikkene, men hadde et resultat før skatt som var 1,05 prosentpoeng svakere enn gjennomsnittet for butikkene. Nivået på regnskapsposten Andre inntekter må derfor ses på som en nærliggende forklaring til denne forskjell i økonomisk resultat.

Best gjennomsnittlig resultat før skatt i prosent for Merkurbutikker inndelt i grupper ut fra størrelsen på regnskapsposten Andre inntekter, hadde butikkene i gruppen med en omsetningsandel mellom 3,0 og 6,0. Gjennomsnittlig resultat for butikkene i denne gruppe, var 157 000 kroner i 2018, noe som var 1,71 prosent av omsetningen. Til sammenligning var resultatprosenten for disse butikker 2,58 i 2017. Andre inntekter var i gjennomsnitt 3,7 prosent av omsetningen i 2018 og størrelsen på regnskapsposten var 13,4 prosent av butikkens samlede inntekter.

Andre kjennetegn ved butikkene i denne gruppe med best resultat i prosent, var et nivå på salgsinntekter som var 12,1 prosent under gjennomsnittet for Merkurbutikkene. Salgsinntektene øket med 0,4 prosent i 2018, sammenlignet med 2,88 prosent som gjennomsnitt for Merkurbutikkene. Regnskapsposten Andre inntekter hadde en gjennomsnittlig vekst for butikkene i gruppen på 5,9 prosent, mens gjennomsnittet for Merkurbutikkene var 3,49 prosent i 2018. 70 prosent av butikkene i gruppen var registret med Post i butikk som tilleggstjeneste, og 60 prosent av butikkene hadde omsetning av drivstoff.

Figur 49 viser i tillegg til kurven for Resultat før skatt i prosent, også en kurve som viser gjennomsnittsbutikkens nivå på størrelsen Resultat før skatt i prosent ved et bortfall av Andre inntekter og ved et uendret nivå på butikkens kostnader. Forskjellen mellom kurvene i figur 49, er størrelsen på regnskapsposten Andre inntekter regnet i prosent av omsetningen. Ved bortfall av Andre inntekter vil det være nødvendig med en reduksjon i sum kostnader tilsvarende denne differanse dersom resultat før skatt i prosent skal kunne opprettholdes.

9. Analyser av økonomien ved endringer i regnskapsposten Andre inntekter

95 prosent av bygdebutikkene i regnskapsanalysen 2018 hadde inntekter av andre aktiviteter enn varesalget og hvor disse inntekter fremkom gjennom regnskapsposten Andre inntekter. I denne delen av analysen av bygdebutikkens økonomi skal vi gjennomføre ulike analyser med sikte på å kunne avdekke hvorledes og i hvilken grad størrelsen på regnskapsposten Andre inntekter og endringer i denne regnskapspost, innvirker på andre regnskapsstørrelser. Denne del av analysen av bygdebutikkens økonomi, er gjennomført ut fra regnskapene til de 338 butikkene som var registrert med tilknytning til Merkur-programmet.

9.1 Økonomien ved økning og nedgang i Andre inntekter i 2018

Den første analyse vi har gjennomført for å søke å kartlegge effekten av endringer i regnskapsposten Andre inntekter, er en analyse av økonomien i Merkurbutikker ved en inndeling av butikkene ut fra en økning eller en reduksjon i størrelsen på regnskapsposten Andre inntekter i 2018.

Tabell 17 A: Økonomistørrelser i 1000 kroner for butikker med endringer i Andre inntekter 2018

	Økning av Andre inntekter	Reduksjon av Andre inntekter	Totalt
Antall virksomheter	156	149	338
Salgsinntekt	9 992	10 894	10 082
Andre inntekter	295	191	221
Omsetning i 2018	10 287	11 085	10 304
Bruttofortjeneste	2 355	2 651	2 425
Annen inntekt	295	191	221
Sum inntekter	2 650	2 842	2 646
Sum kostnader	2 532	2 791	2 577
Resultat før skatt	118	51	69
Resultat eks andre inntekter	-177	-140	-152

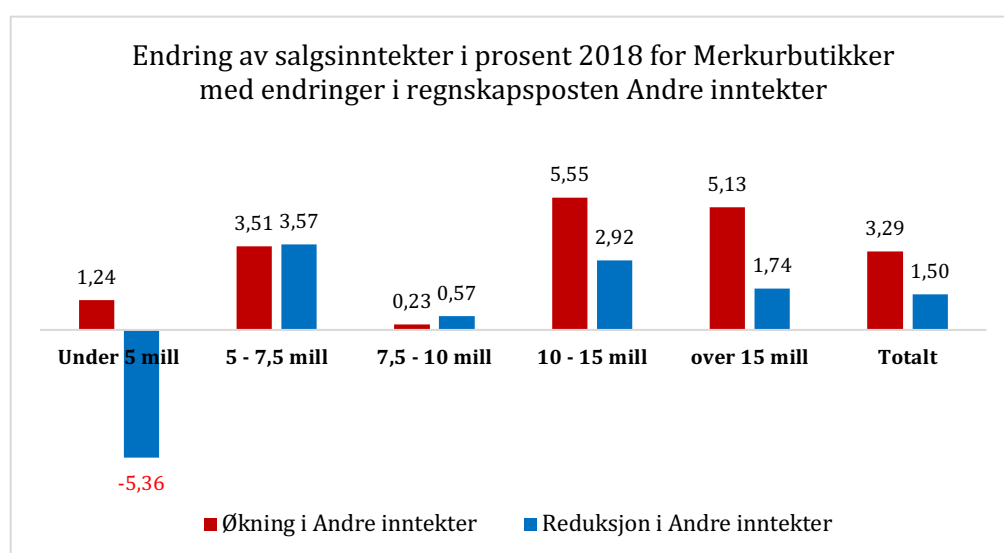
Tabell 17 B: Økonomistørrelser i prosent for butikker med endring i Andre inntekter 2018

	Økning av Andre inntekter	Reduksjon av Andre inntekter	Totalt
Omsetning	100,00	100,00	100,00
Sum inntekter	25,76	25,63	25,68
Sum kostnader	24,61	25,17	25,01
Resultat før skatt	1,15	0,46	0,67
Butikker med minusresultat	33,3	39,6	37,3
Resultat eks andre innt.	-1,72	-1,26	-1,47
Andre inntekter i % av omsetningen	2,87	1,72	2,14
Andre inntekter i % av sum inntekter	11,13	6,72	8,35

90 prosent av Merkurbutikkene hadde endringer i regnskapsposten Andre inntekter i 2018. Tabell 17 viser økonomistørrelser for butikker med økning og reduksjon av regnskapsposten og en sammenligning med tilsvarende gjennomsnittstørrelser for alle Merkurbutikker i regnskapsanalysen.

Butikkene som hadde økning i Andre inntekter i 2018, hadde lavere salgsinntekter enn butikkene med reduksjon i denne regnskapspost. Andre inntekter var imidlertid 54,5 prosent høyere i butikkene som hadde økning i denne størrelse. Gjennomsnittlig omsetning i 2018 var 7,8 prosent høyere i Merkurbutikkene med reduksjon i Andre inntekter, enn i de av butikkene som kunne vise til økning i regnskapsposten.

Sammenlignet med 2017 hadde Merkurbutikkene med økning i Andre inntekter 3,29 prosent gjennomsnittlig vekst i salgsinntektene. Butikkene med nedgang i Andre inntekter øket salgsinntektene med 1,50 prosent, mens gjennomsnittet for Merkurbutikkene var 1,36 prosent. Gjennomsnittlig vekst for Andre inntekter i Merkurbutikkene med økning i denne regnskapspost, var 32,9 prosent, mens butikkene med reduksjon i regnskapsstørrelsen hadde en gjennomsnittlig nedgang på 23,0 prosent. Beregning av omsetningsendringene i 2018 viste 3,93 prosent gjennomsnittlig vekst for Merkurbutikkene med økning i Andre inntekter, 0,95 prosent omsetningsvekst for butikkene med reduksjon i Andre inntekter og 1,38 prosent for Merkurbutikkene i regnskapsanalysen.



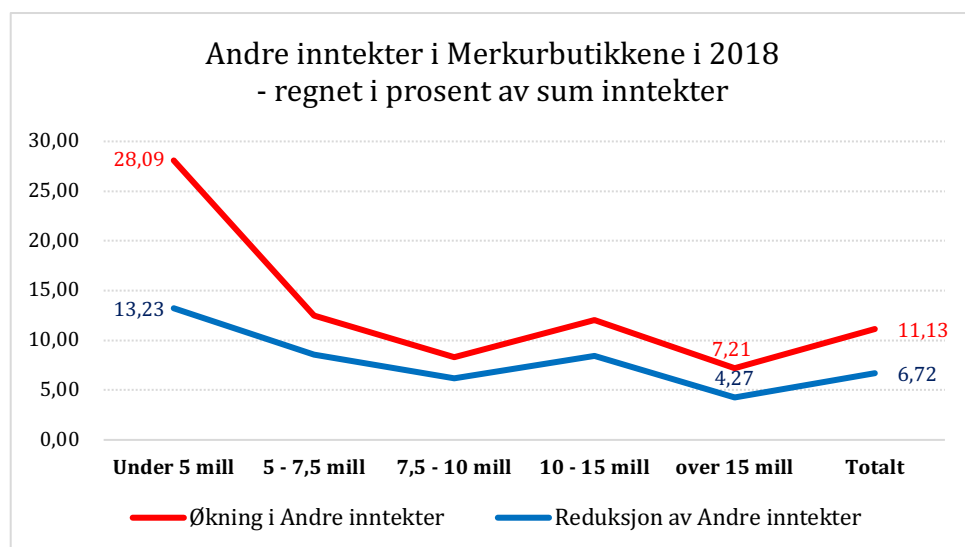
Figur 50

Kilde: Proff/IBA

Figur 50 viser prosentvis endring av salgsinntektene i 2018 for Merkurbutikker inndelt i omsetningsgrupper og med butikkene i grupper med økning og reduksjon i størrelsen på regnskapsposten Andre inntekter. Merkurbutikkene som hadde økning i Andre inntekter i 2018, hadde langt bedre omsetningsutvikling for salgsinntektene i butikker med omsetning over 10 millioner og også for butikkene med omsetning under 5 millioner. For butikkene med omsetning mellom 5 og 10 millioner, var omsetningsendringene i 2018 noenlunde lik.

Merkurbutikkene i gruppen butikker med nedgang i Andre inntekter i 2018, hadde en gjennomsnittlig bruttofortjeneste-% som var 0,8 prosentpoeng høyere enn bruttofortjenesten til butikkene med økning av Andre inntekter. Som vist i tabell 17, var Andre inntekter målt i prosent av omsetningen for Merkurbutikkene langt høyere for de butikkene som hadde økning i Andre inntekter i 2018, enn gjennomsnittet for de butikker hvor det var nedgang i regnskapsposten. Sum inntekter målt i prosent av omsetningen, ble derved noenlunde på samme nivå for butikkgruppene.

I Merkurbutikker som hadde økning i størrelsen på regnskapsposten Andre inntekter i 2018, var gjennomsnittet for sum inntekter, dvs. bruttofortjeneste + andre inntekter, 11,13 prosent av omsetningen. For butikkene med nedgang i Andre inntekter, var gjennomsnittet 6,72 prosent, og for Merkurbutikkene totalt 8,35 prosent.



Figur 51

Kilde: Proff/IBA

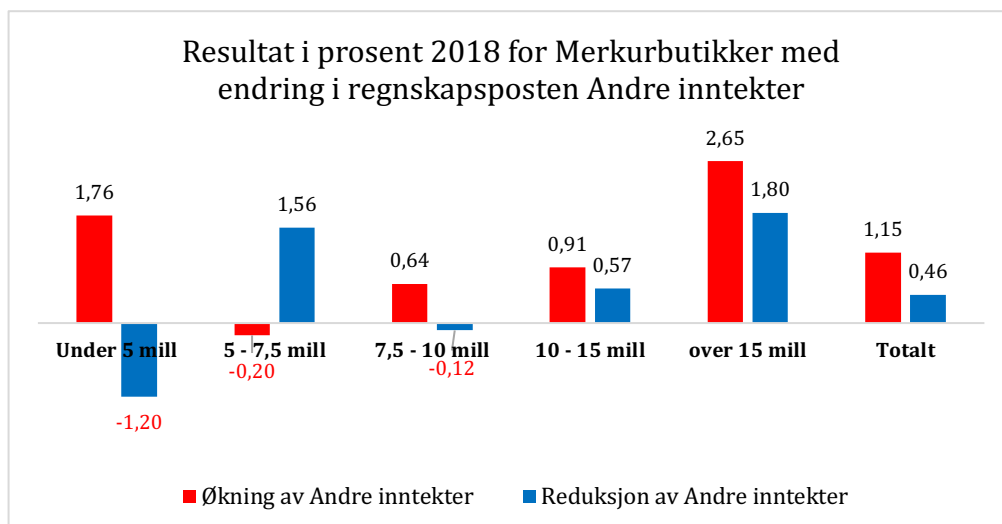
Figur 51 viser gjennomsnittet for regnskapsposten Andre inntekter i prosent av sum inntekter for Merkurbutikker med endringer i nivået på Andre inntekter i 2018. Butikkene som hadde økning i regnskapsposten Andre inntekter i 2018, hadde langt større andeler av samlede inntektene gjennom andre inntekter enn bruttofortjenesten av varesalget, enn de av Merkurbutikkene som hadde nedgang i Andre inntekter. For Merkurbutikkene med omsetning under 5 millioner kroner, var Andre inntekters andel av omsetningen mer enn dobbelt så stor som for butikkene med nedgang i inntektsposten. Andelen Andre inntekter regnet i prosent av sum inntekter, var fallende med økende omsetning for butikkene.

Som vist i tabell 17, var sum kostnadene i Merkurbutikkene som hadde økning i Andre inntekter i 2018, i gjennomsnitt 24,61 prosent. Dette var et nivå på driftskostnadene som var 0,08 prosentpoeng høyere enn i 2017. Merkurbutikkene som hadde nedgang i regnskapsposten, hadde til sammenligning et gjennomsnitt for sum kostnader på 25,17 i 2018, noe som var en økning i sum kostnader på 1,20 prosentpoeng fra 2017. Totalt for Merkurbutikkene i regnskapsanalysen øket prosenten for sum kostnader i 2018 i gjennomsnitt med 0,68 prosentpoeng fra 2017.

Merkurbutikkene som hadde økning i Andre inntekter i 2018, hadde et gjennomsnitt på 1,15 prosent for regnskapsposten Resultatet før skatt. Dette var et resultat som var 0,14 prosentpoeng lavere enn gjennomsnittet for disse butikker i 2017. De av Merkurbutikkene som hadde nedgang i størrelsen på regnskapsposten Andre inntekter i 2018, hadde et gjennomsnittlig resultat på 0,46 prosent. For disse butikker var resultatet 1,20 prosentpoeng lavere enn i 2017. Gjennomsnittet for alle Merkurbutikkene i regnskapsanalysen 2018, var til sammenligning 0,67 prosent, noe som var 0,76 prosentpoeng lavere enn gjennomsnittlig resultat i 2017.

33,3 prosent av Merkurbutikkene som hadde økende størrelse på regnskapsposten Andre inntekter, hadde minusresultat i regnskapet i 2018, og 52,6 prosent av butikkene i denne gruppe hadde nedgang i resultatprosenten fra året før. Tilsvarende størrelser for Merkurbutikkene med nedgang

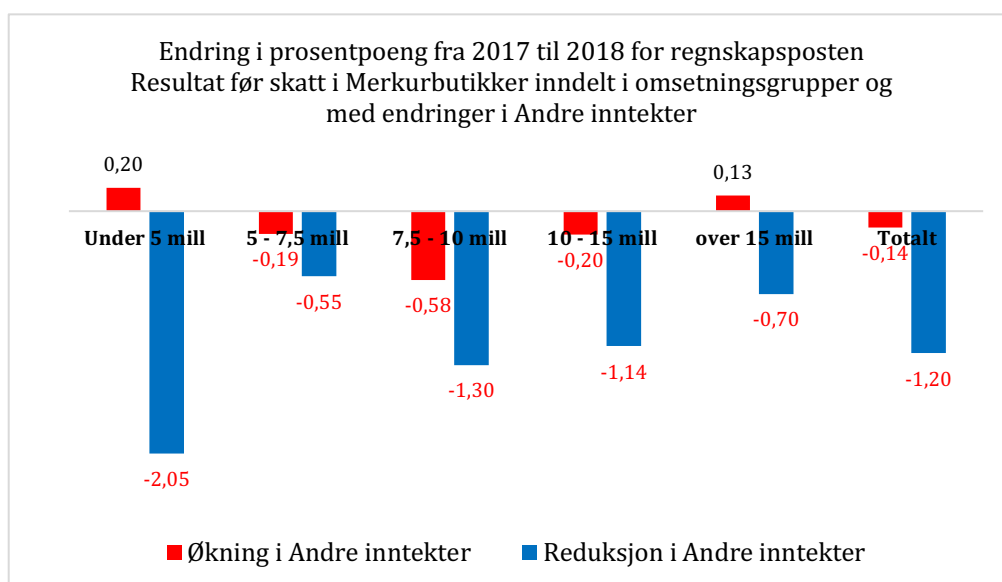
Andre inntekter, var minusresultat for 39,6 prosent av butikkene og nedgang i resultatprosenten for 68,5 prosent av butikkene.



Figur 52

Kilde: Proff/IBA

Figur 52 viser gjennomsnittlig resultat før skatt i prosent av omsetningen for Merkurbutikker inndelt i omsetningsklasser og med butikkene fordelt på grupper ut fra endringer i regnskapsposten Andre inntekter. Med unntak for butikkene med salgsinntekter mellom 5 og 7,5 millioner kroner, viste analysen et bedre resultat i prosent for Merkurbutikkene som hadde økning i regnskapsposten Andre inntekter i 2018, enn resultatet for butikkene med nedgang i Andre inntekter. Størst forskjell i resultatstørrelsen var det for butikkene med salgsinntekter under 5 millioner kroner, med en gjennomsnittlig differanse på hele 2,96 prosentpoeng.



Figur 53

Kilde: Proff/IBA

I figur 53 er vist endringer som prosentpoeng i gjennomsnittlig resultat i prosent fra 2017 til 2018 for Merkurbutikker i omsetningsklasser og med en inndeling av butikkene ut fra endring i regnskapsposten Andre inntekter. Merkurbutikkene med økning i regnskapsposten Andre inntekter hadde en bedre utvikling i 2018 for størrelsen Resultat før skatt i prosent, enn utviklingen for

butikkene med nedgang i Andre inntekter. Dette viste beregningene av gjennomsnittlig resultat i alle omsetningsklasser. Merkurbutikkene med salgsinntekter under 5 millioner kroner og butikkene med omsetning over 15 millioner, hadde et høyere gjennomsnitt for Resultat i prosent i 2018 enn året før.

Butikkene med salgsinntekter i klasser mellom 5 og 15 millioner, hadde lavere gjennomsnitt for Resultat i prosent i 2018 enn i 2017, men hadde nedgang i prosentpoengene som var mindre enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene. Merkurbutikkene med nedgang i Andre inntekter, hadde nedgang i størrelsen Resultat før skatt i prosent i alle omsetningsklassene i analysen. Størst forskjell i nivået på resultatprosenten, var det for butikkene med salgsinntekter under 5 millioner kroner hvor butikkene med økning i regnskapsposten Andre inntekter forbedret gjennomsnittet for resultatet i prosent med 0,20 prosentpoeng, og hvor butikkene med nedgang i inntektsposten, hadde 2,05 prosentpoeng lavere resultatprosent.

Ut fra denne analyse av økonomien for Merkurbutikker ved endringer av størrelsen for regnskapsposten Andre inntekter, kan vi oppsummere og dra følgende slutninger:

- Merkurbutikkene som hadde økende størrelse på regnskapsposten Andre inntekter, oppnådde god vekst i salgsinntekter og i omsetning i 2018, en omsetningsvekst som i prosent var høyere enn gjennomsnittet for bygdebutikker og også var høyere enn gjennomsnittet for landets dagligvarebutikker. Veksttakten øket ved økende omsetningsstørrelse og var størst for butikker med omsetning over 10 millioner kroner.
- Merkurbutikkene med nedgang i størrelsen på Andre inntekter, hadde i gjennomsnitt en langt svakere omsetningsutvikling enn den for butikkene med økning i regnskapsstørrelsen. Butikker med en omsetning under 5 millioner, hadde stor nedgang i omsetningen i 2018.
- Sum inntekter er summen av bruttofortjenesten og andre inntekter. I butikkene som hadde økning i andre inntekter i 2018, sto andre inntekter for 13,23 prosent av sum inntekter. Tilsvarende andel for Merkurbutikkene med nedgang i andre inntekter, var 6,72 prosent.
- Det var kun mindre forskjeller mellom butikkene med økning og butikkene med nedgang i Andre inntekter, ut fra størrelsen på sum inntekter regnet i prosent av omsetningen. For butikkens driftskostnader i prosent viste imidlertid analysen en annen utvikling, med en svak økning av kostnadene i Merkurbutikkene med økning i regnskapsposten Andre inntekter, og en gjennomsnittlig økning i kostnadsprosenten på 1,20 prosentpoeng for butikkene med nedgang i Andre inntekter.
- Butikkene med økning i Andre inntekter kunne vise til et Resultat før skatt i prosent av omsetningen på 1,15 prosent. Dette var 0,69 prosentpoeng høyere enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene som hadde nedgang i Andre inntekter i 2018.
- Med inndeling av butikkene i omsetningsklasser, var det best resultat i prosent for butikkene med økning i Andre inntekter i alle omsetningsklasser, med unntak for butikkene i klassen 5 – 7,5 millioner kroner. Størst forskjell i resultatprosenten ut fra økning og nedgang i andre inntekter, var det for butikkene med omsetning under 5 millioner kroner. Forskjellen var også størst for butikkene i denne omsetningsklasse, ved en sammenligning av endringer fra 2017 i størrelsen Resultat før skatt i prosent.

Denne analyse med sikte på å avdekke resultater i regnskapene av endringer i størrelsen på regnskapsposten Andre inntekter, viser at økende størrelse på denne inntektspost, fører til øket omsetning og et styrket resultat før skatt.

9.2 Økonomien ved ulike nivåer på endringer av Andre inntekter

Vi skal her vise til resultatet av en analyse av endringer i Merkurbutikkens økonomi i 2018 ved ulike nivåer på endringer i regnskapsposten Andre inntekter. Merkurbutikkene er i denne analyse inndelt i grupper ut fra endring i kroner i størrelsen på inntektsposten Andre inntekter fra 2017.

Tabell 18 A: Økonomistørrelser i 1000 kroner ved endringer i Andre inntekter i 2018 (Kilde: Proff/IBA)

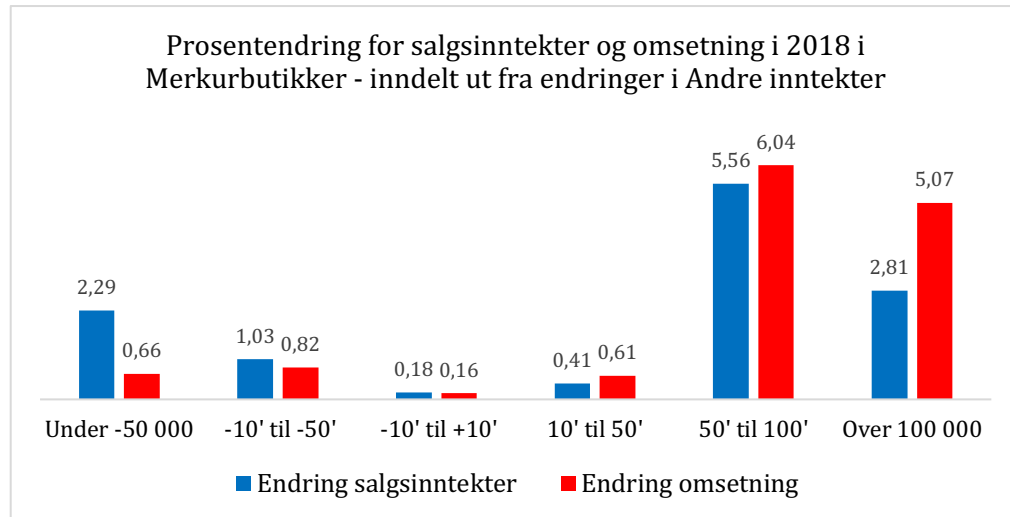
	Under -50'	Fra -10' til -50'	- 10' til + 10'	10' - 50'	50' - 100'	Over 100'	Totalt
Antall virksomheter	47	61	107	70	26	27	338
Salgsinntekt	10 374	11 524	8 765	8 917	13 086	11 675	10 082
Andre inntekter	223	166	127	196	235	769	221
Omsetning	10 597	11 690	8 892	9 113	13 321	12 444	10 304
Bruttofortjeneste	2 651	2 742	2 102	2 168	3 032	2 616	2 425
Annen inntekt	223	166	127	196	235	769	221
Sum inntekter	2 874	2 908	2 229	2 364	3 267	3 385	2 646
Sum kostnader	2 858	2 881	2 213	2 321	2 997	2 926	2 577
Resultat før skatt	16	27	16	43	270	459	69
Resultat eks andre inntekter	-207	-139	-111	-153	35	-310	-152

Tabell 18 B: Økonomistørrelser i prosent ved endringer i Andre inntekter 2018 (Kilde: Proff/IBA)

	Under -50'	Fra -10' til -50'	- 10' til + 10'	10' - 50'	50' - 100'	Over 100'	Totalt
Omsetning	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Sum inntekter	27,12	24,87	25,07	25,94	24,53	27,20	25,68
Sum kostnader	26,97	24,64	24,89	25,47	22,50	23,51	25,01
Resultat før skatt	0,15	0,23	0,18	0,47	2,03	3,69	0,67
Butikker med minusres.	46,8	36,1	43,0	35,7	23,1	14,8	37,28
Resultat eks andre innt.	-1,95	-1,19	-1,25	-1,68	0,27	-2,49	-1,47
Andre innt. i % av oms.	2,10	1,42	1,43	2,15	1,76	6,18	2,14
Andre inntekter i % av sum inntekter	7,76	5,71	5,70	8,29	7,19	22,72	8,35

Som tabell 18 viser, var det Merkurbutikker med endring i regnskapsposten Andre inntekter på mellom nedgang på 10 000 kroner eller økning i samme størrelse, som var den største gruppe i antallet butikker. Det antas at for butikkene i denne gruppe, har det i liten grad vært endringer i form av tilgang eller frafall av tilleggstjenester hvor inntekten vises i regnskapsposten Andre inntekter. For gruppene med økning i Andre inntekter i 2018 på over 10 000 kroner, antas det at butikkene har hatt enten tilgang til nye tilleggstjenester eller betydelig økning i bruk av tjenestene. For gruppene med nedgang i denne regnskapspost på over 10 000 kroner, antas dette å skyldes bortfall av tilleggstjenester eller sterkt redusert bruk av tilbudet.

Gjennomsnittlig salgsinntekt var lavest i gruppene for butikkene med kun mindre endringer i Andre inntekter og for butikkene med en økning i regnskapsposten på mellom 10 000 og 50 000 kroner. Gruppen med kun mindre endringer i størrelsen på Andre inntekter, hadde 43 prosent lavere inntekt gjennom denne regnskapspost enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene 2018.



Figur 54

Kilde: Proff/IBA

Figur 54 viser gjennomsnittlig endring i prosent for salgsinntektene og omsetningen i 2018 for Merkurbutikkene inndelt i grupper ut fra endringer i størrelsen på regnskapsposten Andre inntekter. Prosentstørrelsene i figur 54 må sees i sammenheng med omsetningsendringene for Merkurbutikkene i 2018, som i vår regnskapsanalyse viste 1,36 prosent gjennomsnittlig økning for butikkens salgsinntekter og 1,38 prosent økning i omsetningen, dvs. sum av salgsinntekter og andre inntekter.

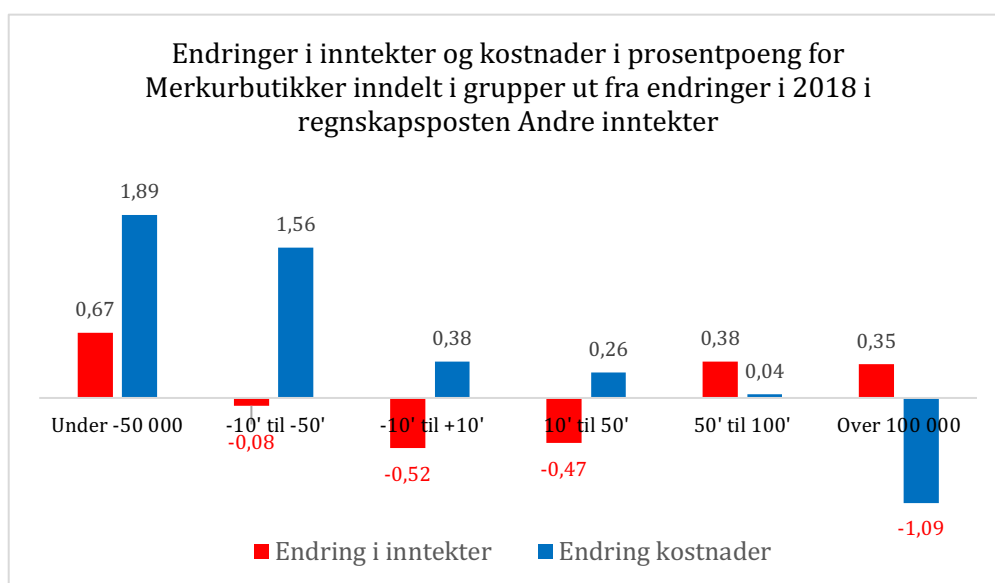
De 107 Merkurbutikker i gruppen med endringer i regnskapsposten på +/- 10 000 kroner, hadde i gjennomsnitt det som kan betegnes som nullvekst i inntekter i 2018. Gjennomsnittlig omsetning for denne gruppe var 14 prosent lavere enn gjennomsnittsomsetningen for Merkurbutikkene i regnskapsanalysen. Gruppen har følgelig en stor del butikker med omsetning under 10 millioner kroner. I regnskapsanalysen var gjennomsnittlig salgsinntekt for disse butikker, en nedgang på 0,36 prosent.

Gruppen butikker med økning i regnskapsposten Andre inntekter i 2018 på fra 10 000 til 50 000 kroner, antas å enten ha tilfredsstillende økning i inntekter av tidligere etablerte tilleggstenester eller butikkene har innført nye tjenestetilbud. Denne gruppe har også lav gjennomsnittlig omsetning og oppnådde en gjennomsnittlig vekst i salgsinntektene på 0,41 prosent. En gjennomsnittlig økning i Andre inntekter på 11 prosent, bidro til en omsetningsvekst på 0,61.

De 2 gruppene med økning i andre inntekter i 2018 på over 50 000 kroner, oppnådde begge en gjennomsnittlig prosentvis økning i inntektene av varesalget som var langt høyere enn gjennomsnittet for Merkurbutikker i 2018. Veksten i regnskapsposten Andre inntekter på henholdsvis 43 prosent og 58 prosent, bidro til en solid økning i butikkens varesalg og til en samlet vekst i omsetningen i disse grupper som var 4 – 5 prosentpoeng høyere enn normalen for Merkurbutikkene.

Gruppen Merkurbutikker med nedgang i Andre inntekter i 2018 på mellom 10 000 og 50 000 kroner, hadde gjennomsnittlige salgsinntekter som var 1,03 prosent høyere enn året før. Med en nedgang i Andre inntekter på gjennomsnittlig 12,4 prosent, ble omsetningsveksten for gruppen 0,82 prosent. Nedgangen i inntekter i regnskapsposten Andre inntekter kan enten være på grunn av mindre inntekter av butikkenes tilleggstjenester og/eller resultatet av at butikker har redusert tjenestetilbudet.

Gruppen med reduksjon i Andre inntekter på over 50 000 kroner i 2018, har sannsynligvis hatt bortfall av tilleggstjenester hvor inntektene tidligere ble registrert som andre inntekter. Salgsinntektene for denne gruppe butikker hadde en større vekst enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene i 2018. Nedgangen i andre inntekter på i gjennomsnitt 42 prosent, bidro til at omsetningsveksten ble 0,66 prosent, noe som var 0,72 prosentpoeng lavere enn normen.



Figur 55

Kilde: Proff/IBA

Figur 55 viser endringer i prosentpoeng for gjennomsnittet av inntekter og kostnader i grupper av Merkurbutikker, inndelt ut fra størrelsen på endringer i kroner i regnskapsposten Andre inntekter. Inntekter i figur 55 er sum av bruttofortjeneste ved salg av varer og andre inntekter som er oppnådd av aktiviteter i tillegg til varesalget. Kostnader er sum av kostnader ved arbeid, lokaler, kapital, markedsføring mv. Gjennomsnittet for de 338 Merkurbutikker som var med i regnskapsanalysen 2018, var en nedgang i inntekter på 0,08 prosentpoeng, og en økning av kostnader på 0,68 prosentpoeng.

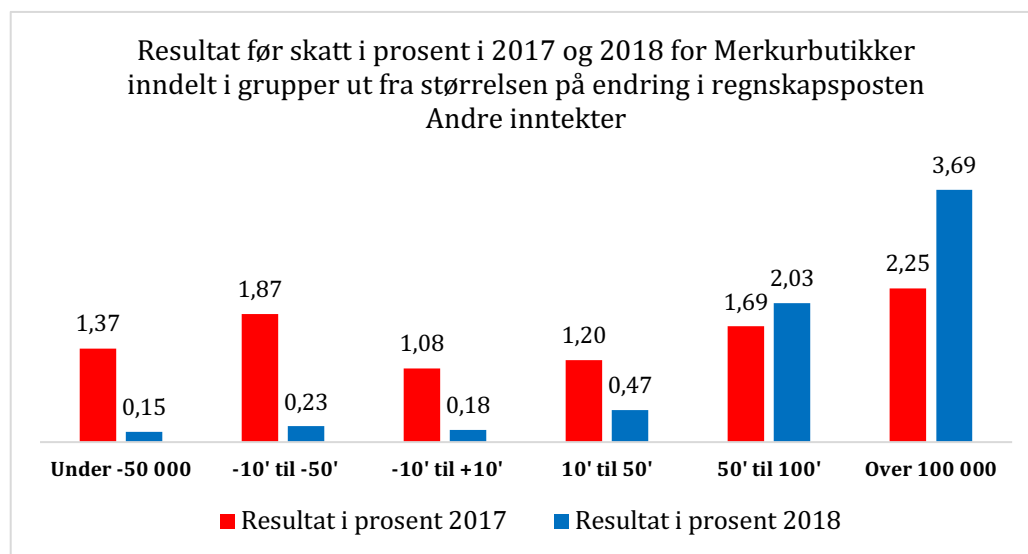
Gruppen Merkurbutikker med endring i Andre inntekter på +/- 10 000 kroner hadde i 2018 en nedgang på 0,52 prosentpoeng i sum inntekter og en øket kostnadsprosent med 0,38 prosentpoeng. For butikkene i gruppen med en økning i regnskapsposten Andre inntekter mellom 10 000 og 50 000 kroner, var det en litt mindre nedgang i inntektene enn i gruppen med minst endringer i nivået på Andre inntekter, og gruppen hadde også en litt mindre øking i kostnadsprosenten.

Gruppen butikker med økende inntekter i regnskapsposten Andre inntekter i 2018 på fra 50 000 til 100 000 kroner, øket inntektene med 0,38 prosentpoeng og hadde nærmest nullvekst for kostnadsprosenten. I denne gruppe kom 70 prosent av de økede inntekter fra bruttofortjenesten av en sterkt økende salgsinntekt. Butikkene i gruppen med over 100 000 kroner i økning i Andre inntekter, hadde

både forbedring av inntektene i prosent og en nedgang i kostnadsprosenten med 1,09 prosentpoeng. I denne gruppe var det den store økning i andre inntekter som bidro til økning i inntekter. Den lavere kostnadsprosenten kom som følge av at økningen i salgsinntekter og 58 prosent vekst i Andre inntekter kunne skje med uendrede driftskostnader.

Butikkene med en nedgang i regnskapsposten Andre inntekter på mellom 10 000 og 50 000, hadde 0,08 prosentpoeng nedgang i inntektene og hele 1,56 prosentpoeng økning i kostnadene. I gjennomsnitt viste regnskapene til butikkene i denne gruppe, 12,4 prosent eller 23 000 kroner i lavere Andre inntekter enn året før. Øket bruttofortjeneste i 2018 bidro imidlertid til å opprettholde nivået på sum inntekter. Det var først og fremst stor økning i lønnskostnadene som bidro til en lite gunstig utvikling for butikkenes driftskostnader.

Gruppen Merkurbutikker med nedgang i 2018 på over 50 000 kroner i regnskapsposten Andre inntekter, øket inntektene med gjennomsnittlig 0,67 prosentpoeng og kostnadene med 1,89 prosentpoeng. Veksten i inntektene var en kombinasjon av en økning i salgsinntektene på 2,3 prosent og en økning i bruttofortjenesten i prosenten på ca. 2 prosentpoeng. Regnskapstallene for butikkene i denne gruppe av Merkurbutikker, tyder på at nedgangen i regnskapsposten Andre inntekter, på gjennomsnittlig 42 prosent, har ført til omlegginger av butikkdriften, noe som har medført økning i kostnadsnivået, først og fremst gjennom økning av prosentene for lønnskostnader og driftskostnader. Eventuelle reduserte kostnader på grunn av nedgang i andre inntekter enn inntekter av varesalget, kan ikke dokumenteres ut fra butikkenes regnskaper.

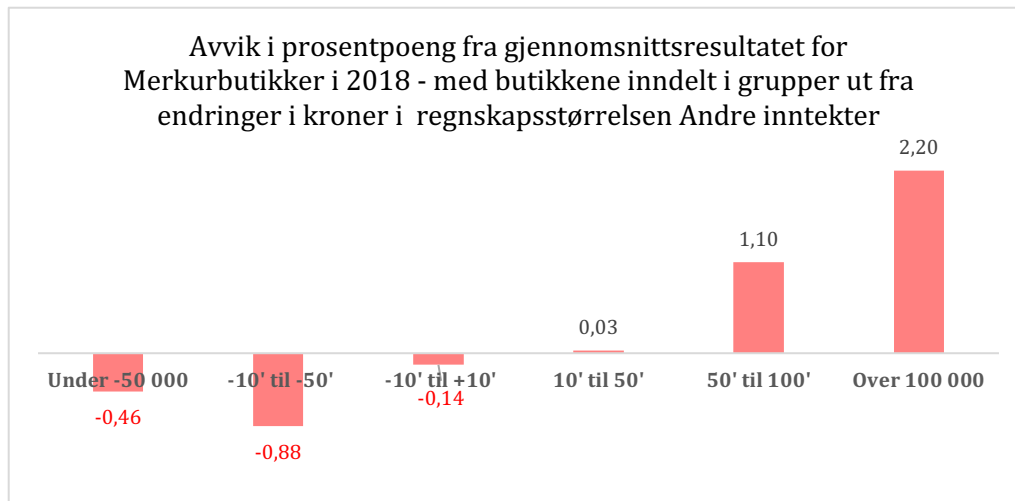


Figur 56

Kilde: Proff/IBA

Figur 56 viser en sammenligning av regnskapsstørrelsen Resultat før skatt i prosent i 2017 og 2018 for Merkurbutikker inndelt ut fra størrelsen på endringer i kroner for regnskapsposten Andre inntekter i 2018. Gjennomsnittet for Resultat før skatt var 0,67 prosent i 2018. Inndelt i grupper ut fra endringer i regnskapsposten Andre inntekter i 2018, var det kun butikkene i gruppene med økning av andre inntekter på over 50 000 kroner som hadde et resultat som var bedre enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene.

Sammenlignet med 2017 var gjennomsnittet for regnskapsposten Resultat før skatt regnet i prosent av omsetningen, bedre i 2018 enn i 2017 i gruppene av butikker med økning i Andre inntekter i 2018 på over 50 000 kroner.



Figur 57

Kilde: Proff/IBA

Figur 57 viser målt i prosentpoeng, forskjellen mellom gjennomsnitt for regnskapsstørrelsen Resultat før skatt for Merkurbutikkene inndelt i grupper ut fra endringer i Andre inntekter, og gjennomsnittlig resultatprosent på 0,67 prosent ifølge regnskapsanalysen.

Ut fra analysen av økonomien i Merkurbutikkene inndelt i grupper ut fra endringer i størrelsen på regskapsposten Andre inntekter i 2018, kan vi dra følgende slutninger:

- 36,4 prosent av Merkurbutikkene øket sine inntekter av andre områder enn vareomsetningen med mer enn 10 000 kroner i 2018. 15,7 prosent hadde økning på over 50 000 kroner.
- 31,9 prosent av Merkurbutikkene hadde nedgang i andre inntekter på mer enn 10 000 kroner. 13,9 prosent hadde nedgang i inntekstposten Andre inntekter på mer enn 50 000 kroner.
- Butikkene med økning i Andre inntekter på over 50 000 kroner, oppnådde en vekst i salgsinntektene som var langt over gjennomsnittet for Merkurbutikkene i regnskapsanalysen.
- Det var også god vekst i salgsinntekter for butikkene med nedgang i Andre inntekter på over 50 000 kroner. Dette kan ha sammenheng med omstillinger i driften av butikkene.
- Omsetningsendringene i prosent var naturlig nok høyere enn den for salgsinntekter i gruppene med økende andre inntekter, og lavere enn prosentstørrelsen for salgsinntekter i gruppene med nedgang i andre inntekter.
- Inntektene (bruttofortjeneste + andre inntekter) i prosent av omsetningen og sammenlignet med året før, øket i butikkene med vekst i regnskapsposten Andre inntekter på over 50 000 kroner, og også i gruppen for butikker med nedgang i andre inntekter på mer enn 50 000.
- Butikkens kostnader i prosent var sterkt økende for butikkene i gruppene med nedgang i Andre inntekter. Gruppen med økning mellom 10 – og 50 000 hadde noenlunde samme nivå på kostnadene i prosent i 2018, mens butikkene med over 100 000 kroner i økning i regnskapsposten Andre inntekter, hadde en betydelig nedgang i kostnadsprosenten.
- Gjennomsnittlig resultat før skatt i prosent av omsetningen var høyere i 2018 enn i 2017 for Merkurbutikkene som hadde økning i regnskapsposten Andre inntekter på over 50 000 kroner. For de øvrige grupper i denne analyse av økonomien, var det svakere resultat i prosent i 2018.
- En sammenligning av resultatutviklingen med gjennomsnittet for Merkurbutikkene i 2018, viste en klar sammenheng hvor økende inntekter i regnskapsposten Andre inntekter bidro til forbedring av resultatet og da mest for butikkene med størst økning i andre inntekter. Nedgang i Andre inntekter, førte ifølge analysen til nedgang i resultatprosenten.

9.3 Andre analyser av økonomien ved tilleggstenester

Vi skal her vise og kommentere noen økonomistørrelser for Merkurbutikkene som er med i regnskapsanalysen og hvor butikkene er inndelt i ulike grupper ut fra en individuell vurdering av nivået på og endringer i størrelsen på regnskapsposten Andre inntekter. Videre er det innhentet informasjon om butikkene fra IBA's Bygdebutikkregister og fra Merkurs butikkregister.

Tabell 19: Økonomistørrelser 2018 for Merkurbutikker inndelt ut fra endringer i Andre inntekter

	Stabilt i 2018	Økning i 2018	Økning i 2017	Bortfall i 2018	Bortfall i 2017
Antall butikker	111	77	33	59	31
Salgsinntekter (1000 kr)	10 469	10 574	9 143	10 878	9 996
Andre inntekter (1000 kr)	203	359	231	156	146
Omsetning (1000 kr)	10 652	10 933	9 374	11 034	10 142
Sum inntekter (%)	24,57	26,34	25,19	26,22	26,62
Sum driftskostnader (%)	24,12	24,87	23,82	25,75	26,80
Resultat før skatt (%)	0,45	1,47	1,37	0,47	-0,18
Endring i salgsinntekt i %	1,56	4,80	1,17	0,39	2,81
Endring i Andre inntekter i %	0	59,56	0,87	-38,10	-10,98
Endring i omsetningen i %	1,34	5,99	1,17	-0,49	2,58
Endring i inntekter i %-poeng	-0,34	0,17	-0,28	0,81	0,13
Endring i kostnader i %-poeng	0,48	0,23	-0,10	1,80	2,07
Endring i resultat i %-poeng	-0,82	-0,06	-0,18	-0,99	-1,94

Kolonnen **Stabilt i 2018** i tabell 19 viser gjennomsnittlige økonomistørrelser for Merkurbutikkene som hadde noenlunde samme nivå i 2018 som året før på inntektene i regnskapsposten Andre inntekter. 32,8 prosent av Merkurbutikkene i regnskapsanalysen, havnet i denne gruppe.

I 2018 hadde butikkene i denne gruppe 3 – 4 prosent høyere nivå på salgsinntekter og omsetning sammenlignet med året før. Veksten i salgsinntektene på 1,56 prosent, var 0,20 prosentpoeng større enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene. Sum inntekter som er sum av bruttofortjeneste og andre inntekter, var 0,34 prosentpoeng lavere i 2018 enn året før. Årsaken til denne nedgang, var først og fremst en lavere bruttofortjeneste i prosent. Lavere gjennomsnitt for driftskostnadene med 0,48 prosentpoeng, var ikke nok til å hindre en samlet nedgang i resultatet av butikkdriften.

Resultat før skatt for gruppen, var 0,45 prosent, 0,22 prosentpoeng lavere enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene 2018. Gruppens resultat i 2018 var 0,82 prosentpoeng lavere enn i 2017. Til sammenligning hadde Merkurbutikkene 0,76 prosentpoeng nedgang i resultatprosenten fra 2017.

Ut fra økonomistørrelsene for gruppen Merkurbutikker med et uendret nivå på Andre inntekter, kan vi slutte at butikkene hadde kun mindre avvik fra gjennomsnittet for Merkurbutikkene i 2018. Omsetningen hadde litt større vekst, det var litt større reduksjon i nivået på inntektene og driftskostnadene i prosent var litt høyere enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene. Dette førte til et resultat for gruppens butikker som var litt svakere enn resultatet for Merkurbutikkene i 2018.

Kolonnen **Økning i 2018** viser gjennomsnittlige økonomitørrelser for 77 Merkurbutikker som hadde økning i Andre inntekter gjennom inntektsvekst for etablerte tilleggstenester og/eller ved utvidelse av tjenestetilbudene. Det var store variasjoner i størrelsen på regnskapsposten Andre inntekter og også i endringer i denne størrelse sammenlignet med 2017.

Som vist i tabell 19, øket salgsinntektene for butikkene i denne gruppe, med 4,80 prosent i 2018, sammenlignet med 1,36 som gjennomsnitt for Merkurbutikkene. Veksten i Andre inntekter var i gjennomsnitt 59,56 prosent, og for omsetningen var den 5,99 prosent.

Merkurbutikkene i gruppen med økning i 2018 i regnskapsstørrelsen Andre inntekter, hadde et gjennomsnittlig resultat før skatt på 1,47 prosent. Dette var 0,80 prosentpoeng bedre enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene. Sum inntekter som var 0,66 prosentpoeng høyere og driftskostnader som var 0,14 prosentpoeng lavere, forklarer den bedre resultatprosent for butikkene i gruppen. Sammenlignet med 2017, hadde butikkene i denne gruppe en nedgang i Resultat før skatt på 0,06 prosentpoeng. Gjennomsnittet for Merkurbutikkene i regnskapsanalysen, var en nedgang på 0,76 prosentpoeng.

Ut fra analysen av økonomien for Merkurbutikkene som hadde økning i inntektene i regnskapsposten Andre inntekter i 2018, kan vi fastslå at aktivitetene bak inntektene i regnskapsposten Andre inntekter, bidro til å oppnå stor vekst i omsetningen og et økonomisk resultat for butikkene som var langt bedre enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene.

Kolonnen **Økning i 2017** er økonomitørrelser i 2018 for 33 Merkurbutikker som hadde stor vekst i størrelsen på regnskapsposten Andre inntekter i 2017. Gjennomsnittlig salgsinntekt for disse butikker var 9,3 prosent under gjennomsnittet for Merkurbutikkene. Butikkene i denne gruppen oppnådde økning av inntektene i 2017 gjennom nye tilleggstenester og/eller ved stor økning av inntektene for tiltak innført i tidligere år. Ut fra regnskapene ser det ikke ut til at butikkene i denne gruppe har hatt endringer i tilbudet av tilleggstenester i 2018.

Omsetningen for butikkene i denne gruppe, var ca. 9 prosent under gjennomsnittet for 2018, og Andre inntekter var 4,5 prosent høyere. I gjennomsnitt hadde butikkene i denne gruppe 1,17 prosent økning i omsetningen og 0,87 prosent vekst i Andre inntekter. Dette var litt lavere veksttall enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene. Til sammenligning øket omsetningen i disse butikkene med 4,2 prosent og Andre inntekter med 48 prosent i 2017.

Resultat før skatt var i gjennomsnitt 1,37 prosent i 2018. Dette var 0,70 prosentpoeng bedre enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene. Sammenlignet med resultatprosenten for disse butikker i 2017, var resultatet 0,18 prosentpoeng lavere. Dette var på grunn av en nedgang på 0,28 prosentpoeng i inntektene og også en nedgang i driftskostnadene med 0,10 prosentpoeng.

Regnskapstallene for 2018 for de av Merkurbutikkene som kjennetegnes med at de hadde betydelig økning av Andre inntekter i 2017, viser at gjennomsnittsbutikken maktet å opprettholde nivået på Andre inntekter og også på butikkomsetningen i 2018. Dette bidro til at Resultat før skatt i prosent i 2018 ble bedre for butikkene i gruppen enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene.

Kolonnen **Bortfall i 2018** omfatter 58 Merkurbutikker som hadde nedgang i regnskapsposten Andre inntekter i 2018. I gjennomsnitt var nedgangen 96 000 kroner, noe som tilsvarte 38,1 prosent. Gjennomsnittlige salgsinntekter for butikkene i denne gruppe var 7,9 prosent over gjennomsnittet for Merkurbutikkene, mens Andre inntekter var 29,4 prosent lavere. Salgsinntektene øket i

gjennomsnitt med 0,39 prosent, noe som var 0,97 prosentpoeng lavere enn gjennomsnitt for Merkurbutikkene. Den store nedgang i Andre inntekter, førte til en nedgang i omsetningen på 0,49 prosent for gruppens butikker. 46,6 prosent av butikkene i gruppen hadde nedgang i omsetningen i 2018.

Bortfall av Andre inntekter førte til en økning i driftskostnadene med 1,80 prosentpoeng, herav en økning i lønnskostnadene med 1,01 prosentpoeng og i andre driftskostnader med 0,79 prosentpoeng. Sum inntekter som er sum av bruttofortjeneste og andre inntekter, øket imidlertid med 0,81 prosentpoeng. Her var det en økning i bruttofortjenesten i prosent på 1,49 prosentpoeng som bidro til inntektsøkningen.

Gruppens gjennomsnitt for regnskapsposten Resultat før skatt, var 0,47 prosent i 2018, sammenlignet med 0,67 som gjennomsnitt for Merkurbutikkene. I 2017 var gjennomsnittlig resultat for butikkene i gruppen med bortfall av andre inntekter, 1,46 prosent. Resultatet i 2018 var altså en nedgang i resultatmålet på 0,99 prosentpoeng.

Ut fra økonomitallene for butikkene som hadde bortfall av inntekter i regnskapsposten Andre inntekter i 2018, kan vi slutte at gjennomsnittsbutikken oppnådde svakere omsetningsutvikling for varesalget enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene. Stor nedgang i Andre inntekter, førte til nedgang for omsetningen. Tiltak som bidro til økede inntekter, var ikke nok til å dekke store økninger i driftskostnader. Resultat før skatt i prosent ble derved betydelig lavere enn i 2017, og lavere enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene.

Kolonnen for **Bortfall i 2017** viser økonomistørrelser for 2018 for 31 Merkurbutikker som hadde stor nedgang i inntektene i regnskapsposten Andre inntekter i 2017 og endringer i 2018 som ses på som en naturlig utvikling av økonomien som følge av endringene i 2017. Salgsinntektene for butikkene i gruppen var litt lavere enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene, og inntektene registrert i regnskapsposten Andre inntekter, var 34 prosent lavere enn normen.

Salgsinntektene i gruppens gjennomsnittsbutikk øket med 2,81 prosent i 2018, mens Andre inntekter falt med 10,98 prosent. Tilsvarende tall for 2017 var en nedgang på 4,55 prosent for salgsinntekter og hele 44 prosent nedgang for Andre inntekter. Selv om det var stor nedgang i inntektene registrert gjennom regnskapsposten Andre inntekter, oppnådde butikkene i gruppen økning i sum inntekter med 0,13 prosentpoeng. Dette var resultatet av veksten i butikkenes varesalg og et opprettholdt nivå på bruttofortjenesten i prosent. Driftskostnadene øket imidlertid med 2,07 prosentpoeng, dette på grunn av stor vekst i både i lønnskostnader og i regnskapsposten Andre driftskostnader.

Resultat før skatt ble i gjennomsnitt for butikkene i gruppen et minusresultat på 0,18 prosent. Dette resultat var 0,85 prosentpoeng lavere enn gjennomsnitt for Merkurbutikkene i 2018 og det var hele 1,94 prosentpoeng lavere enn gjennomsnittlig resultat for butikkene i gruppen i 2017.

Analysen av regnskapene for de 31 av Merkurbutikkene som kjennetegnes med markant nedgang i regnskapsposten Andre inntekter i 2017, viste en betydelig nedgang i denne regnskapsstørrelse også i 2018. Selv om butikkene i denne gruppe oppnådde øket varesalg i 2018, hadde butikkene stor økning i driftskostnadene. Gjennomsnittet for regnskapsposten Resultat før skatt i prosent viste underskudd og var en nedgang i resultat-prosenten på nær 2 prosentpoeng. Analysen viste også at butikkene i denne gruppe hadde nedgang i resultatprosenten i 2017.

10. Analyser av økonomien i 2018 for Merkurbutikker – inndelt i grupper

I arbeidet med regnskapsanalysen for bygdebutikkene har vi gjennomført noen analyser for grupper av Merkurbutikker med en inndeling av butikkene ut fra informasjon om butikkene i Merkurs butikkregister. Økonomistørrelsene er vist som gjennomsnitt for butikkene i gruppene.

10.1 Økonomien for grupper av bygdebutikker med registrerte tilleggstenester

Vi skal her vise og kommentere økonomistørrelser for Merkurbutikker inndelt i grupper ut fra registrerte tilleggstenester. Nesten alle Merkurbutikker har et tilbud av tjenester i tillegg til omsetningen av dagligvarer. I 2018 hadde over 95 prosent av Merkurbutikkene i regnskapsanalysen inntekter i regnskapsposten Andre inntekter. De tilleggstenester som vi har valgt ut i denne delen av analysen, er tilleggstenester hvor økonomien ved disse tjenester kan avspeiles gjennom butikkens regnskaper.

Inntektene av tilleggstenester vises i regnskapene som Andre inntekter når butikkene mottar godtgjørelse gjennom ulike former for provisjoner/forhandlergodtgjørelse, eller ved økonomiske bidrag/støtte for ivaretagelse av et tjenestetilbud for lokalsamfunnet. Inntekter av tilleggstenester som er salg av varer/produkter i tillegg til dagligvarer, inngår som oftest i regnskapsposten Salgsinntekter.

Tabell 20: Økonomi for grupper Merkurbutikker med tilleggstenester (Kilde: Proff/Merkur/IBA)

	Post i butikk	Drivstoff	Kafé/Pub	Marina
Antall butikker	159	155	73	43
Salgsinntekter (1000 kr)	12 239	10 796	9 407	9 020
Andre inntekter (1000 kr)	294	273	155	296
Omsetning (1000 kr)	12 533	11 069	9 562	9 316
Sum inntekter (%)	26,06	24,63	26,05	25,52
Sum driftskostnader (%)	24,77	23,49	26,37	24,52
Resultat før skatt (%)	1,29	1,14	-0,32	1,00
Endring i salgsinntekt i %	2,20	0,30	-0,81	-0,60
Endring i Andre inntekter i %	0,68	4,60	-12,92	-4,82
Endring omsetning i %	2,16	0,40	-1,03	-0,74
Endring inntekter i %-poeng	-0,11	-0,06	-0,61	-0,56
Endring i kostnader i %-poeng	0,60	0,97	0,71	0,06
Endring resultat i %-poeng	-0,71	-1,03	-1,32	-0,62

Post i butikk (PiB) var ifølge Merkurs butikkregister, en tilleggsteneste i 47 prosent av butikkene i regnskapsanalysen. Gjennomsnittlig salgsinntekt for denne gruppe butikker, var 21 prosent høyere enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene. Gruppens salgsinntekter øket med 2,20 prosent i 2018, sammenlignet med 1,36 som var gjennomsnittet for Merkurbutikkene. Svak vekst i regnskapsposten Andre inntekter, førte til at sum inntekter ble 0,11 prosentpoeng lavere enn i 2017. Kostnadsnivået og kostnadsutviklingen for gruppen, var noenlunde likt med gjennomsnittet for Merkurbutikkene.

Gjennomsnittlig resultat for gruppen av Merkurbutikker med Post i butikk som et av sine tilbud, var 1,29 prosent i 2018. Dette resultat var 0,71 prosentpoeng lavere enn i 2017. Et kostnadsnivå som var 0,60 prosentpoeng høyere enn i 2017, var hovedgrunnen til det svakere resultat for gruppen.

En analyse av 56 Merkurbutikker som av tilleggstjenestene i tabell 20, bare hadde Post i butikk, viste en gjennomsnittlig vekst i salgsinntektene på 5,1 prosent og en nedgang i Andre inntekter på 1,0 prosent. Resultatet før skatt for denne gruppe, var 0,46 prosent, et resultat som var 0,33 prosentpoeng lavere enn i 2017. Butikkene i denne gruppe med omsetning under 10 millioner kroner, hadde 2,1 prosent omsetningsvekst, uendret nivå på inntektene og et høyere nivå på kostnadene. Gjennomsnittlig resultat for disse 28 butikkene i 2018, var minus 0,91 prosent, noe som var 0,96 prosentpoeng lavere enn gjennomsnittet for disse butikker i 2017 og 1,15 prosentpoeng lavere enn gjennomsnittet for Merkurbutikker med omsetning under 10 millioner kroner.

Analysen av økonomien i 2018 for Merkurbutikkene med PiB, gir ingen klare svar på betydningen av denne tilleggstjeneste for butikkene. Det vi kan se, er at butikkene som har PiB oppnår større vekst i vareomsetningen enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene. Ut fra regnskapene ser det ut til at inntektene ved PiB var fallende i 2018, spesielt var dette tilfelle for Merkurbutikker med lavt nivå på salgsinntekter. Sammen med et økende nivå på kostnadene, bidro dette til et svakere resultat for butikkene.

155 av Merkurbutikkene i regnskapsanalysen 2018 hadde **salg av drivstoff** som en tilleggstjeneste til omsetningen av dagligvarer. Omsetningen av drivstoff registreres vanligvis som et varesalg, og inntekten av drivstoffomsetningen inngår derved i butikkens bruttofortjeneste. I noen regnskaper for bygdebutikkene er bruttofortjenesten ved drivstoffomsetningen inntektsført i regskapsposten Andre inntekter. Dette ses på som hovedgrunnen til at regskapsposten Andre inntekter for butikkene med drivstoffomsetning, var 23,5 prosent høyere enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene i 2018.

Salgsinntektene øket med 0,30 prosent i 2018. Denne svake vekst antas å ha sammenheng med en nedgang i landstallene for omsetning av drivstoff på 3,0 prosent. Bruttofortjenesten i prosent for Merkurbutikkene med omsetning av drivstoff, var 1,33 prosentpoeng lavere enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene. Dette ses på som en konsekvens av lave marginer ved omsetningen av drivstoff. Driftskostnadene for bygdebutikkene med drivstoffomsetning, var 1,52 prosentpoeng lavere enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene. Et lavere kostnadsnivå ved omsetning av drivstoff ses på som forklaring til dette.

Resultat før skatt for bygdebutikkene med omsetning av drivstoff, var 1,14 prosent i 2018. Dette var et bedre gjennomsnitt enn det for Merkurbutikkene totalt, men en nedgang på 1,05 prosentpoeng fra butikkenes gjennomsnittsresultat i 2017. Forklaringen til nedgangen i resultat-prosenten i 2018, var, som vist i tabell 20, en mindre nedgang i inntektene med 0,06 prosentpoeng og en betydelig økning av kostnadene med 0,97 prosentpoeng.

Med bygdebutikkene inndelt ut fra omsetning, viste økonomianalysen av butikkene med drivstoffomsetning og med salgsinntekter på under 10 millioner, 1,5 prosent nedgang i salgsinntektene, 0,87 prosent som gjennomsnittlig resultat før skatt og 1,13 prosentpoeng nedgang i resultatprosenten. For butikkene med under 5 millioner i omsetning, var det i 2018 en gjennomsnittlig nedgang i størrelsen Resultat før skatt i prosent på 1,84 prosentpoeng.

73 av Merkurbutikkene i regnskapsanalysen hadde **Kafé/pub** som tilleggsteneste. I regnskapene for bygdebutikkene med serveringsvirksomhet, registreres omsetningen av denne virksomhet enten som salgsinntekter og påvirker derved nivået på bruttofortjenesten i prosent eller ved at bruttofortjenesten for serveringsvirksomheten blir en inntekt i regnskapsposten Andre inntekter.

Gjennomsnittet for salgsinntektene var 0,81 prosent lavere i 2018 enn året før. Regnskapsposten Andre inntekter viste 12,92 prosent lavere gjennomsnitt, og butikkenes omsetning falt med 1,03 prosent. Gjennomsnittet for sum inntekter i prosent, var litt høyere for bygdebutikkene med kafé/pub enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene. Prosentstørrelsen var imidlertid 0,61 prosentpoeng lavere i 2018 enn i 2017. Denne nedgang i inntekter var et resultat av nedgang i salgsinntekter, lavere bruttofortjeneste i prosent og nedgang i Andre inntekter.

Driftskostnadene i prosent var 1,36 prosentpoeng høyere for Merkurbutikkene med kafé/pub enn gjennomsnittet for Merkurbutikker. Kostnadene øket i tillegg med 0,71 prosentpoeng i 2018. Resultat før skatt for disse bygdebutikker ble i gjennomsnitt et minusresultat på 0,32 prosent. Dette resultat var 1,32 prosentpoeng lavere enn i 2017. Butikkene med omsetning under 5 millioner hadde et minusresultat på 2,27 prosent i 2018, noe som var en nedgang på 2,36 prosentpoeng fra 2017.

Ut fra regnskapene for Merkurbutikkene med kafé/pub, kan vi slutte at 2018 var et år med svak omsetningsutvikling for serveringsvirksomheten. Dette bidro til nedgang i bruttofortjenesteproenten og derved også nivået på sum inntekter. Økning i butikkenes kostnadsnivå, bidro ytterligere til en svekkelse av butikkenes resultat, hvor 2 av 3 butikker hadde nedgang i resultatet i prosent.

43 Merkurbutikker hadde **Marina** som en av sine tilleggstenester. Gjennomsnittlige salgsinntekter for butikkene i denne gruppe, var 10,5 prosent lavere enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene, mens gjennomsnittet for regnskapsposten Andre inntekter, var 34 prosent høyere. I 2018 var det en nedgang i Andre inntekter på 4,82 prosent og på 0,60 prosent for salgsinntektene.

Det var store variasjoner i nivået på butikkenes bruttofortjeneste og på driftskostnader i prosent. Gjennomsnittet for sum inntekter for gruppen butikker som hadde Marina som tilleggsteneste, var 25,52 prosent i 2018. Dette var 0,16 prosentpoeng lavere enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene og 0,56 prosentpoeng lavere enn nivået i 2017. Gjennomsnittet for butikkenes driftskostnader øket med 0,06 prosentpoeng, sammenlignet med en økning på 0,64 prosentpoeng som gjennomsnitt for Merkurbutikkene.

Gjennomsnittlig resultat for butikkene med Marina ble derved 1,00 prosent i 2018. Dette var en nedgang i resultatstørrelsen på 0,62 prosentpoeng fra 2017. Resultatet før skatt i 2018, var 0,33 prosentpoeng bedre enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene.

Ut fra regnskapene for bygdebutikkene med Marina er det vanskelig å trekke entydige konklusjoner om økonomien ved denne tilleggsteneste. Regnskapsposten Andre inntekter varierer ofte stort i størrelse og posten viser gjerne inntekter fra mange tilleggstenester. Nærmere studier av regnskapene, viser imidlertid at endringer av inntektene i regnskapsposten Andre inntekter virker klart inn på omsetningsutviklingen for butikkens salg av dagligvarer og i neste omgang også på butikkenes resultatmål.

10.2 Folkebutikkens økonomi i 2018

Ut fra registreringer i Merkurs butikkregister, har vi analysert regnskapene for 2018 for 72 bygdebutikker som er betegnet som folkebutikker. Dette tilsvarer 21,3 prosent av Merkurbutikkene i vår regnskapsanalyse. Betegnelsen folkebutikk er benyttet på ulike former for økonomisk engasjement fra lokalsamfunn med sikte på å opprettholde et butikk- og servicetilbud i bygdene.

Tabell 21 A: Økonomitall i 2018 for Merkurbutikker kodet som folkebutikker (Kilde. Proff/IBA)

	Totalt	Under 5 mill	5 - 7,5 mill	Over 7,5 mill	Gjennomsn. Merkur
Antall virksomheter	73	31	19	23	338
Salgsinntekt (1000 kr)	6 194	3 312	5 840	10 371	10 082
Annen inntekt (1000 kr)	174	196	120	188	221
Omsetningen i 2018 (1000 kr)	6 368	3 508	5 960	10 559	10 304
Bruttofortjeneste i prosent	22,62	23,45	21,09	22,31	24,05
Lønnskostnader i prosent	15,04	16,54	13,91	13,93	14,51
Avskrivninger i prosent	0,77	0,74	0,70	0,86	1,15
Andre driftskostnader i %	9,34	10,02	8,60	9,03	9,57
Finanskostnader i prosent	0,31	0,33	0,20	0,37	0,51
Resultat før skatt i prosent	0,30	1,34	-0,64	-0,31	0,67
Egenkapital i prosent	45,4	54,4	45,0	33,7	32,7
Likviditetsgrad	2,91	3,36	3,11	2,17	2,74

Tabell 21 B: Effektivitetstall m v for folkebutikkene

	Totalt	Under 5 millioner	5 - 7,5 millioner	Over 7,5 millioner	Gjennomsn. Merkur
Antall virksomheter	73	31	19	23	338
Oms.endr. i % - Salgsinntekter	2,18	1,07	8,45	-0,02	1,36
Oms.endr. i % - Andre inntekter	15,23	26,45	4,35	8,67	2,22
Omsetningsendring i prosent	2,49	2,21	8,36	0,12	1,38
Andeler i % av butikkene med:					
Nedgang i omsetningen i 2018	43,1	46,7	36,8	43,5	37,3
Nedgang i bruttofortj.-prosent	59,7	60,0	63,2	56,5	53,7
Økning av lønnsprosenten	61,1	60,0	47,4	73,9	62,4
Nedgang i resultat-prosenten	68,1	60,0	68,4	78,3	60,9
Minusresultat i regnskapet	43,1	43,3	47,4	43,5	37,0
Gj.sn. lederlønn (1000 kr)	311	215	320	426	351
Endring i lederlønn i 2018 (%)	-0,96	-12,60	9,97	3,40	5,41

Figur 21 viser økonomistørrelser for 73 folkebutikker med inndeling av butikkene i omsetningsklasser ut fra salgsinntektene og en sammenligning med gjennomsnittstall for Merkurbutikkene i regnskapsanalysen. 21,6 prosent av Merkurbutikkene i analysen, var registrert som folkebutikker i Merkurs butikkregister. 45,8 prosent av folkebutikkene hadde Post i butikk som tilleggsteneste, mens 51,4 prosent hadde omsetning av drivstoff.

Gjennomsnittlig salgsinntekt for folkebutikkene var 38,6 prosent lavere enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene, og gjennomsnittet for regnskapsposten Andre inntekter, var 21,3 prosent lavere. Salgsinntektene øket med 2,18 prosent i 2018. Dette var en bedre vekst enn gjennomsnittet for bygdebutikker og 0,82 prosentpoeng bedre vekst enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene. Som vist i tabell 21 B, var det folkebutikkene i omsetningsgruppe 5 – 7,5 millioner som hadde den desidert beste omsetningsutvikling. 43,1 prosent av folkebutikkene hadde nedgang i omsetningen i 2018.

Andre inntekter i folkebutikkens regnskaper, øket i gjennomsnitt med 15,23 prosent i 2018. Dette var en veksttakt som var nær 7 ganger større enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene. Folkebutikkene med omsetning som var lavere enn 5 millioner kroner, hadde en vekst for regnskapsposten Andre inntekter på 26,45 prosent i 2018.

Bruttofortjenesten i prosent var i gjennomsnitt 22,62 prosent, 1,43 prosentpoeng lavere enn gjennomsnitt for Merkurbutikkene. 60 prosent av folkebutikkene hadde nedgang i bruttofortjenesten i prosent i 2018. For butikkene med omsetning mindre enn 5 millioner, var veksten hele 26,45 prosent. Sum inntekter (bruttofortjeneste + Andre inntekter) var i gjennomsnitt 24,60 prosent for folkebutikkene i 2018, sammenlignet med Merkurbutikkens gjennomsnitt, som var 25,68 prosent. For butikkene med omsetning under 5 millioner kroner, var sum inntekter 27,73 prosent.

Folkebutikkens samlede driftskostnader var i gjennomsnitt 24,30 prosent. Butikkene med omsetning under 5 millioner kroner, hadde høyeste nivå for sum kostnader med 26,39 prosent. Lønnskostnadene var størst blant kostnadspostene i analysen med et gjennomsnitt på 15,04 prosent. Folkebutikkene med omsetning under 5 millioner kroner, hadde lønnskostnader som var 1,5 prosentpoeng høyere enn gjennomsnittet for Merkurbutikkene. 61,1 prosent av folkebutikkene hadde større lønns-prosent i 2018 enn i 2017. For folkebutikkene med omsetning over 7,5 millioner, var andelen med økning i lønnskostnadene 73,9 prosent.

I lønnskostnadene inngår godtgjørelsen til daglig leder. I 2018 var denne godtgjørelse 311 000 kroner som gjennomsnitt, og i butikkene med omsetning under 5 millioner var lederlønnen 215 000 kroner. Dette var en godtgjørelse til daglig leder som var 39 prosent lavere enn gjennomsnittlig lederlønn for Merkurbutikkene i 2018. Dessuten var dette en nedgang på 12,6 prosent fra nivået året før.

I 2018 hadde folkebutikkene et gjennomsnitt for regnskapsposten Resultat før skatt på 19 000 kroner. I prosent av omsetningen var dette en resultatgrad på 0,30 prosent. 43,1 prosent av folkebutikkene hadde minusresultat i sine regnskaper. Resultatet i 2018 var 0,88 prosentpoeng lavere enn i 2017. 68,1 prosent av de analyserte regnskaper hadde nedgang i resultat-prosenten fra 2017. Folkebutikkene med omsetning under 5 millioner kroner hadde best gjennomsnittlig resultat i 2018 med 1,34 prosent, noe som tilsvarte 47 000 kroner. For gruppene av folkebutikker med større omsetning, viste analysen et minusresultat som et gjennomsnitt for butikkene.

Analysen av bygdebutikkene organisert som folkebutikker viste at 43 prosent av butikkene hadde et minusresultat i sine regnskaper for 2018. Dette til tross for at folkebutikkene oppnådde ulike former for tilskudd til økonomien som for eksempel tilgang på kapital fra lokalsamfunnet, lave leiepriser for butikklokaler, lave eller ingen godtgjørelse til daglig leder, stor dugnadsinnsats fra bygdefolket, tilgang til egnede kjedekonsept, tilgang til tilleggstenester og faglig og i noen tilfeller også økonomisk støtte gjennom deltakelse i Merkur-programmet. Regnskapsanalysen viser at et aktivt engasjement fra lokalsamfunnet og ulike former for økonomisk støtte, er en forutsetning for å kunne opprettholde lønnsom drift av folkebutikkene og ved dette et godt butikk- og servicetilbud i bygdene.

11. Noen kommentarer til analysen av Merkurbutikkens økonomi

Analysen «Bygdebutikkens økonomi 2018» er basert på regnskapene til 510 butikker definert som bygdebutikker og inntatt i Andhøys Bygdebutikkregister. 338 regnskaper, dvs. 60,9 prosent av de analyserte regnskaper, var for butikker med tilknytning til Merkur-programmet. Ifølge analysen av bygdebutikkens omsetning og omsetningsutvikling i 2018 basert på statistikker fra SSB, var Merkurbutikkens andel av aktive butikker 60,1 prosent.

Merkurbutikkens andel av bygdebutikkens omsetning, var 48,3 prosent i regnskapsanalysen, mens Merkursbutikkens omsetningsandel var 42,5 prosent i 2018, beregnet ut fra SSB's omsetningstall for bygdebutikkene. Gjennomsnittlig netto omsetning for Merkurbutikkene i regnskapsanalysen var 10,3 millioner kroner, sammenlignet med 9,4 millioner som gjennomsnitt ifølge SSB. De av bygdebutikkene i regnskapsanalysen som ikke var kodet med tilslutning til Merkur-programmet, hadde en gjennomsnittlig omsetning på 21,7 millioner kroner, sammenlignet med 19,13 millioner som gjennomsnitt i 2018 ifølge SSB.

Utvalget av butikker i regnskapsanalysen, viser underrepresentasjon av bygdebutikker med lave omsetningstall. Dette forklares med manglende tilgang til regnskaper for bygdebutikker som er enkeltmannsfirmaer og for butikker hvor regnskapsinformasjonene inngår i regnskapet for et foretak. Videre bygger regnskapsanalysen på årsregnskaper for bygdebutikker med helårsdrift, mens omsetningsanalysen er for butikker som har vært aktive i minst en termin i 2018 og derved også omfatter nye etableringer og bortfall i løpet av året. Regnskaper for bygdebutikker som hadde en svært unormal driftsform, er også holdt utenfor i regnskapsanalysen.

Ved vurdering av økonomistørrelsene for Merkurbutikkene bør det tas hensyn til at det i utvalget er for få regnskaper for butikker med lav omsetning. Dette er Merkurbutikker organisert som enkeltmannsfirma og butikker som er avdelinger i samvirkeforetak eller eies av en butikk-kjede. Geografisk er det underrepresentasjon av Merkurbutikker i landsdelene Østlandet og Telemark/Agder. Analysen av 241 Merkurbutikker som har regnskaper for alle år i perioden 2010 – 2018, gir et bilde av økonomien i 2018 og økonomiutviklingen over tid for butikker hvor det ikke har vært endringer i eierskap og organisasjonsform.

Regnskapsanalysen viste et gjennomsnitt for salgsinntektene for Merkurbutikkene i 2018 på 10,082 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Dette var 1,36 prosent økning fra 2017. Organisk analyse for 330 butikker viste en vekst i salgsinntektene på 2,47 prosent, og de 241 Merkurbutikker som hadde regnskap for alle år i perioden 2010 – 2018 øket salgsinntektene med 1,54 prosent i 2018 og totalt for perioden 23,3 prosent. Merkurbutikkene med salgsinntekter under 10 millioner hadde i gjennomsnitt en nedgang i salgsinntektene på 0,36 prosent sammenlignet med 2017, mens butikkene med omsetning over 10 millioner hadde en gjennomsnittlig økning i salgsinntektene på 3,35 prosent. Trenden var klar, bedre omsetningsutvikling for Merkurbutikkene ved økende omsetningsstørrelse på butikkene.

Regnskapsposten Andre inntekter var i gjennomsnitt for Merkurbutikkene, 221 000 kroner i 2018. Dette var 2,22 prosent høyere enn gjennomsnittet i 2017. Merkurbutikkene med regnskaper i alle år i perioden 2010 – 2018, hadde 3,49 prosent vekst i Andre inntekter i 2018, og samlet vekst for regnskapsposten i perioden var 62,3 prosent. Butikkene med salgsinntekter under 5 millioner, hadde en inntektsøkning på 12,83 prosent i 2018 for regnskapsposten Andre inntekter. Gjennomsnittet for Merkurbutikkene med salgsinntekter under 10 millioner, var en vekst i Andre inntekter på 8,9

prosent, mens butikkene med salgsinntekter over 10 millioner, hadde 2,2 prosent nedgang i regnskapsstørrelsen.

Omsetningen som i regnskapene er sum av salgsinntekter og andre inntekter, var i gjennomsnitt for Merkurbutikkene 10,304 millioner kroner og det var en vekst i omsetningen på 1,38 prosent. Til sammenligning viste omsetningsanalysen for Merkurbutikkene i 2018 en gjennomsnittlig faktisk omsetningsvekst på 2,0 prosent og en organisk omsetningsvekst på 2,9 prosent. Statistisk sentralbyrås omsetningsstatistikk for varehandelen, viste 3,05 prosent omsetningsvekst for landets dagligvareforretninger i 2018.

Bruttofortjenesten i prosent av salgsinntektene var 24,05 prosent for Merkurbutikkene. Dette var en nedgang på 0,08 prosentpoeng fra 2017. 53,5 prosent av Merkurbutikkene hadde nedgang i bruttofortjenesten i prosent i 2018. I perioden 2010 – 2018 øket bruttofortjenesten for Merkurbutikkene med i gjennomsnitt 2,23 prosentpoeng. Nivået på bruttofortjenesten i prosent varierer med forhold som sammensettingen av og omsetningsandelene for butikkens sortiment, priser ved vareanskaffelse, butikkens prisnivå, rabatter og svinn mv.

Sum inntekter som skal dekke butikkens driftskostnader og bidra til et resultat, er sum av bruttofortjeneste og andre inntekter. Regnet i prosent av omsetningen var gjennomsnittet for sum inntekter i Merkurbutikkene, 25,68 prosent i 2018. Med butikkene inndelt i omsetningsklasser, var det Merkurbutikkene med salgsinntekter under 5 millioner kroner som hadde høyest nivå på sum inntekter med 29,22 prosent.

Lønnskostnadene var den største av kostnadspostene i regnskapsanalysen. For Merkurbutikkene var gjennomsnittet for lønnskostnader 14,51 prosent i 2018. Dette var en økning fra 2017 på 0,34 prosentpoeng. 62,8 prosent av Merkurbutikkene hadde økning i lønnsprosenten i 2018. Lønnsprosenten i Merkurbutikkene med regnskaper i perioden 2010 – 2018, øket med 1,79 prosentpoeng. Lønnskostnadene i prosent er normalt fallende med økende omsetning. Butikkene med under 5 millioner kroner i omsetning, hadde i gjennomsnitt 15,49 som lønnsprosent for 2018.

I lønnskostnadene og i lønnsprosenten inngår godtgjørelsen til daglig leder. Gjennomsnittlig godtgjørelse i Merkurbutikkene var 351 000 kroner i 2018. Dette var en økning på 5,37 prosent fra 2017. Butikkene med omsetning under 5 millioner, hadde ifølge regnskapene en gjennomsnittlig godtgjørelse til daglig leder på 232 000 kroner, noe som var 1,18 prosent lavere enn i 2017. Lederlønnen er i mange av Merkurbutikkene og da spesielt i butikker med lav omsetning, svært lav og lite samsvarende med arbeid og ansvar som daglig leder. Lønnsprosenten i bygdebutikker med lav omsetning er således lavere enn det den ville vært ved en normal godtgjørelse for arbeidet og ledelsen av butikkene.

Merkurbutikkens driftskostnader utenom lønnskostnader var i gjennomsnitt 10,50 prosent i 2018. Dette var et kostnadsnivå som var 0,35 prosentpoeng høyere enn i 2017. Kostnadsprosenten for driftskostnadene bortsett fra lønnskostnadene var størst for butikkene med omsetning under 5 millioner kroner. I likhet med lønnskostnadene var kostnadene i prosent fallende med økende størrelse på omsetningen. Også for disse kostnader, viser analysen av regnskapene at det i noen butikker er kostnader som ikke vises gjennom regnskapstallene. Eksempler på dette er svært lave eller ingen kostnader som regnskapet er belastet med for bruk av butikkens lokaler og butikkutstyr. Et annet eksempel på tiltak som bidrar til et gunstigere kostnadsnivå, er ulike former for økonomisk støtte til investeringer og drift av bygdebutikker.

Sum kostnader for Merkurbutikkene, var i gjennomsnitt 25,01 prosent i 2018. Dette var en økning på 0,69 prosentpoeng fra kostnadsnivået i 2017. Som naturlig er, var sum kostnader regnet i prosent av butikkens omsetning, fallende ved økende omsetning på butikkene.

Gjennomsnittet for regnskapsposten Resultat før skatt for Merkurbutikkene var 0,67 prosent i 2018. Dette resultat var 0,76 prosentpoeng lavere enn resultatet i 2017. 37,2 prosent av butikkene hadde røde tall for resultatet, og 61 prosent av butikkene hadde nedgang i resultat-prosenten i 2018. Resultatet i 2018 var det laveste gjennomsnitt i våre årlige analyser av Merkurbutikkens økonomi fra 2009.

Med butikkene inndelt i grupper ut fra størrelsen på salgsinntektene, hadde butikker med under 5 millioner i omsetning, som gjennomsnitt et minusresultat på 0,13 prosent. Resultatet for Merkurbutikkene var økende ved økende omsetning. Gjennomsnittlig resultat for butikkene med omsetning over 30 millioner, var 3,70 prosent. I denne gruppen var økonomitallene fremskaffet ut fra regnskapene for kun 10 butikker. Gjennomsnittlig resultat for Merkurbutikker med omsetning under 10 millioner, var 0,24 prosent i 2018, mens butikkene med omsetning over 10 millioner hadde et gjennomsnittlig resultat på 1,38 prosent.

Under kommentarene til kostnadene i regnskapsanalysen, ble det nevnt at mange Merkurbutikker med lav omsetning, oppnår et gunstig nivå på kostnadsposter gjennom tiltak hvor eier og/eller lokalsamfunn bidrar til at butikkene kan driftes med lave kostnader for arbeid, lokaler og kapital. Resultatet i regnskapsanalysen er derved noe bedre enn det det ville vært uten en slik støtte. Det er denne gang ikke gjennomført en systematisk analyse som viser nullpunktomsetningen for Merkurbutikker. Men ut fra gjennomsnittstall i regnskapsanalysen og vurdering av enkeltregnskaper, antar vi at med nåværende nivå på andre inntekter, må salgsinntektene være 12 – 13 millioner kroner eksklusive merverdiavgift.

Inntekter av tilleggstenester, hvorav de fleste vises gjennom regnskapsposten Andre inntekter, er nødvendige inntekter for Merkurbutikkene i arbeidet med å skape lønnsom drift. En beregning av resultat i prosent ved bortfall av andre inntekter og uten endringer i kostnader i prosent og bortfall av salgsinntekter, viste et minusresultat for alle omsetningsgrupper for butikker med omsetning under 20 millioner kroner. For Merkurbutikkene med omsetning under 5 millioner, ville et slikt bortfall bli kroken på døra for de fleste butikker. Dette ikke minst på grunn av at driftskostnadene kun i begrenset grad kan reduseres.

Bygdebutikkene skal bidra til at innbyggerne i livskraftige småsamfunn får tilgang til et godt dagligvare- og servicetilbud gjennom en veldrevet butikk. For flertallet av bygdebutikkene vil deltakelse i Merkur-programmet kunne gi verdifull hjelp i arbeidet med utvikling av butikkene, og for bygdebutikker med begrenset markedsgrunnlag og lav omsetning, vil bistand fra Merkur være avgjørende for å kunne sikre driften av butikken.

Eksempler på områder hvor bistand fra Merkur-programmet kan være med og sikre styrking av økonomien:

- Tiltak som kan øke omsetningen
 - Attraktive lokaler (modernisering, planløsning, lys, dekorasjoner, fasade m v)
 - Tilgjengelighet (parkering, åpningstider)
 - Et markedstilpasset vareutvalg (dagligvarer og nøye vurdert non-food tilbud)
 - Tilleggsprodukter/-tjenester med omsetning over kassene

- Nye tjenester (e-handel, bestillingsservice)
- Utvikle butikken til å bli bygdas møteplass
- Tilleggstjenester som bidrar til omsetningsøkning
- Trening av personalet i salg og service
- Markedsføringstiltak (lokale tiltak)
- Tiltak som kan øke regnskapsposten Andre inntekter
 - Tilleggstjenester som avregnes gjennom provisjoner
 - Tilleggstjenester som kan gi netto bidrag til butikken (serveringstilbud, Post i Butikk)
- Tiltak for å forbedre bruttofortjenesten
 - Riktige kalkyler
 - Svinnkontroll
- Tiltak for å ha god kontroll med kostnadene
 - Arbeidsplaner
 - Rasjonelle rutiner i butikkarbeid
 - Opplæring
 - Vurdering av ressursbruk

Tiltakene må hele tiden gjøres på bakgrunn av en grundig vurdering av økonomien for butikken.